

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

**Nízkoprahová terénní služba pro děti a mládež
v prostředí skateparku**

Diplomová práce

Autor: Bc. David Hladík
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. Simona Rind
Oponent práce: Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. David Hladík
Studium:	P20K0016
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Nízkoprahová terénní služba pro děti a mládež v prostředí skateparku
Název diplomové práce AJ:	Low-threshold field service for children and youth in a skatepark environment

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se věnuje nízkoprahové terénní službě pro děti a mládež v prostředí skateparku, jakožto prostředí pro neorganizované trávení volného času. Teoretická část představuje možná specifika této služby s akcentem na práci se členy subkultury návštěvníků skateparku. Práce si klade za cíl zmapovat specifické potřeby návštěvníků skateparku v Hradci Králové, navrhnout způsob navázání kontaktu a způsob práce odpovídající zvolené sociální službě. Praktická část využívá kvalitativních metod pozorování, dotazování, ohniskových skupin a kvantitativní metodu sběru dat.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. Sociální práce na ulici - streetwork. Brno: Doplněk, 2000. Co-jak-proč. ISBN 80-7239-048-1.

FILÍPKOVÁ, Zdena, ed. Dobrá praxe: české a zahraniční zkušenosti z práce v nízkoprahových terénních a kontaktních službách. [Praha]: Česká asociace streetwork (ČAS), 2011. ISBN 978-80-905069-0-9.

HEBDIGE, Dick. Subkultura a styl. V Praze: Dauphin, 2012. ISBN 978-80-7272-197-9.

HŮLOVÁ, Kateřina, Drahomíra PAVLÍKOVÁ, Ivana ŠIMÍKOVÁ, Vladimíra SALVETOVÁ a Kateřina GLUMBÍKOVÁ. Přínosy a limity terénní sociální práce. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. Sešit sociální práce. ISBN 978-80-7421-138-6.

KAPPL, Miroslav. Narativní přístup v práci se subkulturami mládeže. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-400-7.

KLÍMA, Petr, ed. Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork. 2. vyd. [Praha: Česká asociace streetwork, 2009]. ISBN 978-80-254-4001-8.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Simona Rind

Oponent: Mgr. Lucie Křivánková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Nízkoprahová terénní služba pro děti a mládež v prostředí skateparku* vypracoval pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne _____

Bc. David Hladík

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Simoně Rind za přijetí výzvy vést moji diplomovou práci, za odborné rady, zodpovědné metodické vedení, podněcování k přemýšlení a každou minutu konzultací. Děkuji všem participantům výzkumného šetření za jejich otevřenou mysl, ochotu a důvěru sdílet se mnou jejich postoje a názory. Děkuji všem, kteří mě na cestě psaní této práce podporovali.

Anotace

HLADÍK, David. *Nízkoprahová terénní služba pro děti a mládež v prostředí skateparku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 96 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se věnuje nízkoprahové terénní službě pro děti a mládež v prostředí skateparku, jakožto prostředí pro nestrukturované trávení volného času. Teoretická část představuje postupně roli sociální pedagogiky a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež při práci s mladými lidmi metodou streetwork. Popisuje cílovou skupinu dětí a mládeže a jejich potřebu trávení nestrukturovaného volného času, ke kterému může posloužit lokalita skateparku. Otevírá úvahy nad vnímáním skateparků a jejich návštěvníků, kteří mohou být nositeli subkulturních znaků. Práce si klade za cíl odborně popsat a analyzovat potenciál poskytování sociálních služeb prostřednictvím metod sociálně pedagogické a sociální práce v prostředí skateparku v Hradci Králové z perspektivy terénní nízkoprahové služby pro děti a mládež. Výzkumné šetření využívá kvalitativních metod pozorování a ohniskových skupin. Data byla analyzována pomocí otevřeného kódování. Cílem empirické části bylo popsat a analyzovat specifické potřeby a situace cílové skupiny, ve kterých by mohli terénní sociální pracovníci nabídnout pomoc a podporu. Práce došla k závěru, že mezi pravidelné návštěvníky skateparku patří hlavně chlapci ve věkovém rozmezí 10–15 let. Dominantními aktivitami v lokalitě jsou jízda na koloběžce a sociální interakce. V aktivitách docházelo k navazování a upevňování vztahů a učení se novým dovednostem. Ve skateparku se chlapci cítili být svobodní, protože po nich nikdo nic nevyžadoval. Usilovali o získání uznání vrstevníků a při pravidelné návštěvnosti cítili, že je styl trávení volného času ovlivňuje, a to převážně pozitivně. Při těchto aktivitách se v různé intenzitě objevovaly neshody, konflikty a další rizikové jevy.

Klíčová slova: NZDM, skatepark, streetwork, nestrukturovaný volný čas, sociální pedagogika

Annotation

HLADÍK, David. *Low-threshold field service for children and youth in a skatepark environment*. Hradec Králové: Faculty of Education University of Hradec Králové, 2022. 96 pp. Diploma Thesis.

The thesis focuses on a low-threshold field service for children and youth in a skatepark environment as a setting for unstructured leisure time. The theoretical part presents the role of social pedagogy and low-threshold facilities for children and youth while working with young people using the streetwork method. It describes the target group of children and youth and their need for unstructured leisure time, which can be served by the location of a skatepark. It opens reflections on the perception of skateparks and their visitors, who may be carriers of subcultural traits. The thesis aims to professionally describe and analyse the potential of providing social services through social pedagogical and social work methods in the environment of a skatepark in Hradec Králové from the perspective of a low-threshold field service for children and youth. The research investigation uses qualitative methods of observation and focus groups. The data was analysed using open coding. The aim of the empirical part was to describe and analyse the specific needs and situations of the target group in which youth workers could offer help and support. The thesis concluded that regular visitors to the skatepark include mainly boys in the age range of 10–15 years, whose dominant activity in the locality is scooter riding and social interaction with peers. The activities involved establishing and strengthening relationships and learning new skills. In the skatepark, the boys felt free because no one demanded anything from them. They sought peer recognition and, with regular attendance, felt that the style of leisure activities influenced them, mostly in a positive way. Disagreements, conflicts, and other risk phenomena occurred in these activities in varying degrees.

Keywords: low-threshold facility for children and youth, skatepark, youth work, unstructured leisure time, social pedagogy

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: _____

Podpis studenta: _____

Obsah

Úvod	10
1 Role sociální pedagogiky v práci s mladými lidmi	12
1.1 Sociální pedagogika a sociální práce jako doplňující se partneři v nabízení pomoci a podpory	14
1.2 Sociální pedagog v roli sociálního pracovníka	16
1.3 Streetwork – metoda práce na ulici.....	18
2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	21
2.1 Proces poskytování nízkoprahové služby	27
2.2 Terénní nízkoprahové služby pro mladé lidi v Hradci Králové.....	28
2.3 Definování cílové skupiny pro poskytování služeb.....	29
2.4 Prostředí trávení nestrukturovaného volného času	33
3 Mezi životním stylem a vrcholovým sportem	36
3.1 Uvažování nad subkulturami	36
3.2 Skateparky – místa mnoha tváří.....	39
4 Stav aktuálního poznání	43
5 Výzkumné šetření.....	47
5.1 Výzkumný problém, cíl a otázky	47
5.2 Sběr dat a charakteristika výzkumného vzorku	52
5.3 Pilotáž a předvýzkum.....	57
5.4 Analýza a interpretace dat.....	60
5.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	72
5.6 Diskuze	74
Závěr	86

Seznam použitých zdrojů	88
Seznam příloh.....	96

Úvod

První úvaze nad tématem diplomové práce předcházela autorova zkušenost s poskytováním nízkoprahových služeb dětem a mládeži ve skateparcích Třebechovic pod Orebem a Kostelce nad Orlicí. Skateparky zde poskytují jednu z mála možností, jak a kde trávit volný čas podle sebe a s vrstevníky. Lokality jsou aktivně využívány, a to i mladými, kteří by při dostupnosti jiných příležitostí možná zvažili trávit čas jinde. Tato zkušenost přivedla autora k záměru zjistit, jaká je podoba trávení nestrukturovaného volného času ve skateparku v Hradci Králové, který disponuje na první pohled výrazně odlišnými parametry. Na rozdíl od skateparků v menších obcích je přístupný při uhrazení vstupného a je pod dohledem správce. Toto specifikum může naznačovat, že se jedná čistě o sportoviště, a tak se terénní sociální pracovníci nízkoprahových služeb při svých depistážních činnostech lokalitě nevěnují. Autor práce rozhodl, že svoji výzkumnou aktivitu namíří směrem k cíli odborně popsat a analyzovat potenciál poskytování sociálních služeb prostřednictvím metod sociálně pedagogické a sociální práce v této konkrétní lokalitě. Záměrem bylo vytvořit práci, která by poskytla odpovědi konkrétním sociálním službám, zda se v lokalitě pohybuje jejich cílová skupina a pokud ano, tak jaké má znaky a potřeby, jak je ovlivněna místní komunitou a jestli se setkává s rizikovými jevy, případně jakými. Zde lze najít i motivaci autora k volbě tématu diplomové práce. Autor vidí v nízkoprahové práci s cílovou skupinou trávící svůj volný čas neorganizovaně v prostředích skateparků velký potenciál. Terénní nízkoprahová práce ve skateparku v Hradci Králové v době šetření neprobíhala a pokusy o práci v lokalitě utichly okolo roku 2013.

Na cestě bylo potřeba přizpůsobovat tvorbu práce v reakci na průběžně objevené překážky. Při výzkumném šetření bylo původním záměrem sbírat data mimo jiné pomocí kvantitativní strategie. Od záměru statisticky pracovat s daty z knihy návštěv, knihy úrazů a případných dalších dokumentů musela práce upustit, protože data hlavní správce skateparku neposkytl. Oproti zadání dále došlo k redefinici výzkumného cíle a jeho rozložení do dílčích cílů. Ukázalo se, že úspěšnost sběru dat bude záviset také na sezóně a že autor s žádostmi o individuální rozhovor neuspěl ani v jednom případě. Překvapením pro autora byla také neprobádanost tématu.

Práce začíná elementárními informacemi o sociální pedagogice a její roli při práci s mladými lidmi. Sociální pedagogika byla stručně dána do souvislosti se sociální prací a došlo ke zmínění role sociálního pedagoga, který našel profesní uplatnění na pozici sociálního pracovníka. Skrze metodu *práce na ulici* se práce dostává k nízkoprahovým zařízením pro děti mládež, které touto metodou pracují a využívají při ní znalosti ze sociální pedagogiky. Jsou představeny služby, které by v lokalitě mohly nalézt cílovou skupinu, jejíž definování se věnuje kapitola následující. Pokračuje zastavením se u vědecky méně probádaných oblastí trávení nestrukturovaného volného času a skateparků, které tuto potřebu mohou saturovat mnoha způsoby. Prostor je také věnován úvaze nad subkulturami. S touto teoretickou výbavou práce pokračuje výzkumným šetřením, ve kterém se nejdříve zaměřuje na zjištění znaků a potřeb cílové skupiny. Následuje autorův zájem o vliv komunity na jedince a vyskytující se rizikové jevy. Pomocí získaných dat zodpovídá hlavní výzkumnou otázku, která má za cíl zjistit, jaké jsou specifické potřeby a situace cílové skupiny, ve kterých by mohli terénní pracovníci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež nabídnout pomoc a podporu. Na základě zodpovězení stanovených otázek práce navrhuje službám podobu intervence v lokalitě.

1 Role sociální pedagogiky v práci s mladými lidmi

Na začátku této práce stojí sociální pedagogika a její role při uvažování nad sociálně pedagogickou prací s dětmi a mládeží, kteří mohou vytvářet subkulturní komunitu. Záměrem následujících řádků je pomocí odborné literatury poukázat na to, že sociálně pedagogická práce má značný potenciál, kterého mohou mladí na své cestě dospíváním využít.

Pojetí sociální pedagogiky se u různých autorů liší. Na tomto místě je přihlédnuto k širšímu pojetí oboru, jakožto vědnímu oboru transdisciplinární povahy. V jejím hledisku je především **role prostředí ve výchově**, a to v celé populaci. Neomezuje se jen na rizikové jevy nebo ohrožené a znevýhodněné osoby či skupiny. **Měla by přispívat k souladu mezi potřebami jednotlivců a společnosti** (Kraus, Poláčková, 2001). Středem pozornosti v této práci jsou, jak z jejího názvu vyplývá, děti a mládež, kteří tráví svůj volný čas v nestrukturovaném prostředí, které má, jak se autor práce domnívá, značný vliv na jejich výchovu.

Sociálně pedagogická práce má široké zaměření. Mezi ně patří činnosti, jejíž cílem jsou dlouhodobé změny ve vztazích konkrétních osob se společností. Tohoto cíle se dosahuje prostřednictvím rozšiřování socializačních příležitostí a vytváření příležitostí pro nekonfliktní osobnostní růst mladých lidí za přiměřených podmínek. Není cílem se úzce zaměřit jen na práci prevence aktuálního sociálně patologického chování, jak by si někdy představovali určití jednotlivci nebo instituce (Klíma, 2009).

V rámci sociálně pedagogické praxe „na ulici“ v kontextu cílové skupiny dětí a mládeže je v jejím zájmu vztah mladých lidí s jejich nejbližším okolím. Zaměřuje se zejména na definování problémů a nikoli na jejich řešení. Nezapomíná, že jestliže lze problém vidět z jednoho úhlu, tak existují i úhly další. Pracovníci jsou nositeli vzorů, které směřují ke vzniku strategií, jak s problémy zacházet (Klatetzki, 1993 in Klíma, 2009).

Dle Smolíka (2017) téma subkultur mládeže bezprostředně souvisí se sociální pedagogikou a přímo vyzývá k tomu být jejím pohledem popisováno a rozpracovááno. Pohyb mládeže v prostředí subkultur může mít vliv na jejich způsob života, trávení volného času, formování osobnosti apod. V jejíž prostředí může docházet k různým vlivům, které by mládež mohly vést ke konfliktům, patologickým apod. Jednou z rolí

sociální pedagogiky může být preventivní působení na nežádoucí jevy. Výzvou pro obor je také aktuálně vysoká fragmentace stylů a identit. Subkulturní party jsou přirozeným prostředím výchovy, kde se odehrávají jim specifické situace, na které je vhodné reagovat. Procesy, které se za těchto podmínek dějí, jsou mimo školní prostředí, mimo organizované aktivity a často mimo dohled rodičů. Od sociálního pedagoga se očekává, že by měl ideálně zaujmout nehodnotící přístup v kontaktu a při zkoumání odehrávajících se situací. V jeho oblasti zájmu se objevuje volný čas, autonomie a identita dospívajících. Cílem působení není subkulturu rozložit, rozpustit, vytěžit nebo paralyzovat, ale přicházet do nich s nabídkou podpory a pomoci a nacházet zde jednotlivce, kteří jsou nějak znevýhodnění nebo ohrožení. Takto může dojít ke snižování rizik spojených s jejich působením v subkultuře (Klíma, 2009).

Mladí lidé dnes vyrůstají v tzv. postmoderní době. Jejich svět už není formován čitelnými cíli a problémy. Typickým je velmi široká škála možností, ze kterých je pro jejich orientaci ve světě na výběr. Generace jejich rodičů nevyrostly ve stejné době, a tak jsou pro mladé nositeli přežitých norem. V tomto ohledu může být obtížné opřít se o tradici, která již nemusí nabízet odpovědi na aktuální otázky. Nastává tak cesta hledání možností, jak se v takovém světě zorientovat a vytvořit si v něm smysluplný obraz života s uchopitelnou cestou a cílem. Takové cesty nabízí party, subkultury, náboženské sekty aj. (Bauman, 2002). Pro sociálně pedagogickou práci to znamená, že je potřeba být průvodcem mladých lidí v pluralitní nabídce, ze které mladí čerpají. Vnáší sem znovu a opět potřebu východiska práce s klientem¹ v jeho jedinečnosti s pozorností na jeho konkrétní tvorbu své vlastní životní cesty. Pokud tuto potřebu dostatečně nesaturuje rodina, je to úkol pro sociálně pedagogické pracovníky (Svoboda, 2007 in Klíma, 2009).

Nacházíme se ve fázi individualizované společnosti. Ta přijala za své důraz na přítomnost, zaměření se na sebe a hédonistické prožitky (Lipovetsky, 1998). Když k tomu připojíme obraz dokonalosti prezentovaný v médiích a na sociálních sítích, tak si mladý člověk vytvoří očekávání od prožití vlastního života. Jakmile se na jeho cestě objeví

¹ Pojmenování *klient* je v této práci uváděno na základě běžně používaného názvosloví v oboru. Klient je uživatel dané služby.

náročná životní situace, tak v obrazu vykreslených ideálů nemusí mladí nacházet vnitřní pochopení, že i takové chvíle k životu patří.

Sociologové Petr Sak a Karolína Saková uvádějí, že mladé lidi by šlo umístit na jeden ze dvou pólů. Na prvním pólu se nacházejí ti, kteří své dospívání v postmoderní společnosti „zvládají“, a na druhém ti, kterým „zvládání“ činí potíže. Ke kterému z pólů má mladý člověk blíž lze dle sociologů dojít pomocí zodpovězení kritérií jako jsou: schopnost nakládat s informacemi, spatřování smyslu v životě, volba trávení volného času a podobně.

Mladý člověk je v procesu dospívání vlastně osamělý, disponuje časem, který utváří on sám a jehož naplnění utváří jeho. V tomto čase utváří vlastní život. Právě přístup, naučené mechanismy a konkrétní volby každého dne ho následně směřují mezi ty, kteří dospívání uchopili do vlastních rukou a korigují ho, a ty, kteří tuto náročnou situaci uchopit příliš nedokázali a nechávají se životem spíše unášet. Ti, kteří se zvládáním mají problémy, se uchylují k aktivitám, které by společnost označila za patologické, nesmyslné, marnivé a podobně. Byli by onálepkováni jako „neorganizovaná mládež“. **Z toho pro sociálně pedagogickou práci plyne, že stojí před úkolem doprovázet mladé lidi na jejich cestě utváření vlastního autonomního života, aby mládež mohla prohrávat, aniž by byla úplně poražena, aby v nich rozvíjela kritické myšlení, vytvářela prostor k budování vnitřní identity a kompetenci zvládat životní nároky.** Dále dávat prostor k bezpečné interakci se společností a činit je kompetentní, včetně vytváření kompetencí k trávení smysluplného (nejen) volného času (Svoboda, 2007 in Klíma, 2009).

Jak by mělo být patrné z následujících kapitol, prostor pro aplikaci sociální pedagogiky při práci se subkulturami mládeže v současně dynamické společnosti nabízí nízkoprahové služby pro děti a mládež, kterým se podrobněji věnuje kapitola 2 *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež*.

1.1 Sociální pedagogika a sociální práce jako doplňující se partneři v nabízení pomoci a podpory

Po pojednání o sociálně pedagogické práci je nezbytné navázat dalším výrazným činitelem, v tomto případě sociální prací. Sociální pedagogika a sociální práce mezi sebou v českém prostředí nemají tak blízký vztah, jako například v Německu. Oba obory k sobě

každopádně mají velmi blízko, ačkoli se vyvíjí každý po vlastní ose. Pro práci s mladými lidmi autor považuje za vhodné, brát v potaz přínosy obou disciplín a brát si z každé to, co nabízí.

Za sociální práci považujeme „*profesionální aktivitu zaměřenou na zlepšení nebo obnovení sociálního fungování klienta (jedince, skupiny či komunity) a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*“ (Payne, 2006 in Klíma, 2009: 76). Jde o společenskovední disciplínu, která zasahuje do praxe. Orientuje se převážně na řešení aktuálních sociálních problémů v konkrétní společnosti, jako jsou chudoba, zanedbávání výchovy dítěte, diskriminace, delikvence aj. Je poskytována jednotlivcům, rodinám či skupinám. Snaží se o dosažení sociálního uplatnění jednotlivců a skupin. Prostředkem k takovému vlivu je ovlivňování společenských podmínek (Matoušek, 2008a).

Definované cíle lze nalézt u Americké asociace sociálních pracovníků (Matoušek, 2008a), které směřují k:

- Podpoření klientových schopností řešit jeho problémy, přizpůsobovat se nárokům a rozvoji.
- Zprostředkování kontaktů s návaznými službami.
- Humánnímu a efektivnímu systému podpory.
- Ovlivňování sociální politiky k rozvoji a zlepšení.

O vztahu sociální pedagogiky a sociální práce pojednávají například Kraus a Hoferková (2016) v časopisu sociální pedagogiky. Autoři zde zastávají názor, že „*obě disciplíny mají v podstatě stejné funkce, podobné odborné paradigma, ale přesto i svou autonomii. Např. v objektu svého zájmu a působení*“ (Kraus, Hoferková, 2016: 64). Sociální pedagogika v českém prostředí myslí na celou populaci, zatímco sociální práce se orientuje svým zájmem spíše na její specifické kategorie. Na vztah obou disciplín lze nahlédnout z různých úhlů pohledu. Nehledě na úhel pohledu skutečností zůstane, že **cíle obou se překrývají**, a to hlavně v sekundární a terciální prevenci. **Obě disciplíny se zaměřují na pomoc člověku**. Každá má trochu jinou optiku vidění, a to může řešení nepříznivých situací prospět, protože dvojitý pohled je vždy lepší než jeden (Kraus, Hoferková, 2016). Oba obory označují sociální praxi a profesi a oba mají teoretický základ. Obě disciplíny lze zařadit mezi pomáhající profese (Matoušek, 2013). Vzájemně se překrývají, jelikož obě míří k pomocné intervenci na změně životní situace osoby

(Kaplánek, 2013 in Matoušek, 2013). Každopádně obě disciplíny jdou k cíli po vlastní ose. Sociální práce klade důraz na holistický obraz situace klienta, zatímco sociální pedagogika se drží u výchovně-vzdělávací oblasti (Dohnalová, Nečasová, Trbola, 2019). Pojmenování vnímání rozdílů lze nalézt také u Gulové (2011), která se zmiňuje o vnímání sociální práce v českém prostředí jako intervenci do náročné situace klienta, kterému mnohdy chybí motivace ke změně, zatímco sociální pedagogika míří na sociální prostředí, které klienta obklopuje a aktivizuje klienta zejména v oblasti prevence. Každopádně například Musil (in Matoušek, 2013) spatřuje práci se sociálním prostředím i v sociální práci.

Kraus (2008) píše, že pohledy na vztah lze rozřadit na základě následujících tří možností:

1. Praktické ztotožnění obou disciplín (např. Německo).
2. Zřetelná diferenciacie (např. Velká Británie a Česká republika).
3. Integrační při zachování autonomie (např. Slovensko, popřípadě Polsko).

Za optimální Kraus považuje třetí model, který oběma disciplínám přikládá stejnou funkci při zachování vlastní autonomie.

1.2 Sociální pedagog v roli sociálního pracovníka

Předcházející podkapitola popisovala vztah sociální pedagogiky a sociální práce, tato se zaměřuje na potkávání se obou v současné praxi a jejich nositele.

Aktuálně může na pozici sociálního pracovníka pracovat i osoba se vzděláním sociálního pedagoga. Pozice sociálního pedagoga v českém prostředí teprve začíná, a to převážně ve školství. Sociální pedagog není zařazen v katalogu prací a stále není ani ukotven v zákoně o pedagogických pracovnících. Je tak běžnou praxí, že sociální pedagogové nacházejí uplatnění na pozici označené jako sociální pracovník, kterou mohou vykonávat.

Na pozici sociálního pracovníka jsou kladeny značné nároky, které jsou definované zákonem 108/2006 sb., ve kterém se uvádí: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci,*

sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“ Status sociálního pracovníka se neobejde bez svéprávnosti, trestní bezúhonnosti, zdravotní a odborné způsobilosti. Právě odborná způsobilost se v jistých případech stává překážkou pro zájemce o sociální práci mezi lidmi, kteří, i když disponují osobnostními předpoklady a mohou mít vystudovaný obor zaměřený na člověka, dle legislativy práci vykonávat na této pozici nemohou. Podmínkou bez výjimky je absolvování vyšší odborné nebo vysoké školy v jednom z daných akreditovaných programů (Zákon č. 108/2006 Sb., online).

Úlehla (1999: 24) píše, že: „*Sociální práce je to, co dělá sociální pracovník. Zbývá už jen otázka, kdo je sociální pracovník.*“ Na tuto otázku si i sám odpovídá. Sociální pracovník je jakýmsi diplomatem nebo prostředníkem, který pracuje na souladu potřeb klienta a požadavků společnosti. V ideálním případě si jdou klient a společnost naproti, a tak se upravuje klientovo jednání a také společenské normy (Úlehla, 1999). Sociální pracovníci potřebují schopnost porozumění klientovi, umět být oporou, vhodně volit podoby pomoci k překonávání nepříznivých situací. V ideálním případě rozpoznají zdravotní, psychiatrické, psychologické, ekonomické, kvalifikační, duchovní, hodnotové a kulturní, hygienické, vztahové a další bariéry, se kterými se klient potýká, berou je v potaz, nacházejí mezi nimi souvislost a vhodně intervenují (Musil, 2004). Je zde celá řada osobnostních a dalších požadavků, které mohou vést, v kombinaci s horšími platovými podmínkami než u jiných náročných profesí, k vysoké fluktuaci, odchodu z oboru nebo syndromu vyhoření.

Profese se řídí etickým kodexem sociálních pracovníků ČR, který v roce 1995 vytvořila Společnost sociálních pracovníků a do této doby prošel jen drobnými úpravami. Záměrem kodexu je mít v oboru rámcovou a etickou oporu. Nachází se v něm hodnoty, principy a zásady chování a jednání pro profesi sociální práce (Janebová, 2015).

Nad budoucností pozice sociálního pedagoga visí drobný otazník. Stále se nepodařilo etablovat pracovní pozici sociálního pedagoga v sociální oblasti, dále do katalogu profesí a do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Pozici sociálního pedagoga ve škole využívá minimum škol z důvodu financování a pozice jsou z dlouhodobé perspektivy nejisté. Jak píše Hladík (2014), existuje tendence zformovat zákon o sociálních pracovnících, ve kterém bude mimo jiné zaznívat, s jakým vzděláním může

být člověk sociálním pracovníkem. Jak a vůbec jestli v něm budou figurovat sociální pedagogové, je nejisté. Od roku 2014, kdy Hladík o situaci psal, však uběhla značná doba a na stavu se od roku 2006 nic nezměnilo.

1.3 Streetwork – metoda práce na ulici

Sociální práce je obor využívající velké množství metod a to s ohledem na cílovou skupinu. Tato podkapitola se zaměřuje na jednu z nich, kterou je streetwork.

Pro sociální práci v přirozeném prostředí klientů se v českém prostředí vžilo pojmenování streetwork. Pojem, ačkoli je slovem přejatým z angličtiny, používáme po vzoru německých kolegů, kde se také lze setkat s termíny Strassensozialarbeit (práce na ulici) nebo mobile Jugendarbeit (mobilní práce s mládeží). V anglicky mluvících zemích se lze setkat s pojmenováním outreach work (terénní práce), youth work (práce s mládeží), field work (práce v terénu) nebo detached work (detašovaná práce) (Bednářová, 2003). Streetwork, nebo taky kontaktní práce, práce na ulici, terénní sociální práce, je profesionální způsob poskytování sociálních služeb, jenž se zabývá vlivem a možnostmi změn přirozeného sociokulturního prostředí člověka. Jedná se o takovou podobu práce, která čerpá z věd o výchově a vzdělávání (Klíma, 2009).

Streetwork je metodou práce pro všechny terénní sociální služby. V rámci streetworku jsou potenciální klienti aktivně vyhledáváni. Pracovník je přítomen v čase a prostoru přirozeného výskytu jeho cílové skupiny. Aktivně ji vyhledává a následně ji ve vhodnou chvíli oslovuje, dostává se do kontaktu s jednotlivcem nebo skupinou a nabízí nízkoprahovou pomoc a podporu. Pracovníkovi, který vykonává streetwork, můžeme říkat streetworker, terénní sociální pracovník nebo také kontaktní pracovník (ČAS, 2022b, online). Služby jsou určeny pro osoby ohrožené rizikovým chováním, které samy odbornou pomoc potřebují, ale z vlastní iniciativy ji nevyhledají. Popis rizikového chování nabízí Dolejš (2010: 9) jako *„chování jedince nebo skupiny, které zapříčiňuje prokazatelný nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a dalších rizik pro jedince, pro jeho okolí a/nebo pro společnost.“* Konkrétní příklady uvádí v definici Miovský (2010: 24), který píše, že *„nejčastěji do konceptu rizikového chování řadíme: šikanu a násilí ve školách včetně dalších forem extrémně agresivního jednání, dále záškoláctví, užívání návykových látek, nelátkové*

závislosti (gambling, problémy spojené s nezvládnutým užíváním PC atd.), užívání anabolik a steroidů, obecně kriminální jednání, sexuální rizikové chování, vandalismus, xenofobii, rasismus, intoleranci a antisemitismus, komerční zneužívání dětí, týrání a zneužívání dětí atd.“ Rizikové jednání dospívajících je mnohdy způsobeno jejich aktuálními problémy, se kterými se takto (třeba i nevědomě) snaží vypořádat. Včasná identifikace a porozumění pomáhá k vhodnému zásahu, a tedy nabídnutí pomoci (Machová, Kubátová, 2009).

Proces vyhledávání je typický aktivní depistáží, při které se streetworkeri vydávají porozumět dynamice konkrétního prostředí a následně navazují kontakty. Jedná se o nedirektivní sociální práci, která se v jistých případech přizpůsobuje pravidlům prostředí, do kterého vstupuje. Vychází z potřeb a zájmů cílové skupiny, přičemž je žádoucí zůstat v souladu se zájmy a potřebami společnosti. Tak, jak se mění využívání prostředí cílové skupiny, například vlivem ročních období nebo dalších faktorů, mění se také lokality, ve kterých streetworkeri působí. Lze říci, že kopírují pohyb cílové skupiny. Úkolem streetworkera je vybudovat si u klientů důvěru a navázat socioterapeutický vztah, skrze který může dojít k pozitivnímu dopadu na klientův život (Bednářová, 2003). K důvěře vede cesta přes opakované kontakty a akceptaci životního stylu. Streetworker si hlavně ze začátku musí dát pozor, aby nemoralizoval. To však neznamená, že by měl souhlasit nebo dokonce podporovat jakkoli nevhodné nebo nebezpečné klientovo jednání. Pracovník nesmí ztratit svoji identitu (Zimmermannová, 2006 in Klíma, 2009). V procesu vyhledávání potenciálních klientů také mapuje prostředí (také zvané jako monitoring), sleduje jeho změny, všímá si znaků, které vedou k nápovědě možného rizikového chování jednotlivců a skupin (nedopalky, lahve od alkoholu, injekční stříkačky, graffiti apod.). **Při kontaktu se nezapomíná na základní poučku, kdy cílem je primárně pracovat s těmi problémy mládeže, které mají, a ne s těmi, které způsobují** (Bednářová, Pelech, 2000).

Prostřednictvím sociální a sociálně pedagogické práce se směřuje k aktivnímu vyhledávání a navazování kontaktů s jedinci a skupinami, kteří by z užívání služby mohli mít užitek. U dětí a dospívajících je charakteristicky žádoucí, aby docházelo k opakovanému kontaktu po dostatečně dlouhou dobu, aby rozpoznali užitečnost setkávání se s pracovníky. Je zde jedinečná příležitost zprostředkovat zkušenost, že odborná pomoc nemusí být spojená s omezováním a dozorováním a že říci si o pomoc

není ostuda. Aby byl terénní pracovník srozumitelný, je žádoucí, aby byl pro cílovou skupinu čitelný. Například na rozdíl od učitele ve škole je jeho role svojí neinstitucionalizovanou pozicí méně srozumitelná, a je zde tak nárok na pracovníky, aby svojí pozici ohraničovali a vyjasňovali. Ideálním stavem je srozumitelnost a čitelnost pracovníků v očích klientů, což značně napomáhá poskytování služeb. Stejně tak, jako je žádoucí, aby klienti rozuměli roli a funkci služby a pracovníků, je potřeba, aby pracovníci porozuměli sociálnímu světu jejich klientů (Klíma, 2009).

2 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

V předcházející kapitole práce věnovala vztahu sociální práce, sociální pedagogiky a hledala jejich provázanost v současné praxi. Nyní se zaměří na popis sociální služby, definici klienta a jeho potřeb.

Životní etapa dospívání znamená pro každého člověka období plné změn. Na jeho konci by se měl dospívající, dle společenských norem, stát nezávislou, odpovědnou, fyzicky a psychicky zdravou osobou, která bude přínosem pro společnost. V období dospívání, než se mladý člověk naplno chopí své dospělé role, jsou dospělí a společnost zpravidla ochotni mladým v jejich procesu poskytnout pomocnou ruku, protože vědí, že pomoc a podpora pomáhá překonávat jednotlivé nástrahy, kterým je toto období charakteristické. Mezi jednu z podob takové pomoci, podpory a ochrany patří v české společnosti služby nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM), která tu jsou pro všechny děti a dospívající a obzvláště pro ty, kteří se na svojí cestě dospělosti potýkají s nějakou obtížnou životní situací.

NZDM, kterým se říká jinak zkráceně i „nízkoprahové kluby“, „nízkopraháče“, „nízkoprahy“, začaly své profilování v českém prostředí v devadesátých letech dvacátého století. Do této doby „neexistovaly“ sociální problémy a preventivní sociální práce byla realizována organizacemi jako Pionýr nebo Svaz socialistické mládeže. Skrze kroky, jako bylo ustanovení pozice sociálního asistenta, tvorba prvních paradigmat kontaktní práce, čerpání z grantových nadací, založení profesní organizace České asociace streetwork² (dále jen ČAS), rozvoj streetworku a výjezdů za inspirací do Spolkové republiky Německa, se za aktivity osobností oboru jako byl PaedDr. Petr Klíma dostaly NZDM až do bodu, kdy byly v roce 2006 ukotveny v zákoně. Jde v současné době o jedinou sociální službu, která se zaměřuje přímo na dospívající. V Čechách jich najdeme 249³ (Čechlovský, 2005; Zemanová, Dolejš, 2015; Zikmundová, Růžičková, 2019; MPSV, 2022, online).

² Česká asociace streetwork (ČAS) je organizací, která zastřešuje nízkoprahové sociální služby. Podporuje kvalitu služeb, nabízí odborné vzdělávání, provádí audity, organizuje semináře, konference a stáže, vydává publikace. Snaží se o propojování poskytovatelů sociálních služeb, veřejné správy a samosprávy. (ČAS, 2022a, online)

³ Údaj je platný k 21.10.2022

Sociální služba NZDM spadá do zákona o sociálních službách a lze ji nalézt v § 62 108/2006 Sb. V paragrafu se o službě píše, že poskytovat své služby může formou ambulantní nebo terénní dětem a mládeži ve věkovém rozpětí 6–26 let, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy. „*Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být osobám poskytována anonymně*“⁴ (Zákon č. 108/2006 Sb., online). Jejich **posláním je provázet děti a mládež obdobím dospívání**, nabízet jim své služby a poskytovat pomoc a podporu při zdolávání životních překážek a předcházet tak jejich selhání a sociálnímu vyloučení (ČAS, 2008).

Služba poskytuje čtyři typy základních činností:

1. *Výchovné, vzdělávací a aktivizační*

- Vedou ke změně rizikového způsobu chování, prostřednictvím kterého klienti uspokojují své potřeby a dosahují svých cílů (Klíma, 2009).

2. *Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím*

- Vede k lepší orientaci ve vztazích, do kterých se klienti dostávají při kontaktu se společenským prostředím.

3. *Sociálně terapeutické*

- Vedou k rozvoji sociálních schopností a dovedností, které vedou k začlenění do společnosti.

4. *Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*

- Vede k pomoci a podpoře u aktivit směřujících k sociálnímu začleňování (Zákon č. 108/2006 Sb., online).

⁴ Každopádně jak zmiňuje Klíma (2009): Cíle není vhodné formulovat pouze se záměrem preventivního působení na určitý sociálně patologický jev a podle toho přizpůsobit veškeré aktivity.

Cíle služby rozpracovává Pojmosloví (ČAS, 2008: 4):

- *Podpora při zvládnutí obtížných životních událostí.*
- *Snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování.*
- *Zvýšení sociálních schopností a dovedností.*
- *Podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity.*
- *Nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu*
- *Zlepšovat kvalitu jejich života.*
- *Předcházet nebo snížit zdravotní rizika související s jejich způsobem života.*
- *Lepší orientaci v jejich sociální prostředí.*
- *Podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.*

NZDM lze také nalézt ve vyhlášce 505/2006 Sb., § 27 a jelikož se jedná o službu sociální prevence, vztahuje se na ni také § 53 108/2006 Sb. Tato zařízení se orientují na takzvané neorganizované děti a mládež a jejich **teoretická východiska vycházejí z metod sociální pedagogiky a sociální práce**. Za základní zásadu je považována „**nízkoprahovost**“, **které lze rozumět jako maximální snaze eliminovat překážky pro užívání sociální služby** (ČAS, 2008; Kappl, 2013 in Matoušek, 2013). V konkrétních krocích to znamená dostupnost služby v místě a čase, kde se přirozeně vyskytuje klientela služby, a také její bezplatnost. Dále je kladen důraz na individuální přístup, respekt a citlivost v celém procesu, od prvního setkání osoby nebo skupiny osob se službou po ukončení nebo odmítnutí spolupráce. Služba je dobrovolná a zájemce o službu si volí podobu podpory a pomoci na základě otevřeného dialogu s odborným pracovníkem. Pracovník akceptuje klienta takového, jaký je, a to včetně situace, ve které se nachází, bez hodnotícího zatížení. Služby jsou poskytovány v bezpečném kontaktu, který můžeme chápat v akcentu na anonymitu a bez potřeby se registrovat (Klíma, 2009).

Je to klient, který si vybírá, co z nabídky služby využije. Pracovníci používají převážně partnerský přístup. V ambulantní formě se většinou vyžadují dodržovat jen ty nejnужnější pravidla, a to například zákazu fyzického a verbálního napadání, sexuálních aktivit, konzumace a prodeje návykových látek (Kappl, 2013 in Matoušek, 2013). V terénní formě jsou pravidla užívání služby zpravidla ještě mírnější.

NZDM patří do tzv. záchranné sociální sítě, kterou podporuje stát poskytováním finančních prostředků neziskovým organizacím, u kterých si jejich sociální služby „objednává“. Roli státu v práci s dětmi a mládeží vymezuje Matoušek (2011: 149) slovy: „*Stát se v případě dětí a mládeže snaží zmírňovat či odvrátit nepříznivé působení rodičů, případně jiných osob [...].*“ Do této záchranné sociální sítě spadá: orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), ústavní a ochranná výchova, kurátor pro mládež, probační a mediační služba nebo střediska výchovné péče pro děti a mládež.

Tak jako další sociální služby, i NZDM jsou povinny dodržovat standardy kvality sociálních služeb. Ty byly vydány Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) roku 2002 a jejich závaznost vešla v platnost roku 2007. Jedná se o seznam požadavků a pravidel, jichž je patnáct a lze je rozdělit na oblasti:

- Procesní – vztahy mezi uživatelem a poskytovatelem služby
 - Sem patří vymezení cílů a způsobů poskytování služeb, způsoby přístupu k ochraně práv osob, průběh jednání se zájemcem o službu, smlouvy o poskytování sociální služby, průběh individuálního plánování, dokumentace o poskytování sociální služby, jak zacházet se stížnostmi a návaznost poskytování sociální služby na další dostupné zdroje.
- Personální
 - Sem patří personální a organizační zajištění služby a profesní rozvoj zaměstnanců.
- Provozní
 - Sem patří místní a časová dostupnost, informovanost, prostředí a podmínky, nouzové a havarijní situace a zvyšování kvality. (MPSV, 2007, online)

ČAS k těmto standardům vytvořila doplněnou verzi o ukazatele kvality (vodítka). Ta slouží k aplikaci standardů přímo pro potřeby NZDM a podle nich taky provádí kontrolu úrovně poskytovaných služeb. Standardy jsou měřitelné, ověřitelné a popisují, jak má vypadat kvalitní sociální služba.

NZDM poskytují celou řadu intervencí. Individuálně s klienty plánují a poskytují jim následující služby: kontaktní práce, práce se skupinou, krizová intervence, poradenství, situační intervence, poskytnutí informací, zprostředkování dalších služeb, kontakt

s institucemi v klientův prospěch, případová práce, práce se sociálním okolím, preventivní, výchovné a pedagogické aktivity. Do NZDM nepatří výměnné programy pro uživatele drog, psychoterapie, psychologická ani jiná diagnostika a léčba, kroužky, ideologické programy, komerční aktivity (ČAS, 2008).

Speciální službou jsou volnočasové aktivity. V historii se vedla debata, zda tyto aktivity v rámci NZDM služeb poskytovat. Volnočasové aktivity byly nakonec obhájeny. Důležitý je každopádně fakt, že poskytování prostoru pro volnočasové aktivity není cílem samo o sobě, ale nese s sebou účel. Jsou prostředkem pro navazování kontaktů a vztahů, snáze se u nich buduje důvěra. Jsou atraktivním způsobem, jak zaujmout děti a mládež. Jsou prostředkem pro poskytování jiných služeb. Kolikrát i sama vhodně zvolená hra může mít účinek zlepšení aktuální situace klienta a vytvoří prostor, ve kterém se klient otevře, sdílí a pomůže tak „prolomit ledy“. Na základě her lze taktéž ledaco přenést do běžného života (Němečková, Klapal, 2006 in Truhlářová, Smutek, 2006).

NZDM nejsou jediné sociální služby v ČR, které jako svoji velkou přednost využívají nízkoprahového principu. Řadí se mezi ně také nízkoprahová denní centra, které fungují v ambulantní a terénní formě, služby pro osoby bez přístřeší. Dalšími jsou Kontaktní centra (nebo taky K-centra, „Káčka“), které v ambulantní a terénní formě poskytují sociální služby a mezi jejíž klienty patří osoby ohrožené závislostí na návykových látkách. Patří mezi ně také další terénní programy pracující s uživateli drog nebo s osobami ze sexbyznysu. Nezřídka se stává, že jednotlivé sociální služby společně vyráží do terénu. Ideální je, když se pracovníci společně zaměří na protnutí cílové skupiny obou programů.

Fundamentální metodou práce nízkoprahových služeb je kontaktní práce. Jde o odbornou činnost, ve které je podmínkou a cílem navázání osobního kontaktu. Skrze vztah je následně možné poskytovat služby těm, kteří standardní formy pomoci z nějakého důvodu nevyužijí nebo ji vůbec nevyhledají a je u nich důvodný předpoklad, že by službu mohli potřebovat. Kontaktní práci se přibližuje odborná nabídka služeb co možná největšímu počtu potenciálních uživatelů. V kontaktu se pracovníci snaží setrvat dostatečně dlouhou dobu, aby potenciální klient mohl rozpoznat užitečnost pro jeho osobu při tomto setkávání (Klíma, 2009; Klíma in Jedlička, 2004).

Funkce nízkoprahových zařízení lze nalézt zjednodušeně ve dvou vzájemně se propojujících linkách. Tou první je přiměřené úsilí o změnu nevhodného chování nebo zmírnění jeho následků. V té druhé zase o změnu postojů sociálního okolí k těm, které označují za problémové (Klíma, 2009). NZDM bývají kolikrát první sociální službou, se kterou se adolescenti setkávají. To je velmi důležité vzít na vědomí, protože tato prvotní zkušenost může velmi ovlivnit v budoucnu další pomáhající služby, se kterými se v životě setkají (Zemanová, Dolejš, 2015).

Pro neobornou veřejnost mohou být NZDM zahalena tajemstvím a nepochopením. Pojem „nízkoprahový“ se jinak v běžné mluvě takřka nepoužívá a poměrně lehce může nabýt dojmu něčeho jako „bezbariérový“. Vysvětlovat službu „zaklínadly“ jako jsou neorganizované děti a mládež nebo sociálně patologické jevy přináší další nepochopení, nálepkuje uživatele služby do gaunerů a podobně (Němečková, Klapal, 2006 in Truhlářová, Smutek, 2006). Mnohdy rizikově vnímaná mládež postává před kluby, ve kterých dospělí nikdy nebyli a jedině, co vidí, je, že klienti před branami kouří a svým hlučným projevem přitahují pozornost. Další vysvětlení, proč do klubů nechodí klienti na převýchovu, je, že fakt, že je v prostoru ledasco dovoleno, může vést k nabití dojmu, že to jsou místa bez pravidel, kde se schází gauneři, kam chodí jen problémoví, kde se prodávají a užívají drogy.

Aktuálně stojí NZDM před úkolem hledání cest k větší spolupráci s relevantními subjekty, jako jsou školy, učitelé, rodiče, pracovníci OSPOD, střediska volného času, probační a mediační služby, kurátoři, policisté, státní zástupci, lékaři, psychologové a psychiatři. A to při zachování principů služby. Další výzvou je osvojení si schopnosti a vytvoření systému, jak srozumitelně prokázat vliv služby na životy klientů. Od těchto výstupů se očekává, že pomohou při vyjednávání o financování služeb (Zikmundová, Růžičková, 2019).

Do roku 2030 je vizí ČAS, aby probíhala zmíněná spolupráce na rovnocenné úrovni, aby NZDM uměly a vyvolávaly případové práce s klienty. I nadále aby fungovaly při vyhledávání a oslovování potenciálních klientů v jejich přirozeném prostředí. Aby ve službách pracovali odborníci, kteří rozumí období dětství a dospívání, kde pracují po boku zkušení pracovníci s know-how s těmi, kteří jsou schopni držet trendy cílové skupiny (Zikmundová, Růžičková, 2019).

2.1 Proces poskytování nízkoprahové služby

V této části práce autor předkládá čtenáři představu o průběhu poskytování služeb v přirozeném prostředí klientů.

Proces užívání služby začíná prvním kontaktem, někdy nazývaným taky jako „prvokontakt“. Při něm pracovník seznamuje potenciálního klienta se základními informacemi o anonymitě, dobrovolnosti, bezplatnosti, pravidly, evidencí a obsahem služby. Služby tuto fázi zpravidla podporují připravenou vizitkou nebo letáčkem a odkazem na sociální síť, aby se k informacím mohla osoba vrátit i po prvním setkání a měla na službu kontakt. Jakmile je tento krok úspěšně dokonán, dochází k zjišťování potřebnosti a zájmu osoby o službu.

Pokud se u potenciálního klienta potřebnost a zájem o službu potvrdí, uzavírá se tzv. smlouva o poskytování služby, nebo taky jinak řečeno „dohoda“. Ta bývá ústní, ale může být i písemná. V tomto bodě se z potenciálního klienta stává klient služby a začíná proces individuálního plánování, ve kterém se hledá a definuje vhodná zakázka. Definování zakázky je oboustranný proces, vychází z potřeb klienta, kompetencí a možností služby a odborného pracovníka. Zakázky mívají různé podoby a jejich průběh a délka plnění závisí na několika faktorech. Pracovníci skrze intervence pomáhají a podporují rozvoj kompetencí klientů, aby své obtížné situace mohli zvládnout. Zakázka by měla být reálná (realizovatelná) a tedy přiměřená, prospěšná a přílehlavá. Pracovník je klientovi k dispozici, pracuje s ním individuálně.

Konkrétní práce na zakázce a její výsledek už má plně v rukou klient a je na něm, zda a jak se k cíli zakázky, na které se s pracovníkem domluvil, dostane. Na úplném konci dochází k ukončení procesu užívání služby. K tomuto bodu je možné se dostat několika způsoby. Klient může vyjádřit, že už došlo k naplnění všech jeho potřeb a zakázek a již nepotřebuje dále službu využívat. K ukončení spolupráce může ale také dojít v případě, kdy klient přestane být se službou v kontaktu, opakovaně porušuje pravidla, dovrší horní věkové hranice pro poskytování služeb. Celý proces od prvního kontaktu až po ukončení spolupráce pracovníci dokumentují v podobě, dnes již standardně, elektronické evidence.

2.2 Terénní nízkoprahové služby pro mladé lidi v Hradci Králové

Vzhledem k záměru práce posloužit jako podklad terénním programům pracujících s mladými lidmi, následuje stručný popis programů, pro které by mohla být tato práce užitečná. Při zvážení autorových zkušeností, nahlédnutí do registru poskytovatelů služeb a zvážení cílové skupiny byly vybrány následující tři služby.

NZDM KLÍDEK

Terénní pracovníci z KLÍDKU poskytují služby sociální prevence a využití volného času dětem a dospívajícím ve věkovém rozmezí 10–22 let v jejich přirozeném prostředí. Do terénu vyráží každý všední den v odpoledních hodinách. Pracovníci disponují i vychytávkou do terénu – pojízdným klubem, což je dodávka předělaná k účelu poskytnutí zázemí. V Hradci Králové slouží převážně k výjimečným nočním terénům u diskotéky. Mnohem více je využívána při poskytování služeb v dalších obcích Královéhradeckého kraje. Kromě terénu pracuje KLÍDEK i ambulantní formou v podobě klubu se stejnou cílovou skupinou. Zařízení pomocí získání jednoho z evropských projektů získal finance na provoz projektu Online v KLÍDKU, ve kterém dochází k nabízení pomoci a podpory skrze zprávy a k tvorbě preventivního obsahu s celorepublikovým dosahem. V současné době je projekt aktivní na platformách Facebook, Instagram, Tiktok a Tellonym. Řeč o projektu a ne o službě tu je na místě z toho důvodu, že online poskytování sociálních služeb česká legislativa zatím stále nezná a není ji tak možné zařadit v rámci aktualizace do krajské sítě a vykazovat ji v podobě sociální služby (PROSTOR PRO o.p.s., 2022, online).

Od roku 2020 zařízení expanduje s terénní službou do obcí v Královéhradeckém kraji. Aktuálně své služby poskytují také v Třebechovicích pod Orebem, Kostelci nad Orlicí, České Skalici a Úpici. V prvních dvou jmenovaných obcích se pracovníci pravidelně pohybují v místních skateparcích, ve kterých navazují kontakty s lokální cílovou skupinou a nabízejí jim nízkoprahové služby. V Kostelci nad Orlicí uspořádali v letech 2021 a 2022 závody ve skateparku s názvem PRO STREET JAM, které měly za úkol získat důvěru tamních dětí a mládeže a přiblížit se jim. To se povedlo pracovníkům nad jejich očekávání. Pracovníci do terénu disponují pojízdným klubem Garáž, který jim poskytuje při práci zázemí.

NZDM Modrý pomeranč

Terénní pracovníci z Modrého pomeranče poskytují služby sociální prevence a využití volného času dětem a dospívajícím ve věkovém rozmezí 7–21 let v jejich přirozeném prostředí. Do terénu vyráží pondělky, středy a pátky v odpoledních hodinách. V centru města se pohybují v pondělí a ve středu. Krom terénu poskytují nízkoprahové služby také na třech místech v ambulantní formě. Modrý pomeranč rovněž reaguje na trend trávení volného času dětí a mládeže na sociálních sítích, a tak mají vyhrazený čas každý všední den pro online dotazovnu a pravidelně v úterý vpoledvečer jsou k zastizení na sociální síti Facebook (SALINGER z.s., 2022, online).

Centrum terénních programů Královéhradeckého kraje Laxus

Terénní pracovníci z Laxusu poskytují sociální a adiktologické služby uživatelům drog v jejich přirozeném prostředí. Účelem služby je minimalizovat rizika spojená s užíváním drog a ochrana veřejného zdraví. Kromě uživatelů míří i na osoby jim blízké. Služba funguje na nízkoprahovém principu a kromě výměny infekčního materiálu testují klienty na infekční choroby, poskytují kontaktní práci a základní informační servis, sociální poradenství, krizovou intervenci, první pomoc, zprostředkování návazných služeb a případný doprovod a možnost využití telefonu. Spodní věková hranice je stanovena na 11 let a horní na 64 let. V Hradci Králové se do přirozeného prostředí uživatelů vydávají pravidelně v úterý. Krom terénu mají ve městě také formu ambulantní a K-centrum (LAXUS z.ú., 2022, online).

2.3 Definování cílové skupiny pro poskytování služeb

Klasifikací dětí a mládeže existuje mnoho a například vymezení věku není vždy jednotné. Uvedu zde znění z pedagogického slovníku, který vykládá dítě jako „*lidského jedince v životní fázi od narození do období adolescence. Podle některých pojetí je za dítě považován i jedinec před narozením [...].*“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003: 46) a mládež jako „*sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, která již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot [...].*“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003: 125). K pojmu mládež se pojí také pojem *adolescent*, který je ve slovníku vyložen jako „*mladý člověk [...] jehož fyzický a psychický vývoj se*

blíží ke svému dokončení, sociálně i mravně bývá nevyzrálý. Vazby s rodiči se uvolňují, je preferován styk s vrstevníky, rozvíjí se intenzivní emocionální (často i sexuální) život. Období hledání jistot, nedůvěry k autoritám, tendencí riskovat.“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003: 12). Také se můžeme setkat s pojmem *pubescence* nebo *puberty*, které je pojmenováno jako „*věkové období dospívání, v našich podmínkách přibližně od 11 do 15 let [...] celkově nejbouřlivější období ve vývoji jedince [...] pro pubescenta je typická snaha vymanit se ze závislosti na autoritách [...]*.“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003: 193–194). Je zřejmé, že tento odstavec není úplným a vyčerpávajícím definováním a komentováním zmíněných termínů. Pro zvědavého čtenáře odkážu například na publikaci *Adolescence* od Petra Macka, která se obdobím dospívání zabývá.

Pro období adolescence je typická vysoká citlivost na tzv. rizikové a problémové chování. Adolescenti mohou tělesně nebo duševně poškodit sami sebe anebo někoho z okolí (Stavjaníková, 2009 in Klíma, 2009). V náročných situacích mají dospívající tendenci reagovat nezralými způsoby, které charakterizují negativismus, popření a trucování. Disponují sklony k řešení stylem „všechno anebo nic“. Značnou citlivostí je vnímání nespravedlností a rychle se přiklání ke zkratovitým rozhodnutím (například odchod ze školy) nebo třeba k agresi (Jedlička, 2004).

Nezbytnou součástí období dospívání je proces socializace, kterou lze definovat jako „*proces vývoje osobnosti v konkrétním materiálním a sociálním prostředí, které je charakteristické pro konkrétní společnost.*“ (Macek, 2003: 37). Ve své obecnosti za znaky socializace lze považovat skutečnosti, že jde o proces, který je celoživotní a je výsledkem interakce mezi společností a jedincem, je hodnotově normativní a podle situací plánovitý nebo nahodilý (Knotová, 2014).

Pro proces dospívání je typické hledání svého místa ve společnosti, otevřenost novým myšlenkám a zkušenostem, popírání zavedených způsobů myšlení a chování, značná kritika směrem ke společnosti, teprve se sbírající životní zkušenosti, egoismus, černobílé vidění světa a nedomýšlení důsledků svého jednání (Danics, 2002 in Smolík, 2017).

Mladí mají přirozenou potřebu se shlukovat do skupin. Často se jedná o skupiny blízké věkem, názory, jednáním a pocitem příslušnosti ke konkrétní skupině. Členové skupin tak manifestují svůj záměr dosáhnout samostatnosti a dospělosti. Skupiny se dle různých znaků, cílů, norem a hodnot mohou jevit na škále za jednoznačně pozitivní, až po

asociální nebo přímo antisociální (Kraus, 2014). Mají na vývoj osobnosti jedince značný vliv a často patří k referenčním sociálním skupinám. V jejich prostředí probíhá nezbytný socializační proces (Kraus, 2008). Tato a mnohá další témata jsou tak bohatá, že existuje v sociologii i konkrétní subdisciplína sociologie mládeže, která se komplexně zabývá všemi možnými vztahy, do kterých se mládež dostává (Ondrejko, 1994).

Dospívající bývají kolikrát vnímáni jako riziková, ohrožená nebo přímo problémová skupina. Životních situací, do kterých se dostávají ať už vlastním přičiněním nebo vlastním nezaviněním, je celá řada, a ne zřídka se situace stávají pro mladého člověka natolik komplikovanými, že si v nich neví rady. Velmi charakteristické pro tuto skupinu je, že sami od sebe jen zřídka vyhledají odbornou pomoc. To může být zapříčiněno celou řadou aspektů. Nedostatečnou orientací se v informovanost nabídky, neschopností pomoc vyhledat, nedostupností služeb nebo jejich „vysokým prahem“, nerozpoznáním situací, nechutí nebo vyhýbáním se institucionalizované pomoci a podobně.

Ačkoli si jednotlivá nízkoprahová zařízení pro svoji cílovou skupinu stanovují konkrétní atributy, a to podle těch jevů a charakteristik, které se v jejich poli působení objevují, obecné výchozí definování lze najít například v pojmosloví NZDM od České asociace streetwork, ve které zaznívá:

Cílovou skupinou NZDM jsou děti a mládež které:

- Zažívají nepříznivé sociální situace
 - Konfliktní společenské situace
 - Tím jsou myšleny rozpory se společenskými, právními a kulturními normami dané společností. Za ty lze v českém prostředí považovat například konflikty, zneužívání návykových látek, záškoláctví, vandalismus, projevy šikany apod.
 - Obtížné životní události
 - To jsou ty situace, ve kterých se těžce orientuje a jsou náročné na řešení vlastními silami. Zde lze uvést například rozpad rodiny, rozpad vlastních vztahů, partnerské, vrstevnické a mezigenerační problémy, zajištění obživy či bydlení, neplánované těhotenství apod.

- Omezující životní podmínky
 - Za ty se považují omezující psychosociální dovednosti a nepříznivé rodinné či sociální prostředí. Lze uvést například neschopnost adaptace, izolace, omezené možnosti, absence zájmů, obtížné navazování vztahů apod.
- Jsou ve věkovém rozmezí 6–26 let.⁵
- Žijí nebo se pohybují v konkrétní lokalitě, kterou lze vymezit sociálně či geograficky.
- Vztahují se k nim další (doplňkové) charakteristiky
 - Nemohou nebo nechtějí se zapojit do standardních volnočasových aktivit.
 - Vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče.
 - Dávají přednost neproduktivnímu trávení volného času mimo rodinu či jinou sociální skupinu.
 - Mají životní styl, díky kterému se dostávají do konfliktů, který je ohrožující pro ně samé nebo jejich okolí.
 - Nepřicházejí s jasnou zakázkou nebo ji nedovedou či nechtějí definovat tak, jak to vyžadují jiné typy služeb. (ČAS, 2008)

Poměrně běžnou charakteristikou klientů je to, že svůj volný čas z nejrůznějších důvodů nechtějí nebo nemohou trávit strukturovanými aktivitami. **Klientem služby se však může stát každé dítě nebo dospívající, který chce nebo potřebuje některou ze služeb a aktivit, kterou jim může služba poskytnout⁶** (Matoušek, 2013).

Rozpoznání znaků jednotlivých klientů služby lze dosáhnout při jejím plánování. Šikovní pojmenování by mělo vést mimo jiné k důrazu na individuální potřeby konkrétních klientů a k vymanění se z nebezpečné možné představy o jejich homogenitě. Důležité je také mít na paměti, kdy se definováním služba pohybuje v primárních a kdy v sekundárních znacích. Toto rozlišení pomáhá nestigmatizovat celé sociální skupiny.

⁵ Zde by autor práce rád poznamenal, že toto věkové rozpětí je uvedené zákonem. Jednotlivá NZDM se tak zpravidla pohybují v této výšce, kterou si dále mohou zužovat. Za specifických odůvodněných podmínek lze služby nabízet i například o něco málo mladším nebo starším osobám. To se může stát například ve specifické vyloučené lokalitě.

⁶ Zde by autor práce rád poznamenal, že existují speciální případy, které tvoří výjimky. Příkladem by mohla být jazyková bariéra nebo jiná okolnost, která by znemožňovala poskytování služeb.

Primárním znakem jsou například věk, pohlaví, etnicita, subkultura apod. Sekundární pak vyjadřují jednotlivé problémové jevy vztahující se k jedinci a nikoli k celé sociální skupině. Nastavení si cílové skupiny konkrétněji rozpracovávají Staníček a Surový ve čtyřech úrovních (abstraktní, obecná, konkrétní a pracovní) (in Klíma, 2009).

Shrnutím může být, že potenciálními uživateli služby jsou velmi pestré škály osob a skupin, které mají celou řadu rysů. Pojem „cílové skupiny“ je tak blíže k abstraktní sociální konstrukci než k jednotné uspořádané definici. Pozor si u tohoto je potřeba dát na označování cílové skupiny v takovém duchu, kdy z toho pro ni vyplývá apriori pejorativní prezentace. Vezmou-li se v úvahu základní principy kontaktní práce, což je přiměřenost, prospěšnost a přiléhavost nabídky služeb vycházející z individuálních potřeb, tak se všeobecně platná charakteristika klientů hledá obtížně (Klíma, 2009).

2.4 Prostředí trávení nestrukturovaného volného času

Dnešní společnost a mládež obzvláště se ocitá v období, ve kterém je normou mít volného času více než kdy jindy. Někdy se tak hovoří o společnosti volného času. Ten nabývá na čím dál větším významu a umožňuje definovat životní styl (Vážanský, 1995). Volný čas hraje důležitou roli v poskytování nízkoprahových služeb s dětmi a mládeží, a proto se mu podrobněji věnuje následující podkapitola.

Za volný čas je považován ten, který osoba volí svobodně. Koná činnosti podle svých zájmů, nálad a pocitů. Jedná se o čas, který lidem zbývá po zabezpečení individuálních, rodinných, existenčních a biologických potřeb. Čas, který se netráví ani prací ani ve škole (Sak, Saková, 2004; Procházka, 2012). Preference trávení volného času jsou podmíněny na základě typu společnosti a kultury, kde aktuální hodnoty, vzorce chování, sociální mechanismy a nabídka institucí ovlivňují jeho naplňování. Po devadesátých letech navíc přibýlo mnoho možností, jak vlastní volný čas trávit (Sak, 2000).

Volný čas lze rozlišit do kategorií strukturovaný a nestrukturovaný. Strukturované aktivity mají svá pravidla, jsou konány pod dohledem, a tak je chování účastníků v aktivitách regulované a organizované. Tyto aktivity bývají spojovány s pozitivním dopadem. Naproti tomu nestrukturované aktivity, obzvláště ty s vrstevníky, bývají spojovány s chováním antisociálním (Bradley, 2010).

Dospívání je spojeno s potřebou získávání vlastní autonomie. Jedním z důsledků této přirozenosti může být tendence se socializovat s vrstevníky a začít trávit vícero času mimo domov a bez dohledu. Otázkou pak bývá, jaké jsou možnosti, kam mohou jít? Ačkoli se nabídka možností bude lišit dle lokality, bývá zvykem, že ve veřejném prostoru nebývá mnoho možností (Chipuer, Pretty, 2000 in Wood a kol., 2014). Soustředění se často upíná k zajištění nabídky aktivit strukturovaných.

Na potřebu nestrukturovaného času by se nemělo zapomínat. Děti a dospívající potřebují ve veřejném prostoru bezpečná místa pro trávení volného času, pro aktivitu z vlastní iniciativy a bez dozoru. Aby měli pocit, že ta místa jsou „jejich“. Vhodných míst pro takové shlukování pravidelně ubývá a ztrácí se tak nejen prostor fyzický, ale i ten sociální pro vytváření přirozených vztahů a dalšího cenného při cestě dospíváním, tvrdí pedagog Martin Lechner (in Pávková, 2002).

Pro nemálo dětí a dospívajících je jedinou formou trávení volného času ten nestrukturovaný, kdy se pohybují hlavně ve vrstevnických skupinách. Kromě věku bývají členové skupiny podobní také ve svých zájmech, sociálním statusu a místa bydliště. S věkem se pak party rozšiřují o druhé pohlaví a zvětšuje se perimetr jejich působení. Patřit do takové party poskytuje jedincům pocit zázemí a ochrany, vytváří prostor pro navazování sociálních vztahů a tím přispívá k socializaci. Napomáhá profilovat spektrum zájmů a spěje k samostatnému jednání. Mají významný výchovný potenciál. Zároveň ale mohou být katalyzátorem antisociálního a delikventního chování (Hofbauer, 2004).

Do volnočasových aktivit, které přispívají k rozvoji mladého člověka patří sport. Na tom se obecně shoduje jak veřejnost, tak odborníci. Otázkou každopádně zůstává, jaký vliv mají sporty strukturované a organizované oproti těm nestrukturovaným a neorganizovaným. Svoji odpověď nabízí například kriminologická teorie rutinních aktivit Osgooda a kol. (1996), která tvrdí, že strukturované aktivity jsou pro vývoj mladých lepší z důvodů pravidelného poskytování aktivit pod dohledem, a tudíž menšího prostoru pro deviantní chování. V rámci tohoto akcentu došlo k tomu, že při zkoumání pozitivních vlivů byla upřena pozornost na strukturované aktivity. Při porovnávání pak strukturované aktivity vycházely pro mladé lépe. Mladí dosahovali lepších studijních výsledků, měli vyšší ambice na vzdělání a chovali se méně rizikově. To bylo vodou na

mlýn pro odsuzování nestrukturovaných aktivit, a to přes to, že ve většině případů se lze setkat s výsledky, které přímo nedokazují kauzalitu důsledků a může jít o korelaci.

Spojení s možným negativním dopadem strukturovaných aktivit přinesli Hansen a kol. (2003) spolu s tezí, že strukturované sportovní aktivity jsou zpravidla spojeny se soutěživostí, která tak přináší vítěze, ale i poražené. U poražených může dojít k negativním zkušenostem, k pochybnosti o sobě, a tudíž ke značnému omezení v příležitosti k pozitivnímu rozvoji. Svůj závěr k tématu taky přinesl Säfvenbom a kol. (2018), který nestrukturované sporty v závěru označil za „samoorganizované“ s možností pozitivního dopadu na mladé sportovce oproti tradičním strukturovaným sportům právě v tom, že postrádají přísná pravidla, formální vedení a zaměření na výkon a výsledek.

3 Mezi životním stylem a vrcholovým sportem

Dle autora se cesta této práce nyní začíná ocitat v ožehavé fázi. Následují dvě podkapitoly, které nebylo jednoduché uchopit.

Zaprvé se zde píše o subkultuře. To by samo o sobě už mohlo být provokující, protože jak v podkapitole zazní, současný stav poznání reflektuje, že hovořit o osobách jako o členech nějaké subkultury se společnými znaky je v dnešní dynamické době obtížné. Důraz je potřeba klást na konkrétní osobu v jejím jedinečném životním příběhu.

Zadruhé se zde píše o skateparku, jakožto místu svobodné volby trávení volného času. V české literatuře není na toto téma k dispozici dostatek informací. Většina zdrojů se zabývá historií skateboardingu nebo se jedná o autobiografie. Dohledané cizojazyčné zdroje nedokáží zohledňovat české kulturní prostředí a omezují se také na skateboarding. Tato práce si dovolí tvrdit, že život probíhající ve skateparcích přináší k objevování mnohem víc.

Samotné spojení subkultury a aktivit ve skateparku může být apriori vodou na mlýn. Tato práce nemá za cíl nabízet návštěvníkům skateparků domněnky o tom, jací jsou, a ani vytvářet pocit „škatulkování“ u čtenáře. Pracuje ovšem s tvrzeními některých zdrojů, které s pojmem *subkultury* pracují, a to hlavně v souvislosti se skateboardingem.

Tato kapitola má záměr poukázat na mnohost významů, které si lze z obou podkapitol odnést a připravit půdu pro výzkumné šetření.

3.1 Uvažování nad subkulturami

Dříve než se tato kapitola bude zabývat tím, co je subkultura, zastaví se u zastřešujícího pojmu *kultura*. Pojem *kultura* je jedním z velmi problematických. Definic mu dokázali odborníci zabývající se člověkem a kulturou přiřknout velké množství. Funkčních definic jsou desítky a stovky. Zde se práce spokojí s definováním kultury v sociálně antropologickém pojetí jako „*systémem artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí sdílených a předávných členy určité společnosti.*“ (Soukup, 2011: 37). Na základě této definice lze vyvodit i obecnou definici pojmu *subkultura*, což je „*sociální skupina, jejíž artefakty, sociokulturní regulativy a ideje se do jisté míry odlišují od majoritní kultury, která tvoří kontextuální rámec daného společenství.*“ (Soukup, 2011: 696). Ani

zde není jednoduché si z široké palety možností definic vybrat. Slovník sociální práce na to jde takto: „*Subkultura mládeže je identifikována hudebním stylem, způsobem úpravy zevnějšku, slovníkem, preferencí určitých prostředí, filmů, časopisů apod.*“ (Matoušek, 2008b: 217). Pro potřeby této práce je vhodné definici ještě zúžit na definici subkultury mládeže, kterou lze chápat jako „*typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života.*“ (Smolík, 2017: 32). Smysl existence subkultur nabízí Hebdige (2012), který každému subkulturnímu směru dává za důvod jejího působení nějakou reakci jako „řešení“ na konkrétní okolnosti, problémy a rozpory. S alternativou k termínu subkultury přišel francouzský sociolog Michel Maffesoli. Nahradil ho termínem *městské kmeny*. Městské kmeny definuje jako „*mikroskupiny lidí, kteří sdílejí stejné zájmy*“ (Maffesoli, 1988 in 518 a Veselý, 2011: 9).

Pro dospělé obecně bývá náročné se vyrovnat s existencí subkultur mládeže. Svoji roli v tom hrají neinformovanost, předsudky, stereotypy a generalizující mediální zprávy bez kontextu. Na výběr je hned mnoho způsobů, jak subkultury mládeže představit, ale ani jeden z nich nemůže předčít osobní žitou zkušenost (Smolík, 2017). Může se stát, že se příznivce subkultury stane terčem stigmatizace a odsouzení, což může vést k sociálnímu vyloučení (Smolík, 2017). K potřebám této práce jen podotknu, že subkultury na území České republiky byly již před rokem 1989 a nejde tedy o nějaký nový fenomén. Rozdílem každopádně bylo, že nápadné projevy k jinakosti vzbuzovaly nedůvěru a podezření a byly proti nim podnikány konkrétní kroky.

Zájem o studium subkultur datuje Veselý (in 518 a Veselý, 2011) ke konci sedmdesátých let, kdy ve Velké Británii získal na své největší slávě hudební styl punk. Subkultury si v následujících letech prošly označeními od gangsterských partiček po romantizující tyto skupiny jako „odvážné bojovníky proti společenskému statusu quo“. Veselý komentuje marxistické vědce, kteří měli tyto skupiny za autonomní hrdiny a zapomněli pojmenovávat to, že pro mnohé bylo stylizování se do znaků subkultury jen volnočasovou aktivitou nebo součástí hledání vlastní autonomie při dospívání. Na začátku nového tisíciletí můžeme spatřovat změnu ve vnímání subkultur a začít tak mluvit o postsubkulturálních studiích. Zde už figurují například skateboardisté a Bennett (in 518 a Veselý, 2011: 10) podotýká, že v komunitách se „*identita vytváří a nepředává se. Je tekutá, místo aby byla pevná.*“ Relativně novým vlivem se stal internet, který svojí podstatou maže prostorové či

společenské rozdíly a přináší tak nový rozměr (518 a Veselý, 2011). Kromě Velké Británie byla územím pro rozvoj subkultur mládeže také USA. Dalo by se říci, že projevy se nacházely ve všech západoevropských zemích (Smolík, 2017). V současné době v moderních západních kulturách bývá běžné, že dospělí do adolescentních životních stylů tolik nezasahují, a to i proto, že častěji nebývá v přímé opozici vůči světu dospělých (Smolík, 2005).

Subkulturní party přinášejí jednotlivci mnohé, a to zejména u mládeže. Některé vlivy jsou jistě pozitivní a jiné zase mohou být negativní. Však samo o sobě založit punkovou kapelu, vytvořit si cosplay a vyrazit s partou na Animefest anebo skoro denně sportovat jízdou na skateboardu na Letenské pláni „u Stalina“ jsou aktivity, na něž by odvahu, dovednosti a čas mohl chtít mít kdokoli. V rámci subkulturní party si mladý člověk nalézá dočasný azyl v období hledání sebe sama. Utváří si hodnoty, postoje a vztahy k sociálnímu okolí. Být součástí party přináší jedinci status a roli, ve kterých se učí fungovat, které jsou pro něj často velmi důležité. Jedincům, kteří nejsou úspěšní ve škole nebo neuspěli v aktivitách, na které je přihlásili rodiče, jedincům, kteří nezapadli do „normální“ party, to může značně zvýšit sebevědomí (Smolík 2005). V jejich rámci si mladí mohou plnit sny, nacházet lásky, budovat přátelství, učit se fungovat v kolektivu, zažívat nevšednosti. Mohou mladému člověku dávat smysl do života (Smolík, 2017).

Ken Gelder (in Kasal, 2013) navrhl šest způsobů, podle kterých lze subkulturu identifikovat. Mezi ně patří:

- Negativní přístup k práci, popřípadě nesmyslné trávení volného času apod.,
- negativní vztah ke společenským třídám, vůči kterým se vymezují,
- spojení s určitou lokalitou,
- trávení času mimo rodinu a domov,
- stylizace k výstřednostem,
- odmítání stylu života majority.

Jak ale píše Smolík (2017) deset let po Gelderovi, trendem současných subkultur se zdá být narušení zažitých vzorců, podle kterých šlo subkultury rozpoznávat a adekvátně na ně reagovat. Nyní jsou skupiny více neautentické, heterogenní a objevuje se hodnotový pluralismus. Dříve zřetelná skupinová identita se zejména u některých subkultur vytrácí a více než kdy dříve je tak potřeba reagovat individuálním přístupem odborníků tak, aby

se pokusilo předejít omylům a nedorozuměním při kontaktu s mladými. Vytrácení predikovatelnosti znamená obtížnější intervenci. Dostupnost informací dnes vede u některých jedinců k tzv. postmoderní edukační realitě, která znamená, že do výchovy a edukace vstupují nové životní styly, nové vzory a mohou významně ovlivnit jedince.

Postsubkulturní přístup nabízí tvrzení, že v současnosti již neexistují spontánně vznikající subkultury, ale vše je pouze otázkou marketingu, reklamy, poptávky a nekritických spotřebitelů (Muggleton, Weinzierl, 2003).

Subkultury jsou poměrně specifickou cílovou skupinou pro poskytování sociálních služeb a odborná a metodická reflexe není kompletní. Je potřeba myslet na jemné hranice mezi vztahem, který má pracovník se členy subkultury a nabízením služeb. Požadavky, které jsou na pracovníka kladeny ze strany zadavatele či společnosti obecně, mohou být odlišné od požadavků členů subkultur. Práce se subkulturami se bude zásadně lišit v její podobě. Jiné potřeby a jiný přístup využijeme k dlouholetému třicetiletému neonacistovi a jiný k třináctiletému skejťákovi (Syrový, 2009 in Klíma, 2009).

Jak shrnuje Smolík (2017: 239): „*Hovořit o subkulturách v současnosti lze jen velice obtížně. Subkultur je mnoho, jejich příznivci jsou značně nestálí, často experimentují s novými identitami, více než obsah subkultur je zajímaví módní trendy, image a maximální vyžití ve volném čase. Subkultury tak jsou v mnoha případech pouhými „nálepkami“, které nevypovídají o člověku vůbec nic.*“

3.2 Skateparky – místa mnoha tváří

Autor práce si vybral specifické prostředí pro své výzkumné šetření, a proto se nyní zaměří na popis jeho specifik a nastíní základní kontroverzní otázky ve společnosti.

Skateparky různých podob jsou stavěny za od padesátých a šedesátých let 20. století. Skládají se z ramp, bazénů, zábradlí, schodů a dalších prvků, které lze k jízdě kreativně využít. Stavěny jsou za účelem uspokojení volnočasových potřeb převážně mladých lidí. Vyhrazený a k jízdě uzpůsobený prostor pak funguje k omezení využívání (a tím pádem i poškozování) cizího majetku (Rice a Dolgin, 2008 in Bradley, 2010). V České republice najdeme desítky skateparků. Můžeme rozlišit, zda jsou přístupné zdarma, nebo se platí

vstupné. Zda jsou volně přístupné ve dne v noci, nebo jsou v areálu regulovaném otvírací dobou. Jestli jsou s dozorem, nebo bez dozoru.

V odborné literatuře a mezi veřejností lze nalézt na skateparky velmi odlišné názory. Na pomyslné jedné straně názorů stojí stereotypní pojetí. V takovém případě jsou skateparky místem, kde se schází komunita lidí z okraje společnosti, kteří se věnují graffiti, užívání drog apod. Jsou místem pro společensky nežádoucí chování. Jízdu ve skateparku označují za nekonvenční způsob života, za vyjádření generačních a sociálních rozdílů (Davis, 2004 in Bradley, 2010). Na pomyslném druhém konci spektra názorů stojí, že skateparky ožívají města, napomáhají ke snižování způsobených problémů mládeží a zlepšují komunitní život. Jsou místem pro nestrukturované trávení volného času s vrstevníky, dochází v nich k naplňování potřeb autonomie, vlastní hodnoty, budování sociálních dovedností, sebevědomí a statusu ve skupině. Uživatelé mají kam patřit, mohou se ukázat v dobrém světle (Danish a kol., 2003).

Odpovědí na otázku, jaké skateparky jsou, je potřeba hledat individuálně. Nepochybně můžeme nalézt ty, ve kterých jejich návštěvníci naplňují některé ze stereotypních představ. Naopak ale půjdou nalézt také ty, ve kterých dochází k prosociálnímu chování. Každý skatepark vybízí k jinému chování. Polorozpadlý skatepark na okraji zájmu lidí v nevhodné lokalitě nemusí dobře plnit původní účel komunitního sportoviště a vybízí k jiným aktivitám. Udržovaný skatepark v lokalitě plné lidí může naopak svádět k tomu začít jezdit. Záleží na podmínkách, které skatepark nabízí, a na potřebách lidí, kteří v lokalitě tráví čas.

Názor na místní skateparky si nechali pomoci průzkumu zjistit například v Queenslandu. Z ní vyplynulo, že místní skateparky nepovažují za místa pro sportování, jako jsou například tenisové kurty. V případě, že je skatepark dobře situován a navržen, může dobře sloužit jako prostor pro zdravý komunitní život pro celé spektrum lidí, navazování přátelství, pro rozvíjení nových dovedností a pro zábavu (Bradley, 2010).

V centru zájmu této práce je společenský rozměr těchto lokalit. Nelze se ale obejít bez uvedení primárních aktivit, pro které byly skateparky postaveny. V současné české společnosti lze nalézt nejčastěji jezdce na freestyle koloběžce, skateboardu, bmx kole a na freestyle bruslích. Zde se podkapitola více věnuje hlavně skateboardingu, a to z důvodu

dostupnosti informací. Řadu z následujících tvrzení by mohlo být zajímavé porovnat napříč s každou další disciplínou a položit si (výzkumnou) otázku, jak si v tvrzeních stojí.

Skateboarding je považován za akční, extrémní, adrenalinový nebo také lifestylový sport (Björkman, 2020) a také tradičně jako subkulturní aktivita. V tradičním pojetí oslavuje především svobodu, kreativitu, hru a sebevyjádření nad umístěními a poháry. Je sociální záležitostí. Neexistuje žádný „správný“ způsob, jak se aktivitě věnovat.⁷ Touto specifíčností tak může skateboarding nabídnout jedinečnou příležitost pro všechny, kteří se mu chtějí rekreačně věnovat (Wood a kol., 2014; Thorpe, 2016).

V očích veřejnosti může být jízda ve skateparku nebezpečnější, než ve skutečnosti je. K těmto výsledkům dochází z rozsáhlého výzkumu Dumas a Laforest (2009). Zmiňují, že pozitivní vlivy v podobě sociálních, psychických a fyzických převažují nad všeobecně vnímaném prostoru jako pro mladé nebezpečném.

Ačkoli literatura akcentuje nesoutěžní aspekt spojený se skateboardingem, tak vývoj aktivity zamířil k vrcholovému sportu. V roce 2021 měl premiéru na olympijských hrách v Tokiu a další disciplíny by mohly brzy následovat. Po této premiéře se začalo velmi diskutovat nad potenciálem do budoucna. Tím se vzdálil od vnímání jako sportu s nádechem anti-establishmentu. Skateparky se vyskytují už ve skoro každém větším evropském a severoamerickém městě. Do popředí se dostávají myšlenky nad možnostmi pozitivního dopadu na mladé sportovce.

Osoba se nemusí rovnou objevit na olympijských hrách, aby poměřila své dovednosti. Oblíbenou společenskou aktivitou jsou hry „game of skate“ (ve variantě pro koloběžky „game of scoot“) spočívají na stejném principu, jen se liší v tom, na čem se jede. Princip je jednoduchý. Hráči si určí pořadí. První jezdec zadává trik, který po něm další jezdci opakují. Ten, kdo trik zkazí, získává písmeno ze slova skate nebo scoot. Kdo nasbírá všech pět písmen prostřednictvím zkažených triků, prohrává. Neobvyklé už nejsou ani závody ve všech disciplínách. Na obvyklou závodní jízdu soutěžící dostává předem stanovený počet sekund, na které má pro sebe k dispozici celý skatepark. Čím obtížnější

⁷ Jak píše jeden z nejúspěšnějších českých jezdců na skateboardu Maxim Habanec (2018: 12) „*To, jak jezdíš a co to pro tebe znamená, je jenom tvá věc.*“

triky úspěšně předvede, čím jedinečné oproti ostatním jezdcům jsou, a čím kreativnější a všestrannější způsob využití skateparku jezdec předvede, tím má větší šanci u poroty nasbírat víc bodů. Vyhrává ten s jejich největším počtem.

Dosud se podkapitola zaměřovala na aktivity ve skateparku, respektive na jízdu praktikovanou ve skateparku. Je na místě také zmínit jízdu v ulicích, takzvaný street, který do aktivity vnáší úplně nové aspekty, mezi které nevyhnutelně patří konfliktní společenské situace. Působení skejťáků ve veřejném prostoru konceptualizoval Borden (2005). Jejich dopad na veřejný prostor přirovnal k bezdomovcům. Stejně jako oni svým jednáním ve veřejném prostoru nijak nepřispívají, naopak ho ničí. Ve spojení s hlasitou doprovodnou hudbou budí obavy, pocit rebelie a nekonformity (Taylor, Khan, 2011; Davis, 2004).

Jak píše Martina Overstreet (in 518 a Veselý, 2011), skateboarding se v našem prostředí vzdálil termínu městského kmenu a mnohem víc má namířeno do mainstreamu. Tvrdí, že ačkoli se ke skateboardingu původně pojily jiné hodnoty, dnes je to hlavně sport a se sportem se pojí byznys. Jak píše Hebdige (2012: 145): *„koneckonců subkultura se věnuje na prvním místě spotřebě a je aktivní pouze ve volném čase [...] každá nová subkultura zakládá nové trendy, vytváří nový vzhled a zvuky, které zpětně napájí příslušná průmyslová odvětví.“*

4 Stav aktuálního poznání

V této kapitole se čtenář seznámí s vybranými daty z provedených výzkumů, které souvisí s tématem této práce a mohou poskytnout východiska pro následné výzkumné šetření. V hledáčku měl autor reprezentativní výzkumy o nestrukturovaném trávení volného času dětí a mládeže v České republice, o NZDM a o aktivitách ve skateparcích. Autorovi se nepodařilo dohledat ani jeden zdroj, který by kombinoval všechny tři oblasti. K dispozici pro tuto práci jsou následující data.

Nestrukturované trávení volného času

Z reprezentativního výzkumu *České děti venku* vzešlo, že se děti (v tomto případě 7–15 let) věnují všední dny po osmi hodinách třem kategoriím. Spánku, povinnostem (škole – včetně cesty a přípravy, pomáháním v domácnosti) a volnočasovým aktivitám. Co se týče volného času nestrukturovaně stráveného venku, tak 33 % dotazovaných uvedlo, že takto tráví alespoň jednu hodinu denně. Lokalita skatepark se v celé práci objevuje v jednom případě a přináší pouze informaci, že některé děti (10–12 let) je ve městech oceňují (Nadace Proměny Karla Komárka, 2016).

Další výzkum, který se věnoval trávení volného času dětí a mládeže sdílí, kolik procent chlapců a dívek (v tomto případě 11–15 let) tráví volný čas aktivitami rozřazených do zmíněných třech kategorií. Také zde se objevuje procentuální vyjádření respondentů k trávení volného času bez strukturované aktivity. U dívek tomu bylo ve 12 % a u chlapců v 16 %. Vedoucí výzkumného týmu, Michal Kalman, uvádí, že výzkum ukazuje na vyšší životní spokojenost dětí, které tráví čas v organizovaných aktivitách, jsou úspěšnější ve škole, je mezi nimi méně pravidelných kuřáků a mají méně zkušeností s opakovanou opilostí. U sportujících dětí byly zjištěny lepší vrstevnické vztahy než u nesportujících. Výzkum ukazuje, že se zvyšujícím se věkem se podíl dětí a mládeže trávících čas mimo strukturované aktivity zvyšuje a v patnácti letech to je již 22 % z nich (Zdravá generace, 2018).

Údaje lze čerpat třeba i z Národní zprávy o pohybové aktivitě českých dětí a mládeže 2022. I v té lze najít střípky, které zde lze použít. Jedná se především o údaje z kategorie nestrukturované pohybové aktivity, která je pojmenována aktivní hrou. Aktivní hrou je zamýšlena činnost, která dotyčné osobě činí radost a je u ní pohybově aktivní. Ze studie

vychází, že 53 % dětí a dospívajících věnuje aktivní hře alespoň dvě hodiny denně. Koloběžka a skateboard jsou ve studii zmíněny pouze jako dopravní prostředky do/ze školy a nepočítá se zde s nimi jako cílenou aktivitou (Active Healthy Kids Czech Republic 2022, 2022).

NZDM

Při rešerši se ukázalo, že výzkumná témata na téma NZDM jsou fenoménem převážně kvalifikačních prací v rámci vyššího odborného, bakalářského a magisterského studia.⁸ Komplexní výzkumy v podstatě chybí, a to až na jednu výjimku v podobě realizovaného výzkumu agenturou Millward Brown ve spolupráci s ČAS, kteří v období mezi lety 2010 a 2015 realizovali výzkum s názvem *Nízkoprahy pod lupou*, jehož cílem bylo „zmapovat způsob poskytování služeb prostřednictvím NZDM a odhalit účinné faktory, které zaručují úspěšné poskytování služeb klientům a fungování klubů“ (Dohányosová, Krajhanzl, 2011 in Zemanová, Dolejš, 2015).

Mezi další práce k uvedení patří celorepublikový výzkumný projekt Zemanové a Dolejše (2015), kteří se zaměřili na zodpovězení otázky „*jací jsou klienti NZDM*“. Zmínit by se měla taky práce Národního institutu dětí a mládeže s názvem *Zdravé klima v zájmovém a neformálním vzdělávání*, ve kterém bylo cílem „*popsat, jaké je rodinné a sociální zázemí dětí a mládeže ohrožené sociálním vyloučením, jak tráví volný čas a které faktory na to mají vliv. Zjistit, jaké jsou jejich hodnotové orientace, jaký mají vztah ke škole, s jakými problémovými situacemi se setkávají a jak je řeší.*“ (Klíče pro život, 2012: 4). Dále také celorepubliková práce Štefkové a Dolejše (2016: 5) o resilienci u adolescentů v NZDM s cílem „*vymezit klíčové osobnostní charakteristiky resilience u dospívajících klientů NZDM, které jsou vyjádřené prostřednictvím jejich vlastních výpovědí o jejich vlastních zkušenostech.*“

Všechny čtyři výzkumy jsou výrazným přispěním k tolik neprobádanému tématu NZDM, a proto jsou zde uvedeny. Jejich výsledky každopádně neposkytují pro tuto práci

⁸ V databázi kvalifikačních prací Theses se pod klíčovým pojmem „NZDM“ k 21.10.2022 nacházelo 788 výsledků.

informace, které by bylo vhodné autorem zohlednit při závěrečné diskuzi, a proto nejsou uvedeny.

Aktivity ve skateparcích

Při rešerši výzkumných aktivit v prostředí skateparků se autor dostal k textům z Austrálie, kde skupina výzkumníků kolem profesora Grahama Bradleyho provedla tři šetření prostřednictvím metod dotazníků, pozorování a interview. Jedná se o rozsahově skromnější šetření a nelze s ním aspirovat na reprezentativnost, navíc jde o výsledky mimo české sociokulturní prostředí. Přesto uvedu alespoň některé ze závěrů, ze kterých se může tato práce inspirovat. Mezi ty patří zjištění, že nejčastějšími návštěvníky tamních skateparků jsou chlapci kolem patnácti let využívající prostor k ježdění. V prostorách docházelo k pozitivním zkušenostem. Uvádí se potenciál k získání pocitu úspěchu, smysluplnému rozvoji identity a přátelství. Prostředí zhodnotili jako plné příležitostí k překonávání vlastních výzev a sociální integrace. Těmito výsledky poukazují na stereotypy, že by takových důsledků bylo dosahováno primárně ve strukturovaných aktivitách pod dohledem a že ne všechny nestrukturované aktivity musí vést k rizikovému chování. Každopádně práce přichází i s tím, že v rozhovorech zaznívaly negativní zkušenosti informantů, kteří sdíleli protispoločenské chování, a to hlavně ve večerních hodinách, a pocit strachu z některých návštěvníků. V některých případech zaznívaly taky nižší aspirace na výši dosažení vzdělání než jejich vrstevníci (Bradley, 2010).

Další australský příspěvek je od týmu kolem Lisy Wooda. Ten provedl průzkum pomocí kombinace fyzických a online dotazníků. Také tento počín nelze charakterizovat za reprezentativní. I zde dramaticky převládali chlapci, kteří do skateparků docházeli jezdit. Medián stáří jezdce byl 18 let a 73 % respondentů z celkových 387 uvedlo, že jezdí na skateboardu. Také výstupy z této práce přinášejí výsledek, že v prostředí dochází mnohem častěji k jevům, které lze považovat za pozitivní a mezi které patří spolupráce, setkávání s přáteli, učení se navzájem. Pouze 10 % respondentů zmiňovalo rizikové jevy spojené s konflikty, hádkami nebo užíváním drog. Četnost okolo 50 % měly jevy typu odhazování odpadků, srážek jezdců, zranění nebo graffiti (Wood a kol., 2014).

Do třetice nereprezentativní příspěvek z Austrálie od Myra F. Taylor a Umneea Khan, které došly v jejich práci k závěru, že důvodem pro trávení volného času ve skateparku je značná míra potěšení a radosti z jízdy a zvládání nových triků, adrenalin z jízdy

a společenské uznání na základě osvojených dovedností spojených s jízdou. Zároveň převládal pocit, že dospělí je označují za asociální a deviantní a jejich aktivitu za nežádoucí vyžadující regulaci (Khan, Taylor, 2011).

Výstup ze současného poznání pro uspořádání výzkumného šetření

Nyní se práce ocitá ve chvíli, kdy je na místě se zastavit a zmínit úvahy nad tím, proč by bylo dobré se nízkoprahovou terénní službou ve skateparku v Hradci Králové nadále zabývat. Níže zazní odpověď autora práce, na které následně vystavěl výzkumné šetření.

Již zaznělo, že streetwork se odehrává v přirozeném prostředí cílové skupiny. Tímto prostředím může být právě královéhradecký skatepark, ve kterém terénní práce v současné době neprobíhá. Důvodů může být celá řada a zjistit potřebnost a přístupnost lokality pro práci by mohlo výrazně napomoci k zjištění, zda by bylo potřeba, aby se situace změnila.

Na základě uplynulých kapitol lze předpokládat, že pokud se v lokalitě skateparku budou děti a mládež pohybovat, bude to pravděpodobně v rámci jejich volného nestructurovaného času, který s sebou nese svá pozitiva a také úskalí. Avšak podobu tohoto času služby neznají. Co dále služby neznají je, jakého věku, pohlaví a s jakými problémy do lokality pravidelně cílová skupina dochází. Neznají, zda bude lokalita mít blíže ke stereotypnímu nebo prosociálnímu modelu vlivu komunit(y), nebo zda se objevují prvky subkultury a s ním nějaká specifika životního stylu. Obecně není k dispozici nic o novém trendu jízdy na koloběžce a o tom, jaký může mít vliv na dynamiku v prostředí, ve kterém se o něj dělí více potenciálních uživatelů s různými potřebami. Data z Austrálie nejsou přenositelně aplikovatelná a mohou posloužit jen jako podklad pro porovnání a inspiraci.

Neznalost aktuálního stavu je tak základem pro výzkumný problém následujícího výzkumného šetření a cílem je přinést odpovědi, které mohou službám od neznalosti pomoci.

5 Výzkumné šetření

Empirický výzkumný proces v sociálních vědách míří k zjištění prostřednictvím systematické analýzy dat získaných jedním nebo vícero metodologicky podloženými způsoby. Jeho účelem je dojít k poznání vedoucí k prohloubení porozumění sociální reality a tím může přispět k porozumění, řešení problémů, docílení změny nebo přinést nové poznatky. Výzkum může mít podobu základní nebo aplikovanou. Tato kvalifikační práce míří k podobě aplikované, pro kterou je charakteristické, že se snaží najít odpověď na otázky, které mají význam pro praxi. Tento význam lze spatřit v návrhu opatření, intervencí nebo programů, které mají pozitivní vliv na podmínky života lidí. Aplikovaný výzkum tak bývá realizován v přirozeném prostředí. (Hendl, 2016; Gavora, 2010).

Vzhledem k možnostem a rozsahu této diplomové práce se hodí spíše než o výzkumu mluvit o výzkumném šetření. Pojem výzkum se častěji než s diplomovými pracemi, pojí s dlouhodobou aktivitou, která bývá financována například z grantů. Bývají zaštitěny organizací a podílejí se na jejich zhotovení víceméně kvalifikovaných výzkumníků.

5.1 Výzkumný problém, cíl a otázky

Pro tuto práci byla zvolena **kvalitativní výzkumná strategie**, a to z následujících důvodů. K naplnění cíle práce a její využitelnosti do praxe bylo pro autora stěžejní získat podrobný popis osob, skupin a situací v daném lokálním přirozeném prostředí a hledat jejich souvislosti. Omezení v podobě nezobecnitelnosti výsledků na populaci vzhledem k zaměření práce není dle autora nevýhodou, je na tuto skutečnost však potřeba brát zřetel a zmínit ji. V práci jde o mikro pohled na lokální fenomén nevelkého počtu pravidelných návštěvníků, ve kterém je žádoucí, aby se autor práce dostal do těsného kontaktu s informanty a mohl pružně reagovat v procesu rozhovorů na jednotlivé odpovědi a názory. Získat data od informantů skrze rozhovory hodnotí autor jako žádoucí i z toho důvodu, že případná následná přímá práce s cílovou skupinou v lokalitě se odehrává v podobě osobních kontaktů a rozhovorů a otestování přístupnosti cílové skupiny ke vstupu do kontaktu může predikovat následnou její přístupnost k terénní nízkoprahové službě.

Kvalitativní přístup je logický a oblíbený u studií subkultur mládeže i z dalších důvodů. Lze jim vhodněji popisovat sociální realitu osob, které se na subkultuře podílejí, podobně jako jejich každodennost a motivaci (Smolík, 2017).

Využití práce v praxi primárně míří k terénní formě práce NZDM působících v Hradci Králové. Její výstupy by mohly být zajímavé například také pro terénní programy s uživateli návykových látek nebo pro další pedagogické pracovníky, zákonné zástupce cílové skupiny, jejichž potomci aktivně v lokalitě tráví volný čas, zainteresovanou veřejnost nebo pro další výzkum.

Oblast výzkumu:

- Nestrukturovaně trávený volný čas dětí a mládeže ve skateparku.

Výzkumný problém:

- Podoba nestrukturovaně tráveného volného času pravidelných návštěvníků skateparku v Hradci Králové v cílové skupině dětí a mládeže.

Hlavní výzkumný cíl:

- Práce si klade za cíl popsat a analyzovat specifické potřeby a situace cílové skupiny, ve kterých by mohli terénní pracovníci NZDM nabídnout pomoc a podporu.

Dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit, jaké znaky cílové skupiny NZDM se vyskytují v lokalitě skatepark.
- Zjistit, jaké potřeby si uživatelé skateparku saturují v jeho prostředí.
- Zjistit, se kterými rizikovými sociálními a zdravotními jevy se v lokalitě setkávají.
- Zjistit, jaký vliv má místní komunita na životní styl cílové skupiny.

Základní soubor:

- Všechny děti a mládež ve věku 10–21 let navštěvující skateparky v České republice.

Výběrový soubor:

- Děti a mládež (10–21 let⁹), které v době realizace výzkumného šetření navštěvovaly opakovaně skatepark v Šimkových sadech v Hradci Králové. Mezi další kritéria výběru patřila jejich otevřenost, ochota a souhlas s poskytnutím informací.

Výzkumné techniky:

- Pozorování a ohniskové skupiny.

Literatura zmiňuje nutnost modifikovat nebo doplňovat výzkumné otázky a reagovat tak na průběžné výsledky a okolnosti (Hendl, 2016). Výzkumné otázky byly drobně upravovány ve svém znění, aby vyzněly co možná nejvíce tak, jak výzkumník zamýšlel během šetření, protože formulace otázky je jedním z nejdůležitějších prvků, která ovlivní získanou odpověď (Hendl, 2016). Během šetření se ukázalo, že vedle pozorování bude dominantní technikou sběru dat ohnisková skupina (focus group). Většina uživatelů skateparku se v lokalitě pohybuje ve skupinách, a tak výzkumník přicházel s nabídkou rozhovoru do skupin. Ohniskové skupiny byly vedeny polostrukturovaně.

V návrhu projektu by měly zaznít informace o osobě výzkumníka.¹⁰ V kvalitativním výzkumu je tato část důležitá zejména z toho důvodu, aby bylo možné posoudit, jaký vliv mohou mít výchozí zkušenosti, schopnosti a postoje jeho osoby (Hendl, 2016). Medailon se nachází v *příloze A*.

Jestli má nízkoprahová terénní služba v lokalitě potenciál, může přiblížit tato diplomová práce. Z dobré praxe lze vyvodit, že zjištění potřebnosti je nezbytným předpokladem pro zdůvodnění jejího působení v lokalitě a tím její potřebnosti a využitelnosti. Tato aktivita předchází samotné kontaktní práci a je její součástí (Marek, 2011 in Filípková, 2011).

V rámci záměru metodologické explicitní triangulace byly zvoleny zúčastněné pozorování a ohniskové skupiny. Data byla sbírána v různých měsících, dnech v týdnu

⁹ Věkové rozpětí bylo zvoleno na základě protnutí se věkové cílové skupiny obou NZDM v Hradci Králové.

¹⁰ Je vhodné poznamenat, že výzkumník v kvalitativním výzkumu je sám o sobě nástrojem sběru dat (Lojdrová, 2014 in Smolík, 2017)

a v různých časových rozmezích. Doplnkovou metodou byl individuální polostrukturovaný rozhovor s jedním ze správců skateparku v rámci pilotáže.

Důležitou roli při šetření mají etické otázky. Mezi zásady dodržení etiky šetření patří získání poučeného (informovaného) souhlasu, sdělení účelu a okolností šetření, dobrovolnost účasti a souhlas s použitím sdělených informací, zachování emočního bezpečí, zachování anonymity a souhlasu s nahráním rozhovorů na mobilní telefon v podobě audio záznamu s tím, že po přepisu budou nahrávky smazány (Hendl, 2016). Výzva vypořádat se s etickými otázkami vznikla ve chvíli, kdy bylo při průběhu pozorování již jasné, že všichni informanti ve skupinách budou nezletilí. Nezletilí nemohou sami dát informovaný souhlas a je tak potřeba sehnat souhlas zákonného zástupce. Zde se práce dostává do střetu s reálnými možnostmi. Autor práce se přirozeně dostával do kontaktů, ze kterých složení a realizace ohniskových skupin vyplynula. Vyžadovat písemný souhlas zákonných zástupců by mohlo výrazně negativně ovlivnit ochotu participovat. Autor se tak rozhodl pracovat se slovním souhlasem, který doplnil informací, že pokud by si svoji participaci rozmysleli (například po konzultaci s rodiči), mohou do týdne od uskutečnění rozhovoru informaci předat jednomu ze správců skateparku, který by informaci předal na základě domluvy autorovi práce a se získanými informacemi by nebylo pracováno. Všechna data z rozhovorů pochází od informantů, kteří slovně s účastí na šetření souhlasili. Provést šetření bylo výzkumníkovi slovně povoleno hlavním správcem skateparku.

Realizace výzkumného šetření:

Šetření probíhalo v období od 28. května 2022 do 9. srpna 2022. Toto období bylo vybráno záměrně s ohledem na sezónu, kdy se v otevřeném skateparku pohybuje pro přízeň počasí nejvíce uživatelů z cílové skupiny. V tomto období tak bylo možné zažít jak konec školního roku, tak více jak polovinu letních prázdnin.

Sbírání dat bylo ukončeno ve chvíli, kdy v lokalitě opakovaně přestali být potkáváni noví potenciálně vhodní informanti a pozorované situace se opakovaly.

Hlavní výzkumná otázka (HVO):

Jaké jsou specifické potřeby a situace cílové skupiny, ve kterých by mohli terénní pracovníci NZDM nabídnout pomoc a podporu?

Dílčí výzkumné otázky (DVO):

1. *Jaké znaky cílové skupiny NZDM se vyskytují v lokalitě skateparku?*
2. *Jaké potřeby si uživatelé skateparku saturují v jeho prostředí?*
3. *Se kterými rizikovými sociálními a zdravotními jevy se v lokalitě setkávají?*
4. *Jaký vliv má místní komunita na životní styl cílové skupiny?*

Tazatelské otázky (TO)¹¹ vedoucí k zodpovězení dílčích výzkumných otázek:

1. DVO: Jaké znaky cílové skupiny NZDM se vyskytují v lokalitě skateparku?

- TO1: Jak dlouho a jak často jezdíte?
- TO2: Kolik času si myslíte, že tu strávíte?
- TO3: Kolik vám je let?
- TO4: Odkud jste?
- TO5: Co děláte ve volném čase, když nejste ve skateparku?
- TO6: Jak se vám daří ve škole?

2. DVO: Jaké potřeby si uživatelé skateparku saturují v jeho prostředí?

- TO7: Chodíte sami, nebo s partou a proč?
- TO8: Jaké máte důvody chodit do skateparku?
- TO9: Co by se muselo stát, abyste sem přestali chodit?
- TO10: Jak se ve skateparku cítíte a co se vám tu líbí?
- TO11: V čem je pro vás jiné trávit čas ve skateparku než jinde?

3. DVO: Se kterými rizikovými sociálními a zdravotními jevy se v lokalitě setkávají?

- TO12: Co se vám tu nelíbí?
- TO13: Byli byste rádi, kdyby tu bylo něco jinak? A co?

¹¹ Tazatelské otázky byly pro účel přehlednosti v práci uspořádány v jiném pořadí, než v jakém zaznívaly v ohniskových skupinách.

- TO14: Viděli jste tu někdy lidi se poprat, nadávat si, pít alkohol, kouřit marihuanu nebo tabákové výrobky, sprejovat nebo něco podobného?
- TO15: Zranili jste se někdy nebo viděli někoho se zranit?
- TO16: Jak to máte s chrániči?
- TO17: Jezdíte i mimo skatepark? Jestli ano, měli jste z toho už někdy problém?

4. DVO: Jaký vliv má místní komunita na životní styl cílové skupiny?

- TO18: Dokázali byste pojmenovat, jaký má na vás vliv chození do skateparku?
- TO19: Máte pocit, že jste se změnili od té doby, co sem chodíte?
- TO20: Co tu máte společného?
- TO21: Vnímáte ježdění jako životní styl?
- TO22: Jak se cítíte být vnímáni okolím?

5.2 Sběr dat a charakteristika výzkumného vzorku

V této podkapitole se práce zabývá metodickými východisky zvolených metod pro výzkumné šetření a jeho průběhu.

Pozorování

Pozorování vede ke snaze objevit, co se ve skutečnosti děje. Na výběr je několik modelů pozorování, které se od sebe liší hlavně v roli, kterou výzkumník zaujímá při pozorování, tedy ve formě interakce s pozorovanými. Pozorovatel se může pohybovat na škále od úplného účastníka po úplného pozorovatele. Každá role s sebou nese své výhody a nevýhody a svoji vhodnost použití na základě účelu využití metody. V různých fázích výzkumu může být model jiný, a to dle potřeby. Ze začátku bylo využíváno role blížíící se úplnému pozorovateli. Pozorováním výzkumné šetření začalo a výzkumník byl v lokalitě nováčkem. Výhodou tohoto modelu je, že pozorovaní nevědí, že jsou pozorováni, a tak jejich chování není ovlivněné. Skatepark, jakožto veřejné místo, tuto formu nabízí. Nespornou slabinou metody pozorování je fakt, že výzkumník nemusí postřehnout značnou část důležitých situací, a to obzvláště ve chvílích, kdy se odehrává více procesů najednou (Hendl, 2016). Výzkumník se svoji roli snažil skrýt ještě tím, že své poznámky psal do mobilního telefonu. Mohl tak působit „duchem nepřítomen“. Jak

se ukázalo později, uživatelé skateparku jsou na přítomnost lidí, kteří se v lokalitě zdržují z jiného důvodu než pro jízdu, zvyklí. Ve chvíli začátku ohniskových skupin se role proměnila na pozorovatele jako účastníka.

Při pozorování je snaha nejdříve zachytit co nejširší pole situací. Postupem času se soustřeďuje na vytipované jevy a situace, které jsou pro práci zajímavé. Záznam z pozorování by měl obsahovat hustý popis terénních poznámek. Ty obsahují to, co výzkumník slyšel, viděl, prožil, nad čím uvažoval a jak data reflektoval. Následně je potřeba data rozřadit do kategorií, které by měly splňovat podmínky fokusovanosti, objektivity, nezávislosti na kontextu, explicitní definice a jednoduchosti (Hendl, 2016).

Průběh pozorování

Celkem proběhlo 16 pozorování. Svoji přítomnost autor práce preferoval v odpoledních hodinách všedních dní tak, jak mívají pracovní dobu hradečtí streetworkeri. Z počátku trvaly pozorování 60 minut. V závěru trvaly 30 minut. V pěti případech proběhla návštěva o víkendu. Jakmile se pozorované jevy zdály ustálené a opakující se, začaly probíhat oslovení k participaci na výzkumném šetření prostřednictvím ohniskových skupin (ty začaly sedmou návštěvou). Poznámky z pozorování byly vedeny formou zapisování do mobilního telefonu. Zapisovány byly i konkrétní úvahy pozorovatele, pro následnou interpretaci.

Mezi pozorované kategorie patřily:

- Struktura pohlaví a věk
- Primární a další aktivity provozované v lokalitě
- Mezilidská interakce – verbální i neverbální projevy
- Vzorce chování a atmosféra
- Možnosti a témata k interakci z pozice streetworkera
- Výskyt rizikových jevů
- Společné znaky
- Znaky subkultury
- Problémy a potřeby dětí a mládeže
- Proměny prostředí

Ohniskové skupiny

Metoda sběru dat pomocí ohniskových skupin je hlavně skupinovým rozhovorem, ve kterém je zásadní a žádoucí vzájemná interakce diskutujících uvnitř skupiny. Témata přináší tazatel potažmo moderátor. V případě této práce se jedná o stejnou osobu. Interakce v rámci skupiny může vést k získání takových informací, které by za jiných okolností zůstaly tazateli skryty (Morgan, 2001). Na otázku, co jsou a co už nejsou ohniskové skupiny Morgan (2001) odpovídá tak, že dává přednost inkluzivnějšímu přístupu, ve kterém jsou ohniskové skupiny definovány široce jako metoda získávání dat v rámci skupinové interakce. Tazatel určuje ohnisko, které lze jinak pojmenovat jako zaměření nebo téma. Téma bylo určeno tazatelskými otázkami.

Jedna z dalších otázek je ohledně počtu informantů v jedné ohniskové skupině. I zde jde cestou inkluzivní. Podle něj nelze, a ani to není žádoucí, přesně určit, kdy je skupina příliš velká a kdy příliš malá. Preferuje, aby tato metoda byla chápána široce a mohla tak pokrýt mnoho různých variant. Tento Morganův přístup byl v práci využit (Morgan, 2001).

Zvládnutí vhodného průběhu ohniskové skupiny klade na moderátora značné nároky. Na moderátorovi je se vhodně a pravdivě představit, seznámit skupinu s etickými aspekty a s důvodem oslovení. Je potřeba nastavit základní pravidla a následně na ně dohlížet. Nezbytnou součástí je skupinu motivovat, aby se diskuze zúčastnila, a moderovat diskuzi, která nemá pevnou ustálenou formu. Na konci se dává prostor pro připomínky, názory či zpětnou vazbu. Tak jako každá metoda, i ohniskové skupiny mají své přednosti a limity (Švaříček, Šed'ová, 2007).

Vznik a průběh ohniskových skupin

Tazatel si už při pozorování vytvořil obrázek o tom, jak by ohniskové skupiny mohly vypadat. Sportující chlapci si v různých intervalech chodívali odpočinout na několik minut mimo rampy. V této době se občerstvovali, povídali si, případně pečovali o svůj prostředek k jízdě. Nejčastěji se chlapci shlukovali do méně početných skupin. Skupiny byly dynamické, jejich složení se často měnilo. Bylo zřejmé, že zvolit metodu ohniskových skupin je vhodné s tím, že bude potřeba udržet jejich pozornost a co nejvíce dodržet naplánovanou strukturu.

Skupiny se tak skládaly z osob, které byly osloveny v přirozeném prostředí v tu chvíli, kdy je tazatel oslovil. Jednalo se o vrstevníky, kteří se již delší dobu znali, přátelili se a ve skateparku trávili svůj volný čas společně. Celkově se povedlo uskutečnit 5 ohniskových skupin s celkovým počtem 14 informantů z řad pravidelných návštěvníků skateparku. Ojedinelá byla třetí ohnisková skupina dvou divaček, které také tráví v lokalitě čas, ale primárně za jiným účelem, než je sportování. Žádný z informantů neměl se službou NZDM zkušenost. Průměrně tazatel strávil s ohniskovou skupinou 35 minut.

Tazatel přicházel ve chvíli, kdy se zdálo, že může být vhodná doba pro oslovení. Představil se, sdělil účel oslovení, zásadu anonymity a dobrovolnosti. Zeptal se, zda se stanou součástí výzkumného šetření a jestliže odpověděli ano, zeptal se na možnost pořízení audionahrávky. Skupiny, které se všim jednohlasně souhlasily, začaly reagovat na následné tazatelské otázky. Některé skupiny probíhaly hladce. Jiné byly náročnější z důvodu dynamiky a zvědavosti dalších jezdců, kteří do skupin přijížděli a ptali se, co to tu probíhá. Všem participantům bylo na konci poděkováno a sděleno, že kdyby si nakonec přáli některé ze svých odpovědí změnit nebo se rozhodli, že nechtějí, aby jejich odpovědi byly využity pro účel této diplomové práce, tak ať dají vědět správci skateparku, který by následně tazatele zkontaktoval. To se nestalo ani v jednom případě.

Celkově byla z analýzy vyřazena pouze jedna skupina, a to z toho důvodu, že byli ve skateparku poprvé a jejich odpovědi se opíraly o zkušenosti z jiných skateparků. Na participaci se celkově odmítly podílet další dvě osoby.

Složení ohniskových skupin

Ohnisková skupina č. 1

První ohnisková skupina byla složena ze tří chlapců ve věkovém rozpětí 12–14 let. Dva jezdili na koloběžce a jeden na skateboardu. Skatepark využívali dvakrát až pětkrát týdně. Kluci na koloběžce navštěvovali skatepark dva roky, skateboardista jeden rok.

Ohnisková skupina č. 2

Druhá ohnisková skupina byla složena ze čtyř chlapců ve věkovém rozpětí 11–16 let. Všichni jezdili na koloběžce. Skatepark využívali několikrát týdně až každý den. Tři z nich docházeli dva roky, jeden měl za sebou první rok.

Ohnisková skupina č. 3

Třetí ohnisková skupina byla složena ze dvou dívek ve věkovém rozpětí 12–13 let. Obě využívaly lokalitu k pozorování kluků a k sociální interakci. Na ničem nejezdily. Do skateparku chodily dvakrát až třikrát týdně poslední tři měsíce.

Ohnisková skupina č. 4

Čtvrtá ohnisková skupina byla složena ze tří chlapců ve věkovém rozpětí 14–17 let. Všichni jezdili na koloběžce. Dva skatepark využívali jednou za čtvrt roku a jinak jezdili ve skateparku v jiném městě. Jeden jezdil alespoň jedenkrát týdně a jinak také využíval skatepark v jiném městě. Ve skateparcích se pohybovali pět, tři a dva roky.

Ohnisková skupina č. 5

Pátá ohnisková skupina byla složena ze dvou chlapců ve věkovém rozpětí 12–16 let. Oba jezdili na bmx kole dvakrát až čtyřikrát týdně za poslední dva roky.

Tabulka 1: Složení informantů v ohniskových skupinách

	Pohlaví	Věk (v letech)	Primární aktivita	Četnost výskytu
Ohnisková skupina č. 1	Muž	12	scootering	2x týdně
	Muž	13	scootering	2x týdně
	Muž	14	skateboarding	5x týdně
Ohnisková skupina č. 2	Muž	11	scootering	5x týdně
	Muž	12	scootering	Každý den
	Muž	14	scootering	Víkendy
	Muž	16	scootering	Každý den
Ohnisková skupina č. 3	Žena	12	diváctví	2x-3x týdně
	Žena	13	diváctví	2x-3x týdně

	Pohlaví	Věk (v letech)	Primární aktivita	Četnost výskytu
Ohnisková skupina č. 4	Muž	14	scootering	3x týdně
	Muž	16	scootering	2x týdně
	Muž	17	scootering	4x týdně
Ohnisková skupina č. 5	Muž	12	Jízda na BMX	2x týdně
	Muž	16	Jízda na BMX	Každý druhý den

5.3 Pilotáž a předvýzkum

V této podkapitole se práce zabývá podobami provedené pilotáže a předvýzkumu. Obě fáze byly důležité pro následnou realizaci výzkumného šetření.

Pilotáž

Aby se práce pokusila předejít chybám a nedostatkům pramenících z nedostatečné informovanosti, byl uskutečněn pilotní průzkum a následně předvýzkum. Je vhodné, seznámit se s prostředím a ověřit si, že šetření má potenciál a bude realizovatelné. Hlavním zájmem této fáze bylo zjistit, zda se v lokalitě pohybuje cílová skupina dětí a mládeže a zda hlavní správce povolí šetření realizovat. Žádoucí je také z toho důvodu, že výzkumník může být překvapen a vyveden z některých domněnek. To, co se původně mohlo zdát samozřejmé, tak vůbec být nemusí (Gavora, 2010).

V rámci pilotáže výzkumník poprvé navštívil lokalitu zamýšleného výzkumného šetření. Došlo k seznámení se s hlavním správcem skateparku, k představení se a sdělení výzkumného záměru pro diplomovou práci, včetně její předpokládané podoby. Byla položena otázka, zda správce výzkumníkovi jeho záměr umožní realizovat. Správce s realizací výzkumu souhlasil. Při další návštěvě jeden ze správců poskytl rozhovor, který měl specifickou strukturu (rozhovor je k dispozici v příloze B). Rozhovor sloužil hned

k několika účelům. Výzkumníkovi nabídl unikátní pohled člověka, který v lokalitě tráví čas dlouhodobě. Dále poskytl náhled a pomohl při tvorbě výzkumných otázek a také je využit v závěrečné diskuzi. Zajímavou částí může být, jak se vnímání odehrávaných situací v lokalitě správcem může shodovat nebo lišit od vnímání samotných uživatelů. Správce mohl nahlížet na současnou situaci ve skateparku z pohledu několikaleté zkušenosti a mohl pojmenovat vývoj v čase. Dále v pilotním průzkumu došlo k detailnímu seznámení se s prostředím, ve kterém se následné výzkumné šetření uskutečnilo (fotky podoby lokality v době šetření lze nalézt v příloze C).

Skatepark je lokalizován v Šimkových sadech, které jsou největším parkem ve městě. Je dostatečně vzdálen od obytných budov. Má střechu, která objekt do značné míry chrání před okolními vlivy, a je oplocený z důvodu omezené otevírací doby. Sportovat tak lze například i za deště. Jednotné vstupné činí šedesát korun za jednorázový vstup. Cena prošla nedávno navýšením z původních čtyřiceti korun. Provozovatelem skateparku jsou Technické služby Hradec Králové. Skatepark je pod dozorem toho správce, který má zrovna službu. Kromě využívání skateparku pro veřejnost se v lokalitě organizuje skateboardová školička a příležitostně se konají skateboardové závody.¹²

Tabulka 2: Letní otevírací doba (1.3. – 30.11.)

Pondělí	14:00 – 21:00
Úterý až pátek	13:00 – 21:00
Sobota	11:00 – 21:00
Neděle	12:00 – 20:00

¹² Aktuální a další informace lze nalézt na aktivním facebookovém profilu: Skatepark Hradec Králové

Tabulka 3: *Otevírací doba v zimním období (1.12. – 28.2.)*

Pátek	13:00 – 20:00
Sobota a neděle	12:00 – 20:00

Předvýzkum

Dalšímu ověření by měla být podrobena nosnost výzkumného nástroje. Tato fáze se nazývá předvýzkumná a jde v ní hlavně o to si ověřit, zda byly zvoleny vhodné metody, zda informanti rozumí pokládaným otázkám, zda výzkumník získává ta data, která potřebuje pro zodpovězení výzkumných otázek. Zda míří k dosažení výzkumného cíle a podobně. Předvýzkum umožní provést následné úpravy (Gavora, 2010).

V rámci předvýzkumu poskytla rozhovor dvojice chlapců ve věku 13 a 15 let ve skateparku v Kostelci nad Orlicí, jezdící na koloběžkách. Jejich výběr byl záměrný z důvodu věkové blízkosti cílové skupině využívající skatepark v Hradci Králové (informace získaná z pilotního výzkumu), na základě pravidelného a dlouhodobého využívání skateparku a taky na základě otevřenosti obou chlapců. Z rozhovoru vyplynuly následující poznatky. Ačkoli se jednalo pouze o jeden rozhovor, ukázalo se, že metoda ohniskové skupiny by mohla mít větší potenciál než individuální rozhovor. Chlapci se ve dvojici neostýchali a vhodně mezi nimi probíhala nad některými položenými otázkami diskuze. Na konci rozhovoru dali výzkumníkovi na jeho přání zpětnou vazbu. Většina výzkumných otázek jim přišla srozumitelná. Ty, u kterých bylo potřeba položit otázku znovu a jinak pro porozumění, byly následně před samotným výzkumným šetřením upraveny. Informace, které jsme v rozhovoru získali, se vztahovaly k výzkumným otázkám. Poučením pro výzkumníka bylo, že za takového průběhu bude nezbytné použít metodu audio záznamu, aby se mohl plně soustředit na moderování diskuze, pokládat reagující otázky, být s informanty plně přítomen v rozhovoru a udržovat oční kontakt.

Příprava a vedení kvalitativního rozhovoru je samo o sobě uměním a vědou zároveň. Mísí se zde potřeba celé řady aspektů, jejichž kombinací lze dosáhnout dobrého výsledku. Ke zvážení je obsah otázek a jejich pořadí, možná délka rozhovoru, zvládnutí prolomení ledů

na začátku, a naopak také dobré zakončení, celá škála komunikačních dovedností a citlivost. Otázky by měly být srozumitelné a jasné, nemělo by jich být položeno více najednou. Zvláštní pozornost je potřeba věnovat udržení motivace dotazovaného k vyprávění a udržet si neutrálnost. Svoji roli hraje i nonverbální komunikace a mnoho dalšího (Hendl, 2016). Rozpracované postupy a tipy na co brát zřetel lze nalézt v celé řadě metodologických publikací.

5.4 Analýza a interpretace dat

V této podkapitole se práce zabývá analýzou a interpretací dat, které autor práce nasbíral během výzkumného šetření metodami pozorování a ohniskových skupin. Čtenář zde najde výstupy pro všechny dílčí výzkumné otázky.

Východiska pro analýzu a interpretaci dat

Získaná data byla analyzována pomocí otevřeného kódování. „*Kódování představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby*“ (Strauss, Corbinová, 1999: 39). Během tohoto procesu jsou vytvářeny kódy, které jsou následně na základě spojitosti uspořádávány do kategorií, a to na základě důkladného studia získaných údajů. Základem pro tento proces je klást si otázky, které pomohou odpovědět na otázky typu co jev vypovídá, co jev reprezentuje a o čem to všechno je. Zvažují se vlastní i cizí domněnky o daných jevech a na tomto základě lze dojít k novým objevům (Strauss, Corbinová, 1999). Byl využit postup „tužka a papír“ při kterém byly kódovány přepsané poznámky ze zúčastněného pozorování a z audionahrávek ohniskových skupin. Po seskupení byl výsledný počet kódů 85.

Analýza a interpretace dat

1. DVO 1: Které znaky cílové skupiny NZDM se vyskytují v lokalitě skateparku?

Tabulka 4: DVO 1: kategorie, subkategorie a kódy

kategorie	subkategorie	kódy
Cílová skupina si spoluvytváří „vlastní“ prostor pro růst a socializaci.	Lokalita skateparku přitahuje chlapce, kteří zde sportují a tráví čas s vrstevníky.	Děti, mládež, party, chlapci, 11-14 let, sport, hra, komunikace, sociální rozměr
	Chlapci preferují dobré vztahy.	Přátelství, verbální i neverbální podpora, předávání zkušeností, hecování
	Trávení volného času smysluplně.	Učení se novým dovednostem, prostor pro kreativitu, všestrannost, samostatnost, péče o koloběžku
	Opakovaný výskyt v lokalitě.	Pravidelná dobrovolná docházka, zkušenosti, místní z Hradce Králové, dojíždějící, cestování po skateparcích
	Studijní výsledky a ambice.	Školní výsledky, představy o budoucnosti
	Dívky zaujímají převážně roli diváka.	Koukáme na kluky, sportující holky jsou existující výjimkou

První výzkumná otázka vytváří prostor pro pojmenování znaků návštěvníků královéhradeckého skateparku, a to pomocí jak zúčastněného pozorování, tak

ohniskových skupin. Zodpovědět si tuto otázku znamená zjistit, kdo, kdy a jak tráví ve skateparku svůj čas. Tyto informace jsou základním kamenem pro uvažování, zda má vůbec streetwork v lokalitě potenciál.

Nejčastějšími návštěvníky lokality jsou chlapci ve věkovém rozmezí 10–15 let jezdící na koloběžkách. Z dalších věkových skupin do lokality přicházejí chlapci pod 10 let, zpravidla v doprovodu staršího bratra, který také jezdí, nebo s rodičem, který na své dítě dohlíží. Méně početnou skupinu tvoří mladí muži ve věkovém rozmezí 16–19 let a specifickou skupinou jsou muži třicátníci, kteří od mládí jezdí na skateboardu a lokalitu využívají ve skupině vrstevníků úterky večer, nebo nárazově v jinou dobu. Při běžném všedním dni se v odpoledních hodinách lze setkat s 10 až 20 návštěvníky. Majoritně s místními z věkové cílové skupiny NZDM. Rozdílný pohled se nabízí o víkendu. Do skateparku se sjíždí jezdci z jiných měst. To funguje i obráceně. Místní využívají příležitosti a odjíždí jezdit do jiných skateparků. Z ohniskových skupin vyplynulo, že se jedná o běžnou aktivitu obzvláště mezi uživateli skateparků nad 13 let. Cestování ve skupinách po skateparcích je pro některé osoby atraktivní z důvodu možnosti si zajezdit v jiném prostředí a poznat nové lidi. O víkendech se počet návštěvníků pohybuje mezi 20 až 30.

Největší počet jezdců na koloběžkách (scooters) může mít několik faktorů. Autor práce dochází k interpretaci, že jedním z faktorů by mohlo být to, že jízda na koloběžce je trendem posledního desetiletí, co se nestrukturované možnosti sportu pro mladé týče. Trend se mezi mladými šíří a ti, kteří mají příležitost, mohou poměrně snadno začít.

Při pozorování se jevíli jako druzí nejčastější návštěvníci skateboardisté, ale oproti scooterům nedosahují ani třetinového počtu. Minoritou jsou jezdci na bmx kolech a freestyle bruslích. Skate a bmx se zdály být preferovány u starší věkové skupiny. Všichni přítomní bruslaři byli již plnoletí a mimo věkovou cílovou skupinu. Pro práci tak stáli bruslaři na okraji zájmu.

Častým jevem se zdálo být členění se na skupiny podle toho, na čem dotyční jezdili. Interpretaci, co může toto členění způsobovat, nabízí práce s přihlédnutím k odlišnostem mezi svými potřebami, jízdními vlastnostmi a využíváním překážek. Odlišnosti by mohly mezi mladými lidmi tvořit v některých případech tak silnou bariéru, že osoby cítí bližší sounáležitost s jezdcem na stejném prostředku. Důležitým faktorem se zdá být věk a taky

fakt, že začátečník často přichází do skateparku se spolužákem nebo kamarádem, který už je ve skateparku součástí některé party, a začíná jezdit na stejném prostředku. V každém případě jsou ve skateparku i tací, kteří se společně přátelí navzdory tomu, na čem jezdí.

Zdálo se, že chlapci prostor využívají primárně ke svému účelu, a to ke sportování. Za rozšířenou aktivitu práce shledává měření dovedností pomocí hry typu „game of scoot/game of skate“. Velmi významný se jevil sociální rozměr. V lokalitě se pravidelně scházejí chlapci blízcí si věkem z různých škol z Hradce Králové. Ti utváří skupiny, navazují nová přátelství, tráví společně volný čas, podporují se verbálně i neverbálně (typické je bouchání skateboardem/koloběžkou o podlahu skateparku, které je obdobou běžného tleskání). Mezi pozorovaný jev patřilo vzájemné se učení, případně jako výukový nástroj využívají sociální sítě. Všechny prostředky vytváří prostor pro kreativitu v provedení a kombinaci triků a ve využívání překážek. Častá byla péče o svůj prostředek. Docházelo k výměně komponentů, utahování šroubů a vlastnímu zdobení.

Ve všech ohniskových skupinách byli informanti přátelé nebo případně sourozenci. Odpovídali, že do skateparku jezdí ve frekvenci dvakrát až sedmkrát týdně. Nejčastěji zaznívalo, že jezdí jeden nebo dva roky a někteří chlapci dále dělili, jak dlouho jezdí aktivně. Na otázku, jak dlouho si myslí, že v lokalitě stráví času, dostával tazatel odpovědi, že třeba i několik hodin během každé návštěvy. Kde se odpovědi různily, byla otázka směřující k dalšímu trávení volného času mimo skatepark. Úplně nejčastěji zazníval jiný sport jako například judo, cyklistika, hokej a atletika. Ti, co uváděli frekvenci návštěvnosti skateparku pětkrát a více týdně, komentovali, že další zájmy nemají. V druhé ohniskové skupině zaznívá: „*Mě nic jiného než koloběžka nebaví, vždy se zaměřím na jednu věc.*“ Následně však dodává: „*Někdy jdu jen tak ven s kámošema.*“ Chození ven s přáteli a aktivita ve skateparku se opakovaně jevily jako stabilní volnočasové aktivity. Pouze v jednom případě se objevilo: „*Jsem s holkou nebo chlastám.*“

Jak se v ohniskových skupinách ukázalo, početná část informantů má hodnocení ve škole dobré nebo dostatečné. Pouze čtyři chlapci uvedli, že mají hodnocení výborné nebo chvalitebné. Z odpovědí lze citovat například: „*[...] do druháku jsem postoupil, ale čtyřky byly, mamka jakože dobrý, postoupils, ale jinak čtyřky byly.*“ Dále: „*Mám čtyřky*

abych prošel, nemám na školu čas.“ V jedné skupině otázka vyvolala vulgární reakci směrem k učitelům ve škole. Společný jmenovatel v tomto případě tazatel spatřoval v pocitu nespravedlnosti. V jiné skupině chlapci zase došli k závěru, že to není tak, že by ježdění ve skateparku mělo negativní vliv na jejich prospěch ve škole, ale že to je škola, která má negativní vliv na jejich ježdění. Jedinečnou odpověď přinesly také dívky divačky. Obě měly důtku třídního učitele. Jedna za záškoláctví, druhá za kouření na toaletách.

Po dobu výzkumného šetření se sport ve skateparku zdál být chlapeckou dominantou. Sportující dívky byly existující výjimkou. Po dobu šetření byly spatřeny pouze tři dívky, které byly v začátcích učení se na skateboardu. Přece jen rozšířenější roli dívky zaujímaly na tribunách. Působily v roli přihlížejících nebo diváků. Vždy byly alespoň dvě a věnovaly se sobě. Chlapci se u dívek příležitostně zastavovali a vedli s nimi konverzace.

2. DVO 2: Které potřeby si uživatelé skateparku saturují v jeho prostředí?

Tabulka 5: DVO 2: kategorie, subkategorie a kódy

kategorie	subkategorie	kódy
Skatepark je jedinečné místo ve veřejném prostoru, které poskytuje prostor pro uspokojování potřeb pojících se s dospíváním.	Skatepark jako místo, kde po mladých nikdo nic nechce. (na rozdíl od školy, domova nebo organizovaného kroužku).	upustit od školy, svoboda, odreagování, zábava, odpočinek
	Usilování o získání uznání.	Budování sebevědomí, seberealizace, status, prezentace na sociálních sítích, ambice po úspěchu
	Vybití fyzické energie.	Fyzická aktivita, pohyb oproti době v covidu,
	Prostor pro setkávání.	Chlapci, setkávání s přáteli, poznávání nových lidí

Druhá výzkumná otázka vytváří prostor pro pojmenování důvodů, proč návštěvníci do skateparku chodí, a to ve vztahu k uspokojování specifických potřeb úměrných věku. Dominantním způsobem získání těchto dat byly ohniskové skupiny.

Ve všech ohniskových skupinách zazněl názor, že skatepark je pro ně speciálním místem. Místem, ve kterém mají prostor sami pro sebe v přítomnosti přátel. Zažívají pocit svobody a odreagování, dělají, co je baví a svůj čas zde tráví z vlastní vůle. V první ohniskové skupině zaznívá: „*Dělám judo a mám hodně tréninků a musím se tam snažit. Sem si chodím odpočinout a zajezdit si s kamarády.*“

Už při pozorování se výzkumné šetření setkávalo s velmi častým jevem, který byl reprezentován točením videí na mobilní telefon. V ohniskových skupinách si autor práce domněnky potvrdil a přichází s následující interpretací. Chlapci se točí navzájem. Ten, kdo je natáčen, půjčuje vlastní telefon kamarádovi, aby následně neztratil ze záznamu kvalitu kompresí při přeposílání. Natáčí se vertikálně, protože to je formát, který je nejlépe podporován současnými trendovými sociálními sítěmi v podobě Instagramu a TikToku pro krátká videa. Chlapci tak zvěčňují svoji dovednost a posílají ji k nahlédnutí ostatním. Kromě rozměru zaujetí těch, kteří v čase a prostoru nejsou s nimi, je velmi důležitý pro mladé lidi názor dalších jezdců. Chlapci tréninkem usilují o uznání dalších jezdců a tím pádem o realizaci sama sebe. V některých případech se objevují ambice, kdy jízda ve skateparku není už jen volnočasovou aktivitou, která bude v budoucnu vyměněna za jinou, ale v hlavách se jim rodí představy, které nejlépe vyzní od nich samých: „*Chtěl bych být jako Michael Beran¹³. Chtěl bych vyhrát mistrovství světa a taky zajet trik, kterej ještě nikdo nikdy nezajel.*“ Dále zaznívá: „*Chtěl bych vyhrát mistrovství České republiky a získat sponzoring.*“ A taky do třetice: „*Byla by pecka, kdybych jednou měl sponzora a mohl se tomu věnovat naplno.*“

I v této výzkumné otázce je důležité zvýraznit sociální rozměr. Chlapci do skateparku chodí buďto v partě, nebo sami s tím, že vědí, že někoho potkají až na místě. Ve čtvrté ohniskové skupině zaznívá: „*Chodím s chábrama, sám to je o ničem.*“ Skupina se shoduje s tvrzením jednoho z nich, že: „*Samotný bez kámošů by nás to nebavilo.*“ Ve

¹³ Michael Beran je nejúspěšnějším a nejznámějším českým jezdcem na BMX kole.

druhé ohniskové skupině zaznívá: „*On tady vždycky někdo je, takže bychom šli i sami.*“ Důležitost sociálního rozměru zaznívá také u otázky, co by se muselo stát, aby přestali chodit do skateparku a jezdit. S názorem se lze setkat například v druhé skupině: „*Kdyby tu nebyl žádný koloběžkář a nebyli by tady žádní kamarádi.*“ Odpovědi na otázku ohledně skončení byly ve všech skupinách hnané do extrémů. Všude zaznělo se skupinovým přijetím, že by muselo dojít ke zničení skateparku, konci světa, velké hádce s přáteli ve skateparku nebo zrakvení se.¹⁴ Podle autora práce lze v těchto odpovědích nalézt hodnotu a potřebnost, kterou mladí v trávení času ve skateparku spatřují.

Skupiny byly rády, že skatepark je zastřešený. Střecha poskytuje jezdcům jistotu, že mohou sportovat i za deště, a v opačném případě je zase chrání proti přímému letnímu slunci. Většina skateparků v Čechách zastřešená není, a to také ovlivňuje nejistotu akcí, například dlouho plánovaných závodů. V mokřém skateparku se totiž jezdit nedá.

Ve všech skupinách se objevilo téma skateparku z technické stránky. Chlapci vedli mezi sebou vášnivé diskuze, jak by si architekturu skateparku představovali jinak. Protnutí chlapců napříč skupinami by se dalo shrnout do následujících požadavků. Skatepark, vzhledem k jeho využívání v době šetření, pro chlapce nepředstavuje dostatečně velký prostor. Jezdců bývá hlavně, o víkendu více než by bylo vzhledem k rozloze pro jízdu komfortní. Dřevo, ze kterého je skatepark postaven, se lehce opotřebovává. Chlapcům tak v důsledku jejich triků přichází správci sdělovat, že takto jezdit nadále nemůžou a musí být opatrnější. To je pro ně omezující. Za nedostatečnou je považována také jediná mobilní toaleta. Za omezující je shodně považována omezená otevírací doba a nedávno zvýšené vstupné. V rámci města by si přáli ještě další, jiný skatepark.

¹⁴ Pojem *zrakvit se* používají místní jezdcí k označení vážného zranění.

3. DVO 3: Se kterými rizikovými sociálními a zdravotními jevy se v lokalitě setkávají?

Tabulka 6: DVO 3: kategorie, subkategorie a kódy

kategorie	subkategorie	kódy
Výrazná volnost jednání v prostředí může vést k výskytu sociálního a zdravotního ohrožení.	Neshody ve vrstevnických interakcích ojediněle eskalují za únosné hranice.	Výhrůžky násilím, agresivita, rvačky, ničení majetku, krádeže
	Děti a mládež se pravidelně dostávají do vzájemného verbálního konfliktu.	Hádky, posmívání se, etnocentrismus, nadávky, vulgarismy
	Při ježdění se děti a mládež setkávají se značným rizikem a výskytem fyzických zranění.	Úrazy, pády, ortéza, sanitka, srážky, nenošení helmy a chráničů
	Nezdravé konzumní návyky.	Fast food, energy drinky, vaporizéry, alkohol, marihuana, nikotin
	Konflikt se společenským prostředním.	Ježdit street, security, městská policie, konflikty s dospělými, využívání cizího majetku k trikům

Ve všech skupinách byl značný prostor věnován mezilidským konfliktům. V první skupině všichni souhlasili s názorem informanta, který řekl: „*Lidi si tu nadávají vzájemně, hlavně skejťáci s koloběžkářema. Vadí mi to.*“ K obdobným tvrzením se dostávají v diskuzích i další skupiny. Zažitým pojmem se ve skupinách zdála být *toxicita*. Osoby, se kterými nevychází, byly označovány za toxické a za ty, které v lokalitě kazí jinak dobrou atmosféru. Ačkoli se nejedná výlučně o problematiku ovlivněnou apriori tím, kdo na čem jezdí, často byli od koloběžkářů za toxické označováni právě

skateboardisté.¹⁵ Diskuze postupně přestaly být zaměřené vůči skateboardistům obecně a chlapci skloňovali konkrétní jména. Jak z pozorování, tak ze skupin vyšlo najevo, že verbální konflikty jsou v lokalitě časté natolik, aby se jimi informanti chtěli zabývat. Jednalo se o téma, které vždy rozvířilo diskuzi a plodilo velké množství dat. Vesměs se opakovalo, že se chlapci hádají, uráží se, nadávají si. V menší míře se objevovaly také posměšky a urážky směrem k etnickému původu. Práce nabízí jednu z možných interpretací, proč ke konfliktům dochází. Zdálo se, že nejčastějším důvodem bylo porušování nepsaných pravidel, dělání schválností a z nich pramenící pocit frustrace. Často skloňovaným důvodem rozepří bylo „snejkování“¹⁶. V ojedinělých případech slovní konflikty přerostou do rvačky, které se dějí před bránou skateparku, protože správci je uvnitř netolerují. Chlapci si tak své účty jdou vyřídit dvacet metrů za plot. Chlapci se vzájemně obírají o jídlo nebo si pijí pití. Ve dvou skupinách se objevilo téma větších krádeží, které měli mít na svědomí diváci. Jednalo se zpravidla o dvojice chlapců, kteří nejezdí, přichází do skateparku a v tandemu vyberou nepozorným jezdcům odložené batohy. S řešením těchto situací měli všichni sdílející špatné zkušenosti. Přivolaná policie ani pro jednoho nevyřešila situaci k jejich spokojenosti. Konkrétně ve čtvrté skupině zaznívá: „*Třeba tady se párkrát i něco podělalo*¹⁷. *Tady si musíš hlídat věci. Přišli dva, stáli, dělali, že koukaj a pak odešli. No a mně pak chyběla kreditka a sluchátka. Ve výpisu z účtu pak bylo vidět, že pět minut po jejich odchodu s ní bylo placeno v Kauflandu. Zavolal jsem policajty, ale s nima to trvalo tak dlouho, že jsem se pak nestihl naučit na ruštinu a dostal na vysvědčení čtyřku. Navíc je ani nenašli.*“

Ve druhé skupině rezonovalo téma mladších návštěvníků skateparku. „*Libí se mi tady všechno, až na ty děti, co se motaj, vysvětlujem jim to v pohodě, ale ony jsou drzý.*“ Zde se skupina zastavila u rozšířeného názoru, že děti (v tomto pojetí osoby pod 10 let, začínající jezdit na koloběžce nebo teprve na odrážedle) přináší jezdcům potíže. V souvislosti s tímto jevem se autor práce domnívá, že je zřejmé, že tyto děti neznají řád a nepsaná pravidla, která ve skateparku platí. Při opakovaném pozorování lze nalézt

¹⁵ V průběhu oslovování k rozhovorům se tazateli nepodařilo uskutečnit ohniskovou skupinu s „těmi skejťáky“ kteří byli často skloňováni. Jejich pohled tak v práci chybí.

¹⁶ Tento termín běžně používají jezdci ve skateparku pro situaci, kdy jeden druhému vjede do cesty, tím ho rozhodí, zmaří mu jízdu nebo ho i dokonce ohrozí.

¹⁷ Tento termín v tomto kontextu znamená krádež.

jakýsi vzorec pro chování jezdců. Chlapci, aniž by si museli dlouze něco vysvětlovat, už vědí, jak se mají ve skateparku chovat. Kdo je na řadě, za jakých podmínek se mohou vydat na svoji jízdu, kudy mohou jet, aby nedošlo k možné kolizi. Tyto vědomosti si chlapci předávají vzájemně a ve skateparku platí, aniž by byly uvedeny v provozním řádu. Díky tomu v lokalitě fungují a zároveň vědí, co očekávat od druhého. U nových dětí, se kterými přicházejí rodiče a nejsou v partě, tato znalost chování se v prostředí chybí. Důsledkem je, že se slovy informantů „motají do cesty“. To jezdce omezuje v jejich jízdách, což vzbuzuje až naštvaní. Nepředvídatelné chování navíc zvyšuje nebezpečí úrazu.

Častým jevem byla komentovaná drobná zranění. Odřená kolena a holeně, otlučené kotníky, naražená žebra, vyražený dech, pády způsobující bolest zubů nebo zápěstí. To je výčet jen některých méně závažných zranění, se kterými se jezdci potýkají. K zraněním dochází hlavně při snahách zvládat nové a náročné triky. Do lokality jezdívá sanitka nejčastěji k úrazům hlavy a zlomeninám. Pro tazatele bylo překvapením, že riziko zranění nebo již proběhlá zranění neměla za důsledek větší obezřetnost. Panovala shoda, že se jedná o součást tohoto sportu a oni s tím takto počítají. Při pozorování byl tazatel přítomen u pádu na obličej a s ním spojené bolesti zubů, při vyraženém dechu a při nespočtu pádů. Chlapci si v bolestivých momentech poskytovali podporu. Za rizikové lze považovat chvíle, kdy jezdci nenosí ochranné pomůcky. Ačkoli v řádu skateparku zaznívá, že jezdce musí mít při jízdě na hlavě helmu, při pozorování se ukazovalo, že někteří chlapci helmy nenosí.

Z pozorování i skupin vyšlo najevo, že návykové látky nejsou pro lokalitu výraznější téma. Ojedinele zaznělo užívání alkoholu a marihuany v prostorách skateparku nebo před samotnou jízdou. Větší oblibě, ale také ne ve značné míře, se těší vaporizéry. Při procházení skateparku šlo ojedinele nalézt použitý sáček žvýkacího tabáku. Pokud by něco z nezdravých konzumních návyků mohlo přilákat větší pozornost kvůli své četnosti, jsou to levné energy drinky a strava z rychlého občerstvení. V blízkosti lokality skateparku se nachází McDonald's a KFC. Někteří chlapci této dostupnosti využívají. Taktéž je v blízkosti obchodní řetězec Kaufland, ve kterém lze sehnat některou z levnějších značek energy drinků, jejichž plechovky byly v rámci pozorování viděny skoro pokaždé.

Chlapci se mnohdy neomezují na překonávání překážek ve skateparku. Vyrážejí do ulic města a objeví-li příhodné místo, zkusí na něm jezdit. V těchto situacích se zpravidla dostávají do konfliktu se společenským prostředím. Jsou oslovováni kolemjdoucími, vlastníky pozemků či objektů, službou security, městskou policií apod. Požadavky jsou přímé. Chtějí, aby na místě přestali jezdit a ideálně z místa odešli. Ze skupin vyplynulo, že jejich reakce je do značné míry ovlivněna způsobem, jakým jsou k odchodu vyzváni. Jedná-li se o laskavé požádání s vysvětlením důvodu, tak chlapci tvrdili, že situaci pochopí a s klidem odejdou. Jsou-li konfrontováni křikem a nadávkami, tak na svoji obhajobu reagují stejným způsobem.

4. DVO 4: Jaký vliv má místní komunita na životní styl cílové skupiny?

Tabulka 7: DVO 4: kategorie, subkategorie a kódy

kategorie	subkategorie	kódy
V lokalitě skateparku se pohybují heterogenní skupiny, které jsou nositeli sobě specifických vlivů na jedince.	Společenský rozměr individuální aktivity.	Styl odívání, slang, společný zájem, vliv na trávení volného času
	Komunita se zdá být heterogenní a přístupná.	Vnímání vlivu, rozdílné vnímání významu, odlišnost
	Stereotypní vnímání sportovců v lokalitě veřejností.	Nepochopení nezajímavých osob, označení za: vandaly, grázly, machýrky, feťáky
	Přítomnost autority ovlivňuje průběh fungování v lokalitě.	Vyžadování řádu – psaná i nepsaná pravidla, rodiče, diváci, správce

Části odpovědí na tazatelské otázky směřující k zodpovězení čtvrté a zároveň poslední výzkumné otázky byly už popsány v předešlých výzkumných otázkách. Vliv na to pravděpodobně mělo zařazení tazatelských otázek v ohniskových skupinách na jejich

konec a fakt, že jednotlivé výzkumné otázky od sebe nejsou tematicky tak daleko, aby se nemohly v některých místech protínat.

Při otázce po vlivu, který na informanty ve skupinách mají jejich aktivity ve skateparku, šli všichni dotázaní rovnou k hodnocení. Většinou zazněly oba póly. Ten pozitivní i ten negativní. Společně trávený volný čas chlapce baví a panovala shoda, že je osobnostně postupem času mění. Referenčním bodem se tazatelé zdála nedávná doba spojená s omezeními kontaktů a sportování z důvodů protiepidemických opatření. Více než zamýšlení se nad konkrétními příklady se zdálo, že byla otázka zodpovídána na základě pocitů. Konkrétněji byly pojmenovány ty negativní vlivy, které se pojily se zanedbáváním přípravy do školy nebo s častějším používáním vulgarismů. Silnější vliv tazatel zaznamenával u informantů, kteří v lokalitě trávili čas alespoň třikrát týdně.

Autor práce si dovolí tvrdit, že v rámci skateparku existuje určitá heterogenita, která se pojí s rozdílností různých skupin, které v lokalitě tráví svůj volný čas. Skupiny se zdály být uskupovány kolem společného sportovního prostředku, úrovně dovedností a kolem blízkého věku. Různé skupiny lze od sebe odlišit už na pohled a při rozhovorech je odlišnost znát ještě víc.

Ačkoli uvnitř skateparku se skupiny od sebe odlišují a vědomě to tak vnímají, tak se všichni shodli na tom, že se od nezainteresované veřejnosti často setkávají se stereotypy. Veřejnost je v jejich očích „hází do jednoho pytle“. Nosnými názory v rámci těchto stereotypů bylo označování jezdců za *vandaly*, *grázly*, *machýrky*, *feťáky* apod. Tento názor lze shrnutý najít v první skupině: „*Když chodíš do skateparku, musíš automaticky hulit a pít a být taková ta smažka.*“ Konkrétní zkušenost zazněla ve čtvrté ohniskové skupině: „*Nás koloběžkáře odsuzují. Stalo se mi, že jsem nastupoval do vlaku s koloběžkou a z okna na mě neznámí kluci křičeli a nadávali mi, ať táhnu do jiného vlaku, že s koloběžkářem nikam nejedou.*“

Za specifický by se dal pojmenovat kdejaký skatepark. Výjimkou není ani ten v Hradci Králové. Na aktivity ve skateparcích bylo v práci nahlíženo z pohledu nestrukturovaného volného času, ve kterém si (zejména) mladí dělají věci po svém. V úplném závěru se práce dostává k činitelům, které do jisté míry ovlivňují to, jakou podobu tento volný čas má. Skatepark i svojí lokalitou a uzpůsobením přitahuje pozornost dospělých a hlavně rodičů, kteří se v diváckých prostorách objevují. Nejvýznamnější osobou je pak místní

dlouholetý hlavní správce, který je nositelem celé řady pravidel a který s dalšími správci aktivně na dění ve skateparku dohlíží. Zdá se, že to je jeden z významných vlivů, který tvoří tamní atmosféru. Místní skatepark je opravdu primárně sportovištěm. Zatímco diváci ani jiné osoby ve skupinách nebyli zmiňováni, správci byli skloňováni ve všech. Jejich vztah záleží na situaci. V některých případech od nich chlapci čerpají výhody spojené s využíváním jejich zázemí. Jindy se zase cítí být nespravedlivě káráni. Správci chlapcům zakazují některé triky, které mají potenciál poničit dřevo skateparku, a to byl nejčastěji zmiňovaný důvod sporů. Chlapci vnímají, že skatepark je sportoviště, jehož chtějí využívat naplno a nebýt omezováni. Navíc platí vstupné, ze kterého by očekávali, že se případné rýhy apod. zaplatí. S dalšími správci se chlapci do rozepří takřka nedostávají.

5.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Nyní je v práci vytvořen prostor pro pokus o stručné a výstižné shrnutí odpovědí na dílčí výzkumné otázky.

Shrnutí odpovědí dílčích výzkumných otázek (DVO):

1. Jaké znaky cílové skupiny NZDM se vyskytují v lokalitě skateparku?

Lokalita je pravidelně využívána početnými skupinami chlapců z Hradce Králové, nejčastěji ve věkové cílové skupině 10–15 let. Ti zde tráví nestrukturovaný volný čas v odpoledních a podvečerních hodinách všechny dny v týdnu. Hlavními aktivitami jsou sport a interakce s dalšími mladými lidmi. Doplňkovým znakem byl školní prospěch. Zmiňovány byly časté trojky a čtyřky.

2. Jaké potřeby si uživatelé skateparku saturují v jeho prostředí?

Lokalita je pro návštěvníky místem pro setkávání a odpočinek. Místem, kde po nich nikdo nic nechce a jsou páni svého času, který tráví dle svého svobodného uvážení. Budují si zde své místo ve společnosti, překonávají sami sebe a svými dovednostmi získávají ocenění a uznání vrstevníků.

3. *Se kterými rizikovými sociálními a zdravotními jevy se v lokalitě setkávají?*

Ústředními rizikovými jevy jsou mezilidské konflikty a úrazy spojené s pády za jízdy. Pozornost by mohla být namířena také směrem k poškozování či zcizení majetku a ke konzumaci jídel a nápojů s nízkou výživovou hodnotou. Užívání návykových látek zaznělo jen zřídka a když už, tak pozornost mladých přitahovaly výrobky s obsahem nikotinu.

4. *Jaký vliv má místní komunita na životní styl cílové skupiny?*

V lokalitě by se spíše, než o vlivu jedné komunity hodilo mluvit v množném čísle o vlivu komunit. Jedinec je nejvíce ovlivněn tou skupinou, se kterou se identifikuje, ale do styku nevyhnutelně přichází i se skupinami dalšími. Subjektivní vnímání ve skupinách zaznělo pozitivní i negativní, a to v návaznosti na odlišné aspekty v životě. Autor zde nabídne tvrzení, že identifikace jedinců s některou ze skupin ovlivňuje jejich životní styl v několika směrech. Mezi výrazné a k této práci relevantní patří způsob trávení volného času, který je preferován trávit v partě a nestrukturovaně sportem v lokalitě. Dále vytváření obrazu o sobě na základě schopností a dovedností na daném prostředku, způsobem sebe prezentace jak pomocí vzezření (hlavně u skateboardistů), tak na sociálních sítích. Identifikace s některou ze skupin osobu ovlivňuje i mimo lokalitu, kdy se může setkávat se stereotypním vnímáním okolí. Výraznou osobou s vlivem je místní hlavní správce.

Zodpovězení hlavní výzkumné otázky (HVO):

Zde je prostor pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky a zhodnocení výzkumných cílů. Odpověď na hlavní výzkumnou otázku se skládá jak ze situací a potřeb o kterých se autor práce dozvěděl při výzkumném šetření, tak z postřehů autora. V rámci odpovědi jsou situace pouze pojmenovány. Návrh intervencí, stejně tak jako doporučení a omezení nalezne čtenář v diskuzi.

HVO: Jaké jsou specifické potřeby a situace cílové skupiny, ve kterých by mohli terénní pracovníci NZDM nabídnout pomoc a podporu?

Za nejpalčivější situace byly pojmenovávány konflikty. Konflikty se odehrávají na třech úrovních, a to s dalšími návštěvníky skateparku, se správci skateparku a se společenským

okolím. Z dalších situací se vyskytovalo nenošení ochranných pomůcek (především helmy), užívání nikotinových výrobků a problémy s prospěchem ve škole.

Značnou potřebou se zdála být možnost sdílení v situacích, s jejichž řešením si nevědí rady. Toto sdílení se týkalo převážně v tématech konfliktů ve skateparku a pocitů nespravedlnosti. Další značkou potřebou se jevila potřeba ocenění a uznání a podpory ve chvílích nezdaru. Nejvíce specifická byla potřeba revitalizace skateparku.

Zhodnocení hlavního a dílčích cílů práce:

Autor práce považuje cíle v rámci možností za naplněné.

5.6 Diskuze

Diplomová práce se dostává do fáze, kdy je na místě se ohlédnout zpět na celou její dosavadní podobu. Diskuze je prostorem, kde se autor pokusí uvést sdělené do souvislostí. Začíná zde zodpovězením otázky, zda by měla terénní NZDM služba v lokalitě potenciál. Pokračuje pozitivním významem lokality a propojováním a srovnáváním teoretických kapitol s dosaženými výsledky a aplikací identifikace subkultury dle Kena Geldera. Zmíní se možný význam práce pro praxi a návrh doporučení konkrétní aplikace na základě zjištění pro konkrétní službu. Nachází se zde také návrh výzkumných otázek a hypotéz pro další výzkum a zhodnocení silných stránek a omezení se kterými se autor při realizaci potýkal.

Doporučení a zdůvodnění potenciálu terénní NZDM služby v lokalitě:

Diskuze začíná položením si otázky, zda by v lokalitě skateparku v Hradci Králové měla terénní NZDM služba potenciál. Za podklad k odpovědi poslouží podkapitola 2.3 *Definování cílové skupiny pro poskytování služeb*, ve které se píše o charakteristice cílové skupiny NZDM. Z výsledků šetření si autor dovolí tvrdit, že protínající se znaky lze spatřovat ve věkovém rozmezí, pohybu v konkrétní lokalitě a zažívání nepříznivých sociálních situací. Částečně lze spatřit protnutí s životním stylem, který může být ohrožující a nezapojování se do standardních volnočasových aktivit.

U konfliktních společenských situací z šetření vzešlo, že dochází opakovaně k mezilidským konfliktům, a to jak s vrstevníky, tak se společností. Tématem bylo

i obtížnější zvládnání školních povinností. Značný počet jezdců se nedostatečně na rampách chrání, čímž může ohrožovat vlastní zdraví. Majorita návštěvníků se nachází ve věkové cílové skupině a pohybuje se opakovaně v sociálně a geograficky vymezeném prostředí. Některé osoby z osobních důvodů preferují trávit čas v lokalitě sportem i proto, že si tím organizují své aktivity samy. Co se týká posouzení obtížných životních situací, omezujících životních podmínek nebo postoji k využití pomoci, tak na tyto otázky se zde v práci nenachází odpověď a jejich zodpovězení tak zůstává otazníkem a nabízí prostor pro další zkoumání. Pozorování i ohniskové skupiny ukázaly, že mladí v lokalitě jsou ke komunikaci s dospělým otevření a že se při odpočívání od jízdy vytváří prostor k jejich oslovování. **Autor konstatuje, že je zde prostor pro další zkoumání a zároveň na základě výsledků si dovolí tvrdit, že se cílová skupina NZDM v lokalitě nachází a je přístupná. Tudíž je zde potenciál přicházet s nabídkou nízkoprahové podpory a pomoci metodou streetwork za využití sociálně pedagogických východisek.** Konkrétní nápady na realizaci zazní v bloku *Návrhy k práci v lokalitě*.

Význam lokality pro děti a mládež:

Důležitou roli pro téma návštěvy skateparku zaujímá nestrukturovaný volný čas. Výsledky šetření mohou naznačovat, že lokalitu využívají děti a mládež, kteří mají zájem si své aktivity řídit sami. Jízda ve skateparku se zdá být velmi specifická. Na jedné straně je vzdálená strukturovaným sportovním aktivitám, které bývají spojené s víkendy plných turnajů, zápasů, závodů a pravidelných tréninků s trenéry. Na druhé straně je zase daleko od nestrukturovaného času naplněného životem v ulicích, parcích, nákupních centrech apod. bez cíleně mířené aktivity k rozvoji. Na vlivy trávení volného času ve skateparku nedohlédnou ani rodiče ani žádní trenéři. Jak se zdálo, téma se pohybuje na okraji pozornosti výzkumů. Jediní, kdo tak systematičtěji zasahují do tohoto prostoru, ve kterém mladí rostou, vyvíjejí se a osvojují si mechanismy pro další život, jsou správci skateparků nebo nízkoprahové služby, jsou-li v lokalitě aktivní. Pro hradecký skatepark to bylo v době šetření pouze doménou správců, kteří neabsolvovali žádná vzdělávání směrem k práci s mladými lidmi. Není v možnostech práce zde docházet k závěru, který by komplexně dokázal reagovat na podkapitolu *2.4 Prostředí trávení neorganizovaného volného času*. Příspěvek této práce však může vést k zamyšlení nad tématem.

Z podstaty práce směřovala pozornost k jevům, které by mohly naznačovat potřebnost služby. Nebylo ale záměrem čtenáře směřovat na cestu k stereotypnímu vnímání místních návštěvníků, a proto zde práce věnuje prostor pozitivním zjištěním.

Jak se po šetření zdá, v lokalitě převládají prosociální jevy. Pravidelní místní sportovci z řad dětí a mládeže, se při návštěvě skateparku učí celé řadě velmi důležitých dovedností. Autor si zde dovolí tvrdit, že mezi ně patří osvojování si schopnosti, jak svému volnému času dávat aktivně smysl i bez vnějšího vlivu nebo tlaku. Jak svobodně jednat a rozhodovat se. Jak fungovat v novém a dynamickém prostředí, které se složím mění v čase. Umožňuje vrstevnické a mezigenerační kontakty, které mají blízko k pozitivnímu vývoji jedince, vytváří se přátelství. Učí se řešit své spory, neshody a přebírání zodpovědnosti za své jednání. Učí se, že osvojit si nějakou dovednost, například složitý trik, je cestou na dlouhou trať, do které je potřeba vložit čas, energii, pozornost a vůli. A to vše dělají bez toho, aniž by je k tomu někdo pobízel. To jsou všechno dovednosti a návyky, které budují v mladém člověku schopnosti a dovednosti samostatné proaktivní osoby. Z takových osob se pak skládá zdravá schopná společnost. Autor těmto aspektům přikládá důležitý vliv, protože koexistují v prostředí tak, jako vlivy pojmenované k vhodné intervenci. Záměrem výčtu bylo naznačit, že se v lokalitě odehrává velká spousta situací, z nichž některé jsou přímo žádoucí, zatímco u některých vypichovaných v analýze výzkumného šetření by zase byl prostor pro odbornou podporu, aby se maximalizoval potenciál k pozitivnímu vlivu lokality na mladého člověka.

Výsledky šetření v kontextu aktuálního poznání:

Výsledky šetření lze dát do kontextu se zkušenostmi, které práce zmiňuje v kapitole *4 Stav aktuálního poznání*. Výzkumníci v Austrálii ve všech třech zmiňovaných případech poukazovali na prosociální vliv v prostředí konkrétních skateparků. S těmito tvrzeními tato práce není v rozporu. Negativní vlivy příliš práce z Austrálie nerozvádí, a to z důvodu, že byly oproti těm pozitivním méně často zmiňované a pozorované. Z této práce vyplynulo, že by skatepark v Hradci Králové byl místem, kde se negativní vlivy vyskytovaly v případném porovnání více. Vliv na tento výsledek může mít celá řada aspektů a není relevantní ani jeden zobecňovat na více než jen lokální realitu v konkrétním čase. Podobnou zkušenost má tato práce se složením návštěvníků. I zde se ukázalo, že sportovní aktivity jsou v lokalitě chlapeckou doménou. Oproti výzkumům

z Austrálie je však složení ve skateparku velmi odlišné. Zatímco v australských výzkumů dominoval skateboard v Hradci Králové dominovaly koloběžky a věk návštěvníků byl nižší. Komparovat tyto výstupy je však skoro nevhodné. Na zřetel se musí vzít, že tato práce vzniká o dvanáct, respektive jedenáct a osm let později než u australských výzkumníků. Za tu dobu se trend proměnil. Před desíti lety bychom v hradeckém skateparku také nenašli ani jednu koloběžku (viz rozhovor se správcem). Dalším velkým rozdílem je, že v jejich případech se jednalo o veřejně přístupná, neoplocená sportoviště bez správce a bez vstupného. Navíc jde o rozdílné sociokulturní prostředí a jiné stanovené zaměření a cíle, jichž chtěli dosáhnout. Je tedy potřeba brát v potaz tato výrazná omezení, která při komparaci vstupují do popředí.

Úvaha nad subkulturami:

Při interpretaci tato práce již nabídla názor, že spíše, než o jedné komunitě by v lokalitě bylo vhodné mluvit o vícero komunitách. Jezdci na koloběžkách, skateboardech a bmx kolech mají jiné podmínky k ježdění, které jsou specificky dány jejich prostředkem. Tyto rozdíly pak mohou být jedním z důvodů, ze kterých plynou situace, ze kterých mezi nimi plynou neshody a nepochopení. Podkapitola 3.1 *Úvaha nad subkulturami* byla věnována subkulturám, a to na základě obecného povědomí, že skateboarding je za subkulturní aktivitu považován. Zde se práce bude krátce věnovat zamyšlení nad tím, zda se v kontextu skateparku v Hradci Králové se subkulturními znaky lze setkat. K zamyšlení poslouží nástroj identifikace subkultury od Kena Geldera a jelikož už tento koncept zazněl, přejde se zde rovnou k její aplikaci. Na paměti by však čtenář měl mít, že data z šetření jsou omezená a jedná se tak opravdu o zamyšlení, které by bylo pro více relevantní výsledek více prozkoumat. Pozornost byla v historii věnována skateboardingu a vzorek této práce pracuje převážně s jezdci na koloběžkách. Autor nabyt z šetření dojmu, že tento fakt není marginální a nelze tyto rozdílné skupiny vnímat univerzálně.

Níže se každý bod vyjadřuje k šesti kategoriím od Kena Geldera:

- S negativním přístupem k práci (autor se zde domnívá, že lze interpretovat i ke škole) se tazatel přímo nesešel. Sice bylo téma školy zmiňováno, nebylo to ale nikdy ve vyznění, že by se informanti ke škole nebo práci stavěli negativně. K prioritizaci nesmyslnému trávení volného času také nedocházelo (za

předpokladu, že jízdou ve skateparku lze považovat za smysluplnou, tak jak to vnímá i autor práce).

- Vymezování se vůči společnosti od nikdo z informantů nezaznělo. Naopak zaznívaly názory, že se někdy cítí být vnímáni za vymezující se, ačkoli s tím nesouhlasí.
- U spojení s lokalitou lze souhlasit. Hlavním místem jezdců na koloběžkách, skateboardech a bmx kolech jsou skateparky (za předpokladu, že není záměrem jezdit street).
- Zdálo se, že k trávení mimo rodinu a domov docházelo v běžné míře.
- Ke stylizaci k výstřednostem by mohli mít blíže jezdci na skateboardech. Celkově ale nebyly pozorovány žádné společné odchylky od běžných norem.
- Odmítání stylu života majority nebylo v ohniskových skupinách zaznamenáno.

Příčte-li autor práce k posouzení fakt, že skupiny se jevíly heterogenní a otevřené, tak zde autor nabízí svůj názor, kterým shledává, že se o subkulturní komunity v hradeckém skateparku spíše nejedná, a to vzhledem k pozorovanému a dotazovanému. Zdálo se, že nejbližší by k naplnění některých bodů měli jezdci na skateboardech. Ti každopádně nejsou v šetření zastoupeni v dostatečném počtu. Závěr je tak spíše orientační a mohl by posloužit jako podnět pro bližší zkoumání.¹⁸ Autor se zde nejvíce ztotožňuje s konstatováním Smolíka (2017) ohledně velké obtížnosti v dnešní době hovořit o subkulturách.

Role správců:

Specifický pohled poskytl jeden ze správců skateparku. Ačkoli při rozhovoru padlo několik zajímavostí, které tvoří kontext k datům od cílové skupiny, nejnositelnějším tématem se zdálo správcovo vnímání jezdců na koloběžkách a bmx kolech. Tak jak situace byly pojmenovávány v ohniskových skupinách, tak lze v rozhovoru se správcem nalézt jeho důvody. To, že skupiny, tak správce téma pojmenovali sami o sobě a jak otevřeně a emotivně se o něm vyjadřovali, autorovi práce naznačuje, že se jedná o horké

¹⁸ V takovém případě by autor práce doporučil zvážit i například koncepci sportovní subkultury se kterou tato práce nepracuje. S tou přišel Peter Donnelly v příspěvku *Sport Subculters* roku 1985. Osobně by také doporučil nevytvářet zobecňující tvrzení. Nikdy nelze zapomenout na individuální rozměr.

téma. Správce sice na opakovaný dotaz odpověděl, že jeho prioritou je, aby se ideálně nikomu ve skateparku nic nestalo. Z rozhovoru však do popředí vystupovala potřeba, aby návštěvníci skatepark neničili. Dřevo je choulostivé a skatepark byl postaven ještě za doby, kdy se s koloběžkami a bmx kolami tolik nepočítalo. Pro tyto disciplíny vznikají v současné době skateparky z jiných povrchů, například z železobetonu. Údery koloběžky do dřeva dělají rýhy a díry. Peggy¹⁹ na bmx kolech ho ničí též. Vzniká tak specifická situace, kdy se jezdci vydávají do místa určeného k ježdění, kde zaplatí vstupné a očekávají, že budou moci využívat jeho potenciál k trikům, které chtějí dělat. Na druhé straně je zde správce, kterému na stavu skateparku velmi záleží a zakazuje provádět triky, které skatepark poškozují. Důsledkem se zdálo být, že jak návštěvníci, tak správce nejsou v tomto spokojeni a dostávají se do rozepří. Zamyšlení se nad prioritou může pokračovat. V řádu skateparku je uvedeno, že sportovci mladší patnácti let jsou povinni nosit helmu, chrániče loktů, kolen a zápěstí. Sportovci mladší osmnácti let stačí helma. Sportovcům nad osmnáct let jsou ochranné pomůcky pouze doporučeny. Za celou dobu šetření se autor neseťkal s tím, že by u chlapců do patnácti let viděl všechny uvedené chrániče. Naopak často sportovali i bez helmy. Nic na tom nemění skutečnost, že jednou za čas pro někoho ze sportovců přijede rychlá záchranná služba. Správce tak přenechává zodpovědnost za svoji ochranu samotným jezdčům.

Na otázku, zda by uvítal, kdyby terénní pracovníci začali do lokality docházet, odpověděl: „*je mi to je jedno.*“ V čem se správce i návštěvníci shodli bylo, že ve městě s takovým počtem obyvatel by bylo vhodné, aby vzniklo další místo, které by bylo určené pro ježdění. Slovy správce: „*Myslím si, že by mělo být víc míst ke skejtování i koloběžky a tak. Ne třeba další skatepark, ale nějakéj raill, zabradlí, schody k tomu, dvě tři překážky i v jinejch místech Hradce. Bude pak jezdit víc lidí a víc dětí se bude hýbat, bude víc talentů.*”

Návrhy k práci v lokalitě:

Nyní se práce zaměří za význam pro praxi a navrhne některé konkrétní kroky. Zmíněn v diskuzi již byl potenciál pro NZDM terénní službu. Při počátečních úvahách nad touto

¹⁹ Peggy jsou doplňkem, který se přiděluje na osu kola. Slouží k provádění specifických triků.

prací autor ještě pracoval s možností, že by se v lokalitě mohla ukázat potřeba terénní služby, která pracuje s uživateli návykových látek. Z šetření vyplynulo, že v lokalitě nejsou návykové látky takovým tématem, a tudíž by autor této službě lokalitu nedoporučil. Stejně tak se lokalita pro svou charakteristiku nepotýká s výskytem lidí bez domova nebo jiných specifických skupin, pro které by mohla být určena jiná služba. Pozornost tak lze nasměřovat k NZDM.

Základním doporučením by od autora bylo, aby pracovníci v lokalitě dělali to, co dobře umí, a to kontaktní práci. Nastavit si ještě před začátkem specifické podmínky by mohlo vést k přebytečnému zatížení terénních pracovníků a předčasné rezignaci na práci v lokalitě. Výchozím bodem pracovníků tak jsou schopnosti a dovednosti, kterými již oplývají. Za základní informaci patří, že děti a mládež se v lokalitě a pracovní době pracovníků vyskytují. Jedná se o sezónní záležitost vzhledem k otevírací době a hlavní správce není proti, aby se pracovníci v lokalitě pohybovali. Za počáteční frekvenci pohybu v lokalitě by mohly být doporučeny dva dny v týdnu na zhruba jednu hodinu za službu. Takový rozsah by mohl být únosný jak pro pracovníky, tak pro lokalitu, respektive správce a cílovou skupinu. Jedná se pouze o doporučení pro začátek a další vývoj by se mohl odehrávat podle potřeb a možností. Klíčové by mohlo být objevovat se v lokalitě opakovaně a případně hledat den a čas, který by byl pro pracovníky nejzajímavější z hlediska možnosti poskytovat služby. Pružná reakce a přizpůsobení se je jednou ze silných stránek nízkoprahových služeb a zde by byla výhodou. Cesta do kontaktů může být náročná a protkaná nedůvěrou.²⁰ Je tak k zamyšlení, jakou přidanou hodnotu nad běžnou práci případně nabízet.

Z šetření vyplynulo, že ve středu zájmu by mohlo pro pracovníky být preventivní působení ve smyslu rozhovorů na témata chráničů a helmy, role mediátorů v konfliktech a monitoring prostředí, který by mohl odhalit nové trendy v užívání například nikotinových sáčků a vhodně na situaci reagovat. Pouze takovýto cíl působení by se ale dle autora pravděpodobně minul účinkem. Aspirovat na toto působení je v pořádku, ale

²⁰ Autor by zde podpořil pracovníky v trpělivosti. Terénní dvojici, které je autor součástí, trvalo ve skateparku v Kostelci nad Orlicí celý kalendářní rok, než si na jejich přítomnost děti a dospívající zvykli a začali službu využívat. Zásadním krokem pro následný úspěch bylo rozhodnutí, že pro cílovou skupinu uspořádají první kostelecké závody ve skateparku.

je důležité, aby byl nejdřív navázán důvěrný vztah. Při vhodných chvílích ke kontaktu by mohli oceňovat jezdce za jejich nekonečnou snahu a odvahu. Zajímavé by mohlo být, když by pracovníci s sebou do lokality nosili například nářadí, které by bylo využitelné k utahování prostředků k jízdě. Jejich poskytnutí k zapůjčení může být dobrým prostředkem k navázání kontaktu a začátku budování role užitečného v lokalitě. Za odvážnější počín by mohlo být doporučeno, aby se pracovníci neostýchali a zkusili si něco z aktivit mladých osvojit. Nemusí se hned vydat na ten největší rádius ve skateparku, mohou mít vlastní koloběžku a požádat mladé, jestli by jim ukázali základy. Existuje šance, že mladí rádi zkusí pracovníky něco naučit. Velmi atraktivní by mohlo být uspořádání závodů. Jejich význam pro získání důvěry a navázání kontaktů s cílovou skupinou je vyzkoušený a zafungoval velmi dobře v jiných lokalitách. V ideálním případě by závody neuspořádali pro ně, ale s nimi. To znamená, aby cílová skupina měla nějakou aktivní roli i v přípravě a pořádání. Tato aktivizace vnáší další významnou hodnotu. Poměrně značnou překážkou pro pořádání závodů by mohl být hlavní správce, který by sám od sebe v lokalitě závody pro disciplíny koloběžek a bmx kol pravděpodobně nikdy neuspořádal. Zde by mohla být další role pracovníků. Být v kontaktu se správcem, mluvit s ním, ukázat, že je pro něj a pro návštěvníky přítomnost pracovníků užitečná a být na straně zájmu cílové skupiny, pokud by o závody stáli. Alternativou by mohlo být uspořádání výjezdu na závody v jiném městě. Kdyby to bylo umožněno, efektivní by mohl být vylepený plakát u vstupu do skateparku se základními informacemi o službě a se základními tématy, se kterými mohou pracovníci pomoci. Pokud by na plakátu byla fotografie pracovníků, co v lokalitě působí, mělo by to přidanou hodnotu. Dospívající by tak mohli mít zase o něco menší ostych, když by pracovníci postupem času už nebyli pro lokalitu cizí.

Návrhy k dalšímu poznání:

Tato práce by také mohla posloužit jako impuls nebo i podklad pro další výzkumné aktivity. Autora napadají dvě varianty.

Tato práce by mohla být vnímána jako úvod do problematiky nestrukturovaného volného času dětí a mládeže ve skateparku v Hradci Králové. Na jejím základě, by mohlo ve stejné lokalitě dojít k dalším výzkumným aktivitám a k prohlubování znalosti. V takovém případě by mohlo dojít k přesahu této práce, která je spíše úvodním šetřením a pokládá si

pouze deskriptivní výzkumné otázky. Mohla by tak být podkladem pro komparativní, korelační nebo kauzální výzkumné otázky, mohla by například podnítit k využití smíšeného výzkumného designu.

Ve druhé variantě by tato práce mohla být inspirací pro analýzu v jiném skateparku. Realizátor by mohl použít nástroje, které tato práce využívá a zároveň by se mohl poučit z jejích nedostatků. Jak autor naznačuje v kapitole 4 *Stav aktuálního poznání*, poznání v této oblasti není dostatečné. V některých jiných městech se pojetí skateparků blíží více stereotypnímu vnímání, a to třeba i na základě reality, kdy není skatepark využíván ke svému primárnímu účelu. Možná by bylo v takových případech vhodné, aby místo přijetí statu quo, že tamní skatepark je místem pro antisociální aktivity, mohl přijít impuls k výzkumnému počínu, který by navrhl vhodný postup intervence. A to jak pro lidi, co místo využívají k jiným účelům, tak pro potenciální zájemce o sportování ve skateparku a ve svém důsledku tak i pro obyvatele daného města. V takových případech se nabízí oslovovat subjekty, které taková zjištění mohou přinést. Ať už to jsou výzkumné agentury, univerzity nebo například poskytovatelé sociálních služeb, pokud se tématem analýzy prostředí zabývají.

V rámci výzkumů se práce ještě zastaví u jednoho doporučení. Na obecnější úrovni je pro nízkoprahové služby určitým způsobem hendikep, že nedisponují relevantními daty o účinnosti a efektivitě jejich služeb, které by jim mohly poskytovat oporu při vyjednávání o působení v městech a obcích a o financování. Aby mohla služba být kvalitní, musí být realizována schopnými pracovníky, mít dostatek úvazků na práci a alespoň dostatečné zázemí a nástroje k práci, aby práce vyzývala vhodné kandidáty k práci v těchto oborech a zůstatvat dlouhodobě. Aby měli dostatečně atraktivní nástroje k práci s cílovou skupinou, které jim pomůžou při budování důvěry ke službě. Zde by bylo potřeba působit na několika úrovních. Směrem k městům a obcím, aby službu ve své lokalitě chtěli. Směrem ke krajům, aby aktualizovali síť poskytovatelů sociálních služeb dle potřeb. Směrem k těm, kteří rozhodují, jak velký nebo možná spíše jak malý „kus koláče“ bude pro služby k rozdělení. Směrem k veřejnosti, aby klienti služeb neměli stigmatizační nálepky a panovalo o službách povědomí, a nakonec k dospívajícím, aby věděli, že takové služby existují a s čím a jak se na ně obrátit. To je celá řada potřeb, jejichž zlepšení by vedlo k lepšímu poskytování služeb, které by ve svém důsledku mohlo mít pozitivní dopad na mladé lidi. Pro to, aby se mohlo na takových zlepšeních pracovat,

je potřeba disponovat právě relevantními daty, která objektivně poskytnou informace, jak se služba vyplatí. Jak se ukazuje, mluvit o posláních, účelech služeb a kazuistikách nestačí. Je potřeba mít data, která i v číslech vyjádří účinnost a efektivitu služeb, protože to je ve výsledku to, nad čím se každý „dobrý hospodář“ zamýšlí. Toto doporučení míří směrem k dalším výzkumům v oblasti nízkoprahových služeb a obzvláště NZDM. Organizací, která by mohla pohnout se stavidly je ČAS, ale jak je dobře známo, na takové aktivity nemá kapacitu ani prostředky. V důsledku je tak situace taková, jaká je. Zamyšlení se nad obecnější potřebou výzkumů v oboru se zdá být autorovi žádoucí. Ve svém důsledku by totiž důsledky takových výzkumů mohly mít zprostředkovaně vliv na nabízení pomoci a podpory třeba i ve skateparcích České republiky.

Pro další výzkumné aktivity práce nabídne tipy na podobu výzkumných otázek a hypotéz, které by mohly vést k dalšímu poznání.

Návrh výzkumných otázek:

- Za jakých okolností má aktivita správce pozitivní dopad na klima ve skateparku?
- Jaké charakteristiky by měl mít ideální správce skateparku?
- Jak moc se liší skateboarding a freestyle scootering ve svém vlivu na jedince?
- Za jakých podmínek nestrukturované aktivity ve skateparku poskytují ideální zázemí pro zdravý rozvoj dětí a mládeže?

Návrh hypotéz:

- Dobře navržený, situovaný a udržovaný skatepark poskytuje dětem a mládeži jedinečnou příležitost k seberozvoji a seberealizaci.
- Komunity ve skateparku tvoří prostor pro sdílení a oporu v těžkých životních situacích.
- Sociální rozměr navštěvování skateparku bude mít větší vliv na důvod k jeho využívání než zažívaný adrenalin při jízdě.
- Kdyby byl skatepark místem pouze pro strukturované sportování s trenérem, alespoň polovina jezdců by neměla zájem se účastnit.
- Alespoň 80 % dotázaných bude vnímat, že je rodina v aktivitě podporuje (např. finančně).

Silné stránky a omezení této práce

V tuto chvíli se práce bude zabývat jejími silnými stránkami a také jejími omezeními, aby nabídla kontext k dosaženým výsledkům.

Mezi silné stránky práce by autor zařadil jeho zkušenost s prací v NZDM a s navazováním kontaktů s cílovou skupinou, kterou využíval po celou dobu realizace práce. Dále atraktivnost participace na šetření z důvodu minimalizace překážek k poskytnutí informací (informant odpovídal v rámci skupiny a tak se mohl cítit uvolněněji, dostačující byl slovní informovaný souhlas, pro rozhovor si nemuseli nic připravovat, nemuseli nikam dojíždět, téma rozhovoru jim bylo blízké) a také kvůli kontextu tazatelových aktivit, který se v rámci představování skupinám zmiňoval o tom, že je koordinátorem závodů ve skateparku v Kostelci nad Orlicí a že další ročník proběhne jen několik týdnů po výzkumném šetření (zde by však mohla zaznít pochybnost, zda tím odpovědi informantů nebyly ovlivněné). Další silnou stránkou je provedení pilotáže a předvýzkumu, během kterých došlo k rozhovoru se správcem a k otestování tazatelských otázek. V rámci šetření by výhodou mohla být triangulace metod v kombinaci pozorování a ohniskových skupin. Pozitivně by mohlo být vnímáno, že sběr dat skončil až ve chvíli, kdy se autor už nesetkal s novými jevy při pozorování a kdy už v lokalitě opakovaně nepotkával nové vhodné informanty. Výhodou by také mohla být využitelnost výsledků v praxi, která je usnadněná tím, že výsledky může autor bezprostředně poskytnout oběma terénním nízkoprahovým službám s dětmi a mládeží.

Tato práce se neobejde také bez reflexe jejích omezení a nedostatků. Začít můžeme například omezením samotného autora práce. Na prvním místě je důležité zmínit nedostatek zkušeností s realizováním výzkumného šetření. Práce pro něj byla doposud nejkompexnějším samostatným projektem. Autor mohl podléhat pocitu zkušeností z přímé práce s klienty a nemuselo tak dojít k některým objevům, které například pod tíhou samozřejmosti nebo nepozornosti mohli uniknout. Autor měl dále jen velmi omezené zkušenosti s analytickými nástroji ke zpracování sebraných dat. V práci se tak objevuje pouze metoda otevřeného kódování. Zde by byl jistě prostor pro komplexnější rozpracování. Ačkoli autor vyrazil do terénu celkem šestnáctkrát, jistě by zde byl prostor pro ještě větší časovou dotaci ke sběru dat. Mezi limity sebraných dat určitě patří fakt, že autorovi se nepodařilo uskutečnit ohniskovou skupinu ani s jednou skupinou

dospívajících jezdců na skateboardu, kteří v jiných ohniskových skupinách tak často zaznívali od jezdců na koloběžkách. Bylo by zde zajímavé mít i jejich pohled na dění ve skateparku a na jejich znaky a potřeby. Naneštěstí se autorovi tyto skupiny podařilo potkat teprve ve fázi začátku pozorování a následně je už nepotkal. Početnější vzorek by určitě bylo dobré zajistit ve skupině diváků, kteří do skateparku chodí primárně za jiným účelem, než je jízda. Vnímání skateparku by se tak v práci mohlo ještě více diverzifikovat. Zajímavé informace by také mohly zaznít, kdyby se v početnějším vzorku objevilo více dívek. Z těchto nedostatků plynou značné limity zjištění. V takovém případě jsou tedy zodpovězené výsledky potřeba brát s rezervou. Stejně tak nelze na základě práce docházet k obecným výsledkům a závěrům. Výsledek je charakteristický pro zkoumaný vzorek. Přestože nabízí určitý vhled, nelze práci považovat ani za kompletní a komplexní analýzu všech návštěvníků skateparku. A určitě výsledky nelze aplikovat napříč skateparky a jejich návštěvníky. S tím se pojí také fakt, že v době odevzdávání této práce již skončila letní sezóna. Zjištěná data mohou být pro příští sezónu ještě o něco méně relevantní, protože se může ledašco změnit. Každá metoda sběru dat má svá omezení a pozorování i ohniskové skupiny patří mezi ně. Zvláště nárok na tazatele a moderátora zároveň v dynamickém prostředí mezi dospívajícími kladl značné nároky na sběr dat. I tento fakt mohl přispět k riziku nepřesností a chybám. Za zmínku stojí také nedostatečná opora v odborné literatuře a nedostupnost východisek, ze kterých by mohl autor na začátku práce, potažmo šetření čerpat.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo odborně popsat a analyzovat potenciál poskytování sociálních služeb prostřednictvím metod sociálně pedagogické a sociální práce v prostředí skateparku z perspektivy terénní nízkoprahové služby pro děti a mládež. Výzkumné šetření se uskutečnilo ve skateparku v Šimkových sadech v Hradci Králové.

Práce postupovala od teoretických východisek práce s dětmi a mládeží až po doporučení intervencí ve zvolené lokalitě. Práce postupně představovala roli sociální pedagogiky v práci s mladými lidmi, její vztah se sociální prací a následně představila metodu práce na ulici streetwork. Následuje představení NZDM, jejich cíle, poslání, legislativní ukotvení, poskytované služby a průběh jejího užívání. Dále se práce zabývala představením cílové skupiny dětí a mládeže a její potřebě trávení nestrukturovaného volného času. Pokračovala kapitolou zamýšlející se nad možnostmi rozdílného vnímání funkce skateparků a jejich návštěvníků. Ve středu zájmu bylo jejich stereotypní vnímání, na které bylo reagováno možnými prosociálními vlivy. Následuje pátá kapitola, která slouží jako most mezi pomyslnou teoretickou a praktickou částí, ve které je zmíněna nedostatečnost a neaktuálnost dosavadního poznání a jsou uvedeny výzkumné počiny, které se v různých podobách zabývaly nestrukturovaným trávením volného času, NZDM a rolí skateparků.

Výzkumným problémem byl pojmenován nestrukturovaně trávený volný čas dětí a mládeže ve skateparku s hlavním výzkumným cílem popsat a analyzovat specifické potřeby a situace cílové skupiny, ve kterých by mohli terénní pracovníci NZDM nabídnout pomoc a podporu. Tímto směrem se ubíralo výzkumné šetření, které bylo provedeno kvalitativní strategií pomocí metod pozorování a ohniskových skupin, jejíž výstupy byly zpracovány prostřednictvím otevřeného kódování. Nejdříve se výzkumné šetření zaměřilo na zjištění znaků a potřeb cílové skupiny. Následoval autorův zájem o zjištění vlivu komunity na jedince a vyskytující se rizikové jevy.

Práce došla k poznání, že mezi pravidelné návštěvníky skateparku patří hlavně chlapci ve věkovém rozmezí 10–15 let, jejichž dominantní aktivitou je trávení nestrukturovaného volného času jízdou na koloběžce a sociální interakcí s vrstevníky. V menší míře se objevovala také jízda na skateboardu nebo bmx kole. V tomto čase probíhalo navazování a upevňování vztahů a učení se novým dovednostem na rampách. Specifickou roli

zaujímaly dívky. Většina dívek se v lokalitě objevila v roli diváků a lokalitu využívala z důvodu přítomnosti chlapců k sociální interakci. Při těchto aktivitách se návštěvníci cítili být svobodní, protože po nich nikdo nic nevyžadoval. V tomto čase usilovali o získání uznání vrstevníků a při pravidelné návštěvnosti cítili, že je styl trávení volného času ovlivňuje, a to převážně pozitivně. Při těchto aktivitách se v různé intenzitě objevovaly neshody a konflikty, které byly regulovány správci až v případě fyzické konfrontace.

Autor považuje za nejcennější část této práce diskuzi, ve které propojuje empirická zjištění s dosavadním poznáním jak teoretických východisek, tak již uskutečněných výzkumů. Došlo zde k doporučení terénní služby NZDM ve zkoumané lokalitě a jejímu zdůvodnění. Navrhnutá byla na základě zjištění podoba intervence pracovníků a také došlo k návrhu a doporučení dalších žádoucích empirických počínů. Potenciál autor spatřuje v dalším zkoumání lokality skateparku v Hradci Králové, na základě pojmenování omezení práce a nezodpovězených otázek. Potenciál vnímá také ve zkoumání dalších skateparků a v potřebě získání relevantních dat pro služby NZDM obecně.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

518, Vladimír a VESELÝ, Karel. *Kmeny: současné městské subkultury*. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2011. ISBN 978-80-903973-2-3.

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-11-3.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a PELECH, Lubomír. *Slabikář sociální práce na ulici: supervize, streetwork, financování*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena a PELECH, Lubomír. *Sociální práce na ulici – streetwork*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-048-1.

DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.

FILÍPKOVÁ, Zdena, ed. *Dobrá praxe: české a zahraniční zkušenosti z práce v nízkoprahových terénních a kontaktních službách*. Praha: Česká asociace streetwork (ČAS), 2011. ISBN 978-80-905069-0-9.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.

HABANEC, Maxim. *Život je skejt: můj příběh a trick-tipy*. Praha: XYZ, 2018. ISBN 978-80-7597-236-1.

HEBDIGE, Dick. *Subkultura a styl*. V Praze: Dauphin, 2012. ISBN 978-80-7272-197-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KASAL, Josef. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-362-8.

KLÍMA, Petr, eds. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vyd. Praha: Česká asociace streetwork, 2009. ISBN 978-80-254-4001-8.

KNOTOVÁ, Dana. *Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7077-6.

KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-411-3.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LIPOVETSKY, Gilles. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 1998. ISBN 978-80-7260-190-5.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál s.r.o., 2003. ISBN 80-17178-747-7.

MACHOVÁ, Jitka a KUBÁTOVÁ, Dagmar. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2715-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. (Vyd. 2.). Praha: Portál. 2008a. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008b. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, eds. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MIOVSKÝ, Michal, eds. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MORGAN, David L. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2001. Metodologie. ISBN 80-85834-77-4.

MUSIL, Libor. *Ráda bych Vám pomohla, ale: dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

ONDREJKOVIČ, Peter. *Štúdie zo sociológie výchovy: teoretické základy sociológie výchovy a mládeže*. Bratislava: Iuventa, 1994. ISBN 80-85172-44-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012.

PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana a SMUTEK, Martin, ed. *Riziková mládež v současné společnosti: sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí konané pod záštitou projektu PHARE 2003 RLZ – opatření 2.1: Program podpory aktivit zaměřených na integraci sociálně znevýhodněných obyvatel ve spolupráci Královéhradeckého kraje a Katedry sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-044-2.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, Petr a SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-498-8.

STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.

ŠTEFKOVÁ, Ivana a DOLEJŠ, Martin. *Resilience u adolescentů v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež*. 2016. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4903-6.

ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-69-9.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a SMÉKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

ZEMANOVÁ, Vanda a DOLEJŠ, Martin. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4492-5.

Elektronické zdroje

ACTIVE HEALTHY KIDS CZECH REPUBLIC. *Národní zpráva o pohybové aktivitě českých dětí a mládeže 2022*. 2022. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z: <https://www.activehealthykids.org/wp-content/uploads/2022/04/Czech-report-card-long-form-2022-cz.pdf>

BJÖRKMAN, Troy. *Beyond Borders: Skateboarding, Skateparks and Youth-focused Sport for Development (S4D) Initiatives*. Copenhagen Business School, 2020 Dostupné z: <https://foreverplayground.org/pdf/Beyond%20Borders%20-%20Troy%20Bj%C3%B6rkman.pdf>

BORDEN, Iain. *Skateboarding, space and the city: Architecture and the body*. 2001. Oxford: Berg. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/291295544_Skateboarding_Space_and_the_City_Architecture_and_the_Body

BRADLEY, Graham. *Skate Parks as a Context for Adolescent Development*. 2010. *Journal of Adolescent Research*. 25(2). 288-323. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0743558409357236>

ČAS. *Co je ČAS*. 2022a. [online], [cit. 16.10.2022] Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>

ČAS. *Co je streetwork*. 2022b. [online], [cit. 16.10.2022], 2019. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/13/co-je-streetwork>

ČAS, *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*. [online] V Praze: 2008. Dostupné z: https://archiv.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf

ČECHLOVSKÝ, Jan. *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (volnočasová aktivita nebo sociální služba?)*. Hradec Králové: PdF UHK, 2005. 99 s. Diplomová práce.

DANISH, S. J., TAYLOR, T. E., & FAZIO, R. J. *Enhancing adolescent development through sports and leisure*. 2003. In G. R. Adams & M. D. Berzonsky (Eds.), *Blackwell handbook of adolescence* (pp. 92-108). London: Blackwell. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/04419057.2004.9674365>

DAVIS, J. *Skateboarding is Not a Crime: Board Culture, Past, Present and Future*, 2004. 2nd edn. (London: Carlton Books). Dostupné z: https://books.google.cz/books/about/Skateboarding_is_Not_a_Crime.html?id=Je3-NwAACAAJ&redir_esc=y

DOHNALOVÁ, Zdeňka, NEČASOVÁ, Mirka a TRBOLA, Robert. *Vybrané bariéry inkluze sociálních pracovníků do multidisciplinárních týmů se zaměřením na vztah sociální pedagogiky a sociální práce*. 2019 *Sociální pedagogika/Social Education*, 7(2) Dostupné z: <https://soced.cz/wp-content/uploads/2019/11/STUDY-SocEd-T-5-7-2-2019-Zdenka-Dohnalova-Mirka-Necasov.pdf>

DUMMAS, Alex, LAFOREST, Sophie. *Skateparks as a health-resource: are they as dangerous as they look?*. 2009, *Leisure studies*, Vol. 28, No. 1, 19-34. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/233315030_Skateparks_as_a_health-resource_Are_they_as_dangerous_as_they_look

HANSEN, D. M., LARSON, R. W., and DWORKIN, J. B. *What adolescents learn in organized youth activities: a survey of self-reported developmental experiences*. 2003. *Journal of Research on Adolescence*, 13: 25–55. Dostupné z: <http://youthdev.illinois.edu/wp-content/uploads/2013/10/Hansen-Larson-Dworkin-2003-What-Adolescents-Learned-in-Organized-Youth-Activities.pdf>

HLADÍK, Jakub. *Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice na poli pedagogickém a sociálním*. 2014. *Sociální pedagogika/Social Education* 2(2). Dostupné z: https://soced.cz/wp-content/uploads/2014/11/INFORMACE_Asociace-vzd%C4%9Blavatel%C5%AF-v-soci%C3%A1ln%C3%AD-pedagogice_-Final.pdf

JANEBOVÁ, Radka. *Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce. Sešit sociální práce*. 4/2015, s. 7-9. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/4ssp.pdf/2af07787-f05f-f1c9-2cc5-1171dc446ac0>

KLÍČE PRO ŽIVOT. *Zdravé klima v zájmovém a neformálním vzdělávání*. 2012. Národní institut dětí a mládeže, [online], Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1273140196.pdf>

KRAUS, Blahoslav a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce*. 2016. *Sociální pedagogika*, 4(1), Dostupné z: https://soced.cz/wp-content/uploads/2016/04/STUDIE-SocEd_Ke-vztahu-soci%C3%A1ln%C3%AD-pedagogiky-a-soci%C3%A1ln%C3%AD-pr%C3%A1ce.pdf

LAXUS z.ú. *Centrum terénních programů královéhradeckého kraje*. 2022. [online] [cit. 16.10.2022] Dostupné z: <https://www.laxus.cz/centra/centrum-terennich-programu-kralovehradeckeho-kraje/>

MPSV. *Standardy kvality sociálních služeb*. 2007. [online]. [cit. 18.11.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/standardy-kvality-socialnich-sluzeb>

MPSV. *OKsystem*. 2022. [online]. [cit. 18.11.2022] Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1668767580700_3

MUGGLETON D., WEINZIERL R. *The post-subcultures reader*. 2003, (1st ed.). Berg. [online], [cit. 12.10.2022], Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=108874>.

NADACE PROMĚNY KARLA KOMÁRKA. *České děti venku: Reprezentativní výzkum, kde a jak tráví děti svůj čas*. Nadace Proměny Karla Komárka [online] 5. 5. 2016. Dostupné z: <http://www.nadace-promeny.cz/cz/vyzkum.html>

OSGOOD, W.D., WILSON, J.K., O'MALLEY, P.M., BACHMAN, J.G., a JOHNSTON, L.D. *Routine activities and individual deviant behavior*. 1996. *Sociological Review*, 61, 635–656. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2096397>

PROSTOR PRO o.p.s. *NZDM KLÍDEK*. 2022. [online] [cit. 16.10.2022] Dostupné z: <https://www.prostorpro.cz/programy-a-aktivity/nzdm-klidek>

SÄFVENBOM, R., WHEATON, B. and AGANS J. P. *How can You Enjoy Sports if You are Under Control by Others?* 2018. *Self-Organized Lifestyle Sports and Youth Development.* *Sport in Society*, 21:12, 1990-2009. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17430437.2018.1472242>

SALINGER z.s. *NZDM Modrý pomeranč*. 2022. [online] [cit. 16.10.2022] Dostupné z: <https://www.salinger.cz/nzdm-modry-pomeranc>

SMOLÍK, Josef. *Martensky, bombry a číra*. *Psychologie dnes*, č. 11, 2005. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331501751_Martensky_bombry_a_cira

TAYLOR, F. Myra, KHAN, Umneea. *Skate-Park Builds, Teenaphobia and the Adolescent Need for Hang-Out Spaces: The Social Utility and Functionality of Urban Skate Parks*. 2011. *Journal of Urban Design*, Vol. 16. No. 4, 489–510. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13574809.2011.586142>

THORPE, H. *Action sports for youth development: critical insights for the SDP community*. 2016. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 8:1, 91-

116. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/271673190_Action_sports_for_youth_development_critical_insights_for_the_SDP_community

WOOD, L., a kol. *Dispelling Stereotypes... Skate Parks as a Setting for Pro-Social Behavior among Young People*. 2014. *Current Urban Studies*, 2, 62-73. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/261562566_Dispelling_Stereotypes_Skate_Parks_as_a_Setting_for_Pro-Social_Behavior_among_Young_People

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Dostupné z:
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

ZDRAVÁ GENERACE. *Mladí Češi jsou ve volné čase aktivní*. 2018 Dostupné z:
<https://zdravagenerace.cz/reporty/volny-cas/>

ZIKMUNDOVÁ, Martina, RŮŽIČKOVÁ Věra. *Vývoj služby NZDM v České republice a vize NZDM 2030*. [online] 4.11.2019, citováno [21.10.2022], Dostupné z:
<https://www.streetwork.cz/archiv/clanky/detail/3101/vyvoj-sluzby-nzdm-v-ceske-republice-a-vize-nzdm-2030>

Seznam příloh

Příloha A – Medailon autora práce

Příloha B – Polostrukturovaný rozhovor s jedním ze správců skateparku

Příloha C – Fotografie skateparku

Příloha D – Ukázka záznamu ohniskové skupiny

Příloha A – Medailon autora práce

Bc. David Hladík (*1995) působil v době provádění výzkumného šetření na pozici vedoucího nízkoprahových programů pro děti a mládež pro obce v královéhradeckém kraji KLÍDEK. Měl tři roky zkušeností s terénní formou, dva roky s ambulantní formou práce a půl roční zkušenost v online chatovém poradenství projektu Online v Klídku. Pole působnosti terénní práce má v obcích Třebechovice pod Orebem a Kostelec nad Orlicí. V obou lokalitách se vyskytuje výrazná komunita dětí a mládeže navštěvující lokality místních skateparků a tráví v nich nestrukturovaně volný čas ve skupinách vrstevníků. Do těchto skupin autor pravidelně vstupuje a nabízí sociální služby. Za jeho působení streetwork v obou lokalitách začínal. Má zkušenosti se zjišťováním potřebnosti NZDM služby v lokalitách Česká Skalice, Úpice a Týniště nad Orlicí. Podílel se na tvorbě a prezentaci výstupu na konferenci Terénních a nízkoprahových programů v roce 2022 s názvem *Nízkoprah jako synonymum pro dostupnost: kéž by byl nízkoprah v každém městě České republiky*. Je koordinátorem kostelecké akce PRO STREET JAM, která spočívá v závodech na freestyle koloběžce, skateboardu a bmx kole ve skateparku. Akce slouží k atraktivnímu prezentování NZDM služby dětem a dospívajícím a místní veřejnosti. V rámci terénní práce využíval mobilní klub Garáž.

Příloha B – Polostrukturovaný rozhovor s jedním ze správců skateparku

1. Jak dlouho tu děláš správce?

Už několik let.

2. Co za lidi chodí tuhle sezónu do skateparku?

Tyhle děti, co tady vidíš. Nejčastěji 10–15 let. Nejvíce jezdějí na koloběžkách. Ty to tady živějí, pak skejty a poslední jsou bmx a nejmíň brusle. Nejčastěji tu je plno pátky, soboty a prázdniny.

3. Máš přehled, jestli chodí hlavně místní z Hradce nebo se sjíždí i odjinud?

Tedka přes léto a o víkendy i dost z okolí, jinak spíš z Hradce. Tihle kluci, který tady vidíš, až jim bude třeba osmnáct, tak už nebudou jezdit. Sem už nebudou chodit, to už mám zjištění za ty roky. V patnácti šestnácti přijdou první diskotéky, řidičák na auto a konec. Z každodenního ježdění se stane možná jednou za měsíc.

4. Jak je to s pravidly/zákazy? Porušují je návštěvníci?

Pravidla jsou tady na boudě, tady jsme měli kontrolu, která tu byla 5 hodin, tady je všechno v pořádku. Ani je neporušují. Mně jde jen o to, aby se neničil skatepark, zbytečný nárazy, aby neměli ty pegy. Aby nedělali díry, tady to je ze dřeva, to je jak sušenka

5. Kolik stojí vstup? Chápu, že vstup slouží k mnoha účelům, ale přesto, nevnímáš to jako bariéru, že pak na to někdo nemá? Nejezdí pak jinde, kde se dostávají do konfliktů se společnostmi?

*Tady je s tím práce, furt to zametat, zadělávat díry, svítí se tady, ten provoz stojí třeba půl milionu za rok. Všechno, co má střechu bývá většinou placený, tady kdybys týden neuklízěl, tak je to v prd*li. Všude by byl bordel, flašky, takže tady musí být správce. Však kolik stojí hodina v posilovně? Tady je to 60,- na celý den. To, že jezdí i na ulici je normální, to je street, každýho to nebaví ve skateparku, chtěj jít na street, tak jdou. Já bych sem taky nechodil mezi tyhle koloběžkáře, být mladej skejťák. Mně se to nelíbí, ale oni nás živěj, takže s tím nic nenadělám. Mně se to prostě nelíbí ta koloběžka, takový poskakování, ale tak pro ně to je dobrý, aspoň něco dělaj, ale víš jak, já bych na tom rozhodně nejezdil, kdybych začínal. Ale hlavně že se hejbou. Díky těmhle koloběžkám existují venkovní betonový skateparky. Podívej se dneska, tady je jeden skejťák ze třiceti koloběžkářů. Já mít svůj skatepark, tak tam nepustím ani jednoho, mělo by to být rozdělený, že každý bude mít svůj park, skejty, koloběžky a bmx a každej vstup zadarmo.*

6. Dokázal bys pojmenovat nějaké proměny za tu dobu co to děláš?

No, jak jsem říkal ty generace. Jedni přestanou chodit a přijdou noví. Každý rok jsou noví kluci. Možná jsou teď víc oprsklejší některý kluci. Lidi se mění, ale zůstává to podobný.

7. Chodí sem mladí i za jiným účelem, než za ježděním?

To moc ne, někdy rodiče s dětma nebo brácha ségra, ale že by sem chodila partička deseti lidí a jen sem běhala na cigáro, to se teďka neděje. Na začátku se to dělo, to byly takový partičky různý, ale vždycky byly v pohodě. Že by sem chodili zevlovat, to jako moc ne. Někdy jako se sem někdo přijde podívat, že se nudí.

8. Jak vnímáš skejtvání? Je to životní styl? Proměňuje se tohle vnímání u mladých?

Ti mladí jsou v pubertě žejo, dva měsíce jezděj, pak se měsíc neukážou, pak zase měsíc jezděj. Každý to má jinačí. Nemáš trenéra, děláš si to po svém, prostě jednou jdeš a jednou nejdeš. Děláš si, co chceš. Dneska je to ale celý překopaný. Ta olympiáda to celý zkazila, začíná se to rozdělovat na víc vrstev. Dřív to bylo víc pospolu. Dnes to máš rozdělený na youtubery, závodáky, olympioniky, reprezentaci. Nemůžu ti říct, jestli to je dobře nebo špatně, jsou na to různé názory. Je to dobře třeba protože vyrostla spousta skateparků za poslední roky v ČR. Pak se to ale rozděluje.

9. Přijde ti, že ti, co sem chodí tvoří časem nějakou komunitu, subkulturu?

Určitě jo, vždycky to tak bylo. Dřív tady bylo točený pivo ve skateparku, teď tady ani moc nekouří. Dřív to tady nebylo města, dneska už je z toho fakt sportoviště. Tady v Šimkáčích to je nejlepší místo na skatepark.

10. Jaký bys řekl, že tu mají návštěvníci vztahy? Cítíš se pro ně být čistě správce nebo i něco jiného?

*Já si myslím, že se k sobě chovají docela dobře. Oni ani jinak nemůžou žejo, oni vědí, že jsem tady. Nemůžou mi říct, vypadni, jdi domů. To můžu říct já. Myslím si, že jim je úplně jedno, kdo jsem a jestli jezdím X let na skejtu. Některý mě poslechnou a některý prostě ne a myslím si, že jim je to úplně jedno. Jako úcta zmizela. Když jsem byl malej a byl v partě skejtáků, tak jsem první dva roky byl ticho a byl jsem rád, že tady s nima můžu sedět. Teď už to není. Někdo mě poslechne a někdo se se mnou hádá. Určitě mě tady někdo nenávidí. Určitě mě někdo nemá rád, já si tady dělám pořádek. Když vidím, že mi tady někdo dělá díry, tak ho seřvu a je mi to úplně jedno. S tím já počítám, musej ze mě mít trochu respekt, nemůžou ze mě mít jenom prd*l. Jsem pro ně kámoš, ale když něco řeknu, tak to musí být. Ale většinou dělaj bordel a já jim řeknu, ať si to uklidí. No a nikdo nic, seděj dál a je jim to jedno. Někdy třeba jeden se zvedne a začne uklízet.*

Mně jde hlavně o skatepark. O nic jinýho, je to měkký dřevo a jsou tam díry a já tady už dopoledne kytuju a zatírám. Dávám tomu fakt hodně tomu skateparku. I v dobu, kdy to nemám zaplacený. Každý ráno sem jedu na půl hodiny na hodinu. To ti jinej správce neudělá. Tady musí být správce, kterej k tomu má vztah, jinak to tady nebude vůbec fungovat.

Nejdůležitější jasně je, aby se nikomu nic nestalo, no ale pak nějaký triky, u kterých to tu ničí, tak říkám stop. Přes to vlak nejede.

11. Myslíš si, že jízda jako sport a prostředí skateparku mají pozitivní vliv na vývoj mladého člověka?

Je to takový rasování. Furt nahoru a dolů. Triky tam vytahovat, takže tě pak relativně bolí půlka těla. Tě to pak naplňuje téma trikama. Máš radost, žes dal nověj trik a takhle no. Je to pro mladý lidi, pak už je to kotníček. Často padáš. Těm klukům tady závidím, oni jezdí 5 hodin. Já lehnu po 20 minutách. Jo je to dobrej sport, je to pro mladý, ty začátky jsou těžký, protože než se něco naučíš, tak to chvíli trvá. To třeba až po čtyřech letech se dostaví výsledky. Starší kluci tak chodí jednou za měsíc nebo jednou za týden.

12. Choděj i dívky nebo je to tady hlavně chlapecká záležitost?

Holky choděj hodně málo. Je to pro kluky, jsi furt obouchanej.

13. Řešíš tady i nějaký problémy? Nepořádek, vandalismus, agresivitu, konflikty, šikanu, užívání návykových látek? Jak se k tomu stavíš, jak do toho vstupuješ, předcházíš?

Kouřej ty elektronky. Žvejkací tabák je tady všude, to tady jedou ty třináctiletý, čtrnáctiletý, to všichni žvejkaj jak blázni. Je to tady poházený všude jenom ne v koši. Marihuana jen velmi málo. Tady vevnitř nikdo, tady jim to zakazuju, vyháním je mimo skatepark. Tyhle děti to nedělaj, to udělá jednou za rok nějakěj skejťák. Tady jezděj policajti, tady je to hlídaný.

Rvačky jako jo, ale málo. Každý týden se to neděje. Z venkovní strany mi to posprejovali, nikdy mi to ale posprejovali uvnitř. Jednou tady kluk řekl, že si koupil fixu. No a najednou vidím počmáranou záchod. Jsem hned věděl, že to byl on. Jsem měl zkaženou celý den. To nechci, aby mi tam psal nějaký blbosti. Chci mít skatepark čistý. Nechci tady ani žádný reklamy na plotě, nic.

14. Slyšel jsem, že skejťáci a koloběžkáři se nemají navzájem moc rádi. Jak je to tady?

*No nemaj, nikdy se nebudou mít rádi. Koloběžkářů je hodně, skejťák si nezajezdí, tak pak začne být nasr*anej, rvát na ně a koloběžkářům je to úplně jedno. Malému klukovi je jedno nějaký jeden skejťák. Je to smutný, ale je to tak. V roce 2000 nebyl ani jeden koloběžkář, byli jenom skejťáci.*

15. Dochází při jízdě ke zraněním? Chrání se jezdci při jízdě?

Jo, to víš že jo. Mám tady i knížku, si napíšu, že se něco stalo a přijela sanita třeba. Zapišu si u toho jeho jméno. Chráníče mít nemusíš, to je na tobě, ale helma je povinná. Každý ji tu nemá, ale já se nebudu o tom s nikým hádat. Je to na vlastní nebezpečí, ale jasně záchranáři, když přijedou, tak je to zajímá, jestli měl helmu. To snad ale fotr má vědět, že jeho syn jede do skateparku a má mít helmu, já se tady s nima nebudu hádat. Oni většinou maj. Děti je docela nosí, ty dospělí je nemaj.

16. Byl tu už někdy někdo, jako teď já se zajímat, dělat výzkumné šetření?

Asi seš první. Nikdo takovej asi nepřišel za tu dobu, co tu jsem.

17. Máš ještě něco na srdci, co bys chtěl, aby v mé práci za tebe zaznělo?

Myslím si, že by mělo být víc míst ke skejtvání a pro koloběžky a tak. Ne třeba další skatepark, ale nějaký rejzl, nějaký zabradlí, schody k tomu, dvě tři překážky i v jinejch místech Hradce. Bude pak jezdit víc lidí a víc dětí se bude hýbat, bude víc talentů.

18. Jak jsem říkal, než jsme začali. Jedním z mých cílů pro diplomovou práci je získat odpověď na to, zda by tady ve skateparku byl potenciál pro terénní sociální práci. Jak ty se stavíš k možnosti, že by sem pracovníci začali chodit a poskytovat nízkoprahové služby?

Je mi to jedno.

Příloha C – Fotografie skateparku

Příloha D – Ukázka záznamu ohniskové skupiny

M – moderátor

I1 – Informant 1

I2 – Informant 2

I3 – Informant 3

M: Čau kluci!

I1: *Mm?*

M: Říkám, čau kluci.

I1+I2: *Dobrý den.*

M: Dáváte si zrovna pauzu od ježdění?

I1+I2: *Jojo, jo*

M: Bezva, napadlo mě, že se za vámi zastavím a představím se. Čau, já jsem David a studuju tady v Hradci na škole. Vybral jsem si projekt, kterej obnáší to přijít sem do skateparku a zeptat se na několik otázek mladých co tu pravidelně tráví čas. Jsem tady i protože já jinak trávím nějaký čas ve skejtparku v Kostelci nad Orlicí, kde jednou ročně pořádám závody na skejtu, koloběžce a bmx kole. Říkáme tomu PRO STREET JAM, neslyšeli jste o tom někdy?

I1: *Jojo.*

M: Fakt?

I1: *Já jsem tam měl původně jet.*

M: No tak přijed' letos, budou 3. září. Každopádně kluci, chtělo by se vám do toho rozhovoru tady se mnou? Mám to do školy do mojí závěrečné práce. Je to anonymní, takže to, co mi řeknete nepůjde nijak spojit s vaší osobou, protože tam nebudu uvádět vaše jména. Je to několik otázek, který mám tady s sebou vytištěný, můžu vám to takhle pro přehled ukázat. Myslím si, že by to bylo tak na půl hod'ky to záleží, jak bychom byli rychlí.

I1 ke skupině: *Co myslíte, šli bysme do toho?*

I2: *Jo...ještě bychom k tomu mohli přizvat další.*

M: No no no, to by bylo ideální, kdyby nás bylo ve skupině víc. Jinak je to samozřejmě dobrovolný, můžete na kteroukoli otázku odmítnout odpovědět nebo se neúčastnit vůbec. Já abych si u toho nemusel psát, tak bych si to naše povídání nahrál na telefon, jestli by to bylo pro vás v pohodě. Zase platí, že mi to slouží jen k tomu, abych nezapomněl, co jsme si říkali a nahrávku pak smažu.

I1: *No tak já jsem tady jedinej na skejtu.*

M: To ničemu nevadí.

I2: *No tak možná jo, já nevím.*

(V tuto chvíli se kluci začali zajímat o zmíněných závodech v Kostelci nad Orlicí, tak jsem zodpovídal dotazy.)

M: Mě by to moc pomohlo. Já se budu ptát jen na otázky typu, proč sem chodíte, co vás na tom baví, co vám to dává a tak podobně.

I2: *Tak jo.*

I1: *Jo tak jo. Máme najít ještě někoho?*

M: Hele tak to zatím takhle stačí. Kdyby ses přidal ještě ty, tak budeme takhle ve třech a já bych se dalších kluků zeptal třeba potom.

I3: *Jo tak jo.*

M: Bezva, tak kluci, jestli můžete jít k sobě takhle blíž, tady je strašně blbá akustika, tak abychom se slyšeli a jestli vám nevadí, že budu stát takhle trošku níž. Hele tak takhle to vypadá, možná to vypadá, že to je dlouhý, ale podle mě se to jen zdá. Jinak kluci budu samozřejmě rád, když mi budete říkat to, jak to cítíte, jak ty věci jsou a bylo by super, když na sebe budete reagovat a bude to taková skupinová diskuze. Je to takhle jak jsem to všechno řekl srozumitelný a v pohodě?

I1: *Jojo, v pohodě.*

I2: *Tak jo.*

I3: *Jo.*

1. Fajn, tak kluci já se orientačně zeptám, kolik vám je roků?

I1: *14*

I2: *13*

I3: *Mně je 12*

M: 14, 13 a 12, tyjo tak to jste takhle pěkně odstupňovaný. Odkud se znáte?

I2: *My jsme bráchové s I3.*

I1: *Odsud.*

M: Jo vy jste bráchové? Tak to mi přijde skvělý! A odsud? Tak to je úplně bezvadný.

2. Kluci, jak dlouho jezdíte? Na skejtu, na scootu?

I2: *Já na koloběžce jezdím dva roky, ale ne pravidelně, já jsem tam měl takový přestávky, takže nejsem zas tak dobrej. Takže jezdím tak dva roky a aktivně tak půl roku.*

M: Aktivně půl roku, dobře.

I1: *Já jeden rok na skejtu.*

M: Díky a tys začal na skejtu a zatím scootu jsi nezkoušel?

I1: *Jezdil jsem dřív teda, ale nějak mě to nebavilo a moc mi to nešlo.*

M: Dobře, co ty (I3)?

I3: *Já to mám stejně jako on (I2). Já taky jezdím taky měl přestávku asi tak půl rok nebo třičtvrtě roku.*

M: To vypadá, jako že držíte takhle spolu jako bráchové. To mi přijde skvělý úplně!

3. Máte kluci odhad, kolik tak času tady tak strávíte týdně?

I2: *Já jsem taky třeba tak dvakrát do týdne. Ale když už tady jsem tak jsem tady třeba od dvou až do večera prostě celý den.*

I1: *Pětkrát do týdne přibližně, no přibližně.*

I3: *Já tak jednou týdně, ale tak od tří.*

M: Jo, takže si to představuju tak, že vám skončí škola, jdete na oběd a pak jdete prostě do skateparku.

I2: *Já jdu ještě domů, vezmu si věci a jdu jezdit.*

I1: *Já jdu hnedka po škole. Abych mohl hnedka jezdit.*

I3: *(bez odpovědi)*

4. A chodíte sami nebo chodíte s partou?

I2: *My jezdíme z baráku jakoby sem sami, takže...*

I1: *Já většinou sám, někdy jako když už jsem s někým, tak ten člověk tady na mě čeká a sejdem se tady.*

M: Jo, takže sám, ale už víš, že tady někdo bude, koho už znáš.

I1: *Někdy se s někým třeba domluví, ale většinou přicházím sám.*

5. Super. Hele kluci teďka možná náročná otázka. Jaký máte důvody sem chodit a jezdit? Co vás k tomu jako přivedlo?

I2: *Já mám k tomu ještě sport, já dělám judo tady na Sokole. Mám hodně tréninků tejdne, takže já tam hodně trénuju a musím se snažit, takže sem si jdu tak jakoby odpočinout s těma kamarádama a zajezdit si na koloběžce.*

M: Bezva, to mi přijde takový zdravý a super. Co vy kluci?

I1: *Je to takovej odpočinek a že mě to tak dalo by se říct osvobodí. Bavím mě to, naplňuje mě to. Fakt jako i když mi to nic nedá, tak prostě to chci dělat.*

I2: *Jo to je pravda.*

M: Co ty (I3)?

I3: *Já ...*

M: Je to v pohodě, jestli nemáš tu odpověď ...

I3: *...mně sem baví jezdit, protože když něco odjedu, tak mám z toho jako ten dobrej pocit, že se mi to povedlo ... a taky že to je prostě ta pohoda, je tu klid, pod tou střechou se tady dobře jezdí*

I1: *Máme tu kámoše prostě.*

I2: *Je to prostě taková pohoda*

I1: *Příjemný to je tady prostě bejt.*

6. Odkud jste?

I1+I2+I3: *Z Hradce.*

7. Jste všichni z Hradce Králové, dobře. Tys říkal (I2) že děláš ve volném čase ještě judo, děláte ve volném čase ještě něco, když nejste tady?

I3: *Já taky judo.*

I1: *Já už nic.*

M: Ty (I3) taky a ty (I1) už nic, ono, když sem chodíš pětkrát týdně, tak ani nemáš čas ne?

I1: *My ani úkoly nedostáváme, tak jsem furt tady.*

8. Kluci, jak se tady cítíte mezi vrstevníky a správcem?

I2: *No, správci jsou v pohodě ...*

I1: *Jojo, správci jsou v pohodě. No, ale lidi jak kdo. Mně štve, že si tady navzájem nadávají koloběžkáři se skejťákama a kolama.*

M: Já si přesně tuhle otázku kladl, jestli náhodou ...

I1: *Nevím no, vadí mi to prostě. Já se bavím hlavně z koloběžkářema a to jezdím na skejtu. Jako nevím no, mně vadí jak tady prostě všichni jako si nadávají navzájem.*

I2: *Já s tímhle souhlasím. Jinak je dobrý, že to tady je pod střechou, že i když třeba prší, tak můžeme jezdit, to všude nemaj.*

9. Okej. Dokázali byste kluci pojmenovat, jaký to tady na vás má vliv?

I1: *Uspokojující.*

I2: *Jo dobrý i když teď jezdím víc.*

I1: *Co kecáš (I2), vždycky když ti napíšu, tak tady nejseš.*

I2: *To bylo dřív, teď tady jsem často.*

I1: *Mně přijde, že mě to fakt dost změnilo, ale docela mi to tak jako i vadí, že mám na všechno málo času a od té doby co jezdím na skejtu, tak nestíhám vůbec nic.*

M: Napadá mě, jestli si tady občas třeba někdo nenadává nebo tak.

I3: *No, občas jo.*

I1: *No hlavně skejťáci koloběžkářům. Jde to hodně od těch starších skejťáků.*

I3: *Já, když jsem támhle jel, tak jsem vyjel dřív a naproti mně jel skejťák. Začal mi nadávat, že jsem mu tam vjel.*

M: A stalo se vám něco?

I3: *Ne nestalo, nesrazili jsme se, nějak jsem to tam objel. Já to ale ignoruju tohle.*

I1: *Je to takovej špatnej pocit, je to tady od starších skejťáků ale to mi přijde je víc o chování než o věku*

I3: *Mně přijde, že oni si občas neuvědomujou, že ty jseš horší třeba, a že každou jednou začíná a že taky byly doby, kdy toho tolik neuměli a jen kvůli tomu, že ty to tolik neumíš, tak oni ti třeba nedaj přednost a ty jim ji musíš dávat.*

M: Máte z toho někdy konflikty?

I3: *Já se omluvím vždycky radši. I když to není moje chyba, tak se radši omluvím, aby z toho nebyl konflikt.*

(Mezitím I1 a I2 na téma konfliktů se skejťákama vedou diskuzi.)

10. V čem je to kluci pro vás jiný, trávit čas ve skateparku než jinde, je to jiný vůbec?

I1: *Je to prostě jiný.*

I2+I3: ...

11. Dobře, dál, co by se muselo stát, abyste sem přestali chodit?

I3: *Musel bych umřít.*

I1: *Konec světa.*

(Přichází do skupiny nový chlapec se zeptat, co je to tady „za kvíz“. Moderátor vysvětluje, o co jde a domlouváme se, že uděláme po tomhle další rozhovor.)

M: Zpátky k otázce, co by se muselo stát, abyste sem přestali chodit?

I3: *Museli by to tady zavřít.*

I2: *Kdybych už nezvládl žádnéj dobrej trik.*

I3: *Nevim ještě, kdyby se tady stala nějaká vražda třeba.*

I2: *Kdybych si třeba zlámal nohy.*

I1: *Já jsem si podruhé na stejný místě na stejný ruce udělal zlomeninu. Kdyby se mi to stalo po třetí, tak už bych možná uvažoval, jestli to má cenu.*

12. Jak se vám daří ve škole? Mě tak napadá, že by trávení hodně času ve skateparku mohlo znamenat, že se nestihnete připravit do školy.

I1: *To je čistá pravda.*

I2: *Kdyby to rodičům nevadilo, tak asi by to mělo vliv, ale takhle to není. Byl bych ale radši tady než ve škole.*

I1: *Nevím jak to maj ostatní, ale u mě to je tak, že jak jsem začal jezdit, já se tomu teď věnuju tolik, že na školu úplně kašlu a nějak to jako projdu, ale prostě není to úplně nejlepší.*

M: Co na to doma, nezakážou ti (I1) sem chodit?

I1: *Ne, ne, tolik jim to nevadí, dokud nejsem úplně blbej tak je to v klidu.*

I2: *Dostal jsem jednu čtyřku*

I1: *Tak to já jich dostal ještě víc. Měl bych rád proslov k učiteli na matiku. Kvůli zlomený ruce jsem chyběl ve škole a on mě nenechal dopsat si čtvrtletku. To je jedna věc a druhá věc, nezapisuje známky z hodin, body, který nasbíráš v hodinách, takže kvůli tomu jsem dostal čtyřku na vysvědčení.*

I3: *Mě třeba štye trošku, že já dostal trošku horší známku z testu jen kvůli tomu, že mi chybělo v testu půl bodu nebo o jedno procento. A ona (učitelka) ti nedá nějaký příklad, aby sis to zlepšil.*

13. Co se vám tady nelíbí?

I3: *To že tady jsou nějaký lidi toxický.*

I2: *Jo no a to, že když se tu udělá díra tak už nemůžeme dál jezdit. Nemůžeme tady dělat těžší triky.*

I1: *No, takže co tady nemám rád. Toxické lidi, co tu kazí příjemný vibe a hezkou náladu na tomto místě v Šimkových sadech.*

M: Chápu to správně, že těch, co tu kazí dobrou náladu je víc než těch, co tu dělají tu dobrou?

I1+I2: *Ne ne ne.*

I1: *Já teda od srdce něco řeknu. Bavím se víc s koloběžkářema i protože jsou miň toxický.*

14. Byli byste radši, kdyby tu bylo něco jinak? A co?

I2: *Jo, cena vstupného*

I3: *Mně trošku naštválo, že oni to zdražili o dvacet korun. Už se nedoplácím.*

I1: *Já bych byl radši, kdyby ten skatepark byl jako před tím, jestli víte, tady byl úplně jinej skatepark.*

M: Ne, to vůbec nevím.

I1: *To už je dávno, ale nevím, přišlo mi to takový lepší. Bylo to takový kreativnější.*

I2: *To jo, ale dobrý ted' hlavně je, že to tady je pod tou střechou. Že můžeme jezdit i když třeba prší.*

I3: *Docela mi vadí, že v zimě tady je otevřeno jen pátek, sobota, neděle.*

I1: *Jo no přesně! Zimní otevírací doba by měla být jinak.*

I3: *Jednou mi tady někdo hodil pití támhle nahoru.*

M: Někdo ti hodil pití nahoru. Jakože támhle na střechu?

I3: *Jo, ale nepamatuji si kdo.*

(Téma rozvířilo diskusi na téma, kdo to mohl být.)

I1: *No takže. Je to tady jakoby dobrý, ale jsou i lepší skateparky.*

I2: *Tohle je tady dobrý kámo!*

I3: *Zase je ale dobrý, že v zimě tady můžeme jít dovnitř ke správci do boudy.*

I1: *Vadí mi tady jedna věc, to, že to je tady udělaný tak, aby se jezdilo jen prostě tam a zpátky. Vím, že v jiných skateparcích se jezdí tak tak tak tak. Prostě jak se chce.*

I3: *Jo tady se jezdí pořád dokola.*

I2: *No třeba v Náchodě.*

M: V Náchodě to neznám. Znám to v Pardubicích, v Kostelci nad Orlicí, v Třebechovicích pod Orebem.

I1: *No jo v Třebechovicích! Tam kdyby postavili nový skatepark, tak ho do týdne rozkradou. No ale tady by taky šlo jezdit, jak se chce, ale je tady na to moc lidí.*

I3: *Jako nám to taky může trochu jít, třeba jet tudy takhle a pak támhle do bazénu. A zpátky.*

I1: *Jo já to myslel, že kdyby tady někdo fakt chtěl jezdit jakkoli, tak by se tady fakt pletl. To je takový zvláštní. V Náchodě tam je to docela dobrý.*

I3: *Mě mrzí, že na to, jak je Hradec velkej, že tady není třeba nějaký druhý skatepark.*

I1: *Jono, jinde paj třeba ještě pumptrack nebo plazu.*

I1: *Kdyby tu bylo otevřeno 24/7 tak by to bylo nejlepší, Já bych sem chodil třeba hned v 6 ráno. Před školou i o prázdninách.*

I3: *Jo a taky kdyby bolo otevřeno o prázdninách i dopoledne.*

(následně se téma diskutovalo, jak by ta otevírací doba byla vlastně nejlepší)

15. K tomu mě napadá, jestli chodíte jezdit i někam jinam v Hradci, když tu není další skatepark.

I2: *No na streeety.*

I1: *Jako jo, ale tady to moc nejde, všude jsou díry, není tu na to povrch.*

I2: *Na Benešovce to docela jde.*

M: Mě k tomu napadá, jestli vám třeba někdo někdy vynadal, když jezdíte ve městě.

I2: *Jo*

I3: *Jo*

I1: *Jo to se mi stalo, ale jednou se mi taky stalo že vylezla paní securitačka a šla se na nás dívat, jak jezdíme. Ale když tam je takovej cápek plešatej, tak ten nás vyhazuje. To je u T-Mobilu u Aldisu.*

M: Jo, a ještě tu je ta nová budova, o tý jsem taky slyšel, že se tam chodí jezdit.

I1: *Jo ČSOB, ale tam vyhazujou míň.*

I3: *Celkem se stává, že když jezdíme po obrubákách, tak nás někdo seřve, že to tam ničíme.*

M: Jak se k tomu postavíte, když na vás někdo takhle přijde?

I3: *Já se omluvím a odejdu.*

I1: *Já se omluvím, odejdu a za pět minut se tam vrátím.*

16. Dobře. A když se vrátím zpátky sem, viděli jste tu někdy někoho se poprat, nadávat si, pít alkohol, kouřit nebo něco podobného?

I2: *Jo poprat jo.*

I1: *Jo. Já taky. Já jsem se popral. Pereme spíš ze srandy. Jdeme ven na trávu. Mám to natočený. Jeden kámoš tady hází po dětech koloběžky, když mu tam někdo vjede. Jednou si takhle při tom vykloubil rameno.*

M: Oukej a co třeba nějaký kouření?

I2: *Ti, co tady jezděj, ti tu nekouřej, ale chodí sem ti, co tu nejezdí a ti tu třeba vapujou. Nějaký holky sem chodí s tím, že tu budou někoho zajímat, ale nikoho nezajímaj. Chodí sem ve skupině. Chlastaj a všechno, natočí si video. Správce, když to vidí, tak je vyhodí. Nesmí se to tady. Tady se má jezdit. (skupina se shoduje)*

I3: *Trávu tady hulej.*

I1: *Kamarád jeden tady měl věci a když jezdil, tak mu někdo ukradl z batohu kreditku. Chodí ve dvojici, jeden hlídá a druhý probere batohy u sloupů. Víme, kdo to byl, vyhodili ho ze školy.*

I3: *Jo a taky jeden kluk tady pije ostatním pití a jí jídlo, tak jsme mu jednou dali do jeho pití bublifuk. Taky tu jeden kluk si vztal lízátko, co našel a snědl ho a pak tu byly děti, co svoje lízátko hledaly. A další, kdy si kluci v rozhovoru vzájemně taky snědli bonbóny.*

I1: *Ukradli mi skejta. V zimě jsem se šel zahřát do boudy, přišla skupina, co tady kouřili, chlastali, možná i hulili trávu, a to se tady nesmí, ale nikdo to nevěděl. Když jsem vyšel ven, byl jsem bez skejtu. Dal jsem to na policii a ti to neřeší. Oni i mají jejich obličeje, ale stejně to neřeší.*

(bujará diskuze na téma, kdo tady krade)

M: Co na to správce?

I2: *No nesmí se to tady, tak jim něco řekne, když si toho všimne.*

17. Už se kluci blížíme ke konci. Ted' mě zajímají zranění. Zranili jste se někdy nebo viděli jste někoho se tu zranit?

I1: *Rozřízl jsem si tu ruku, zlomil jsem si ruku.*

I3: *Spolužák na dvakrát zlomená kost. Jinak já jsem se třeba srazil a byl odřenej. Nebo ted' posledně jsem si spadl na palec.*

I1: *Jo hej, jak ses rozsekal úplně.*

I2: *Nebo třeba kotníky.*

I1: *To se mi tady stalo, že jsem dělal trik na skejtu, upadl jsem a byly z toho čtyři stehy. Tady takhle.*

I2: *Skákal jsem tady a vrazil si řídítka do břicha. Neměl jsem na nich takový ty koncovky. Doktor říkal, že jsem si mohl poškodit játra.*

I3: *No a co se stává snad každému, tak když jsem na zemi dělal double tailwhip a bouchnu se do holení. To máme všichni omlácený.*

I1: *Slyšel jsem, že jeden bmxář, to tady ještě nebyly ty chrániče na sloupech, tak narazil hlavou do sloupu a úplně byla krev všude.*

M: Tyjo, některý zranění jste říkali fakt vážný. Co se potom jako děje, když se něco takovýho stane? Pomůže vám někdo?

I1: *Správce zavolá záchranku.*

M: No a neodrazuje vás to trošku, když se tohle děje?

I3: *Mně trošku jo.*

I2: *Ne ani ne.*

I1: *Ne to k tomu patří.*

18. Dobře a chráníte se? Vidím že ty (I2) a ty (I3) máte helmu.

I1: *No já jezdím bez helmy. Vezmu si ji jen když dělám něco novýho nebo těžkýho a tak to tady maj i jiní. Helma mi je nepříjemná*

I1+I2: *Jo my ji nosíme.*

19. OK. Zajímá mě kluci ještě, jestli to vnímáte jako životní styl, to že jezdíte. Ty (I1) jsi to tady už trošku pojmenoval, tu svobodu. Znamená to teda pro vás i něco víc, než že to je prostě sport?

I1: *No já to neberu ani jako sport. Beru to jako zábavu s kámošema.*

I2: *Já taky, já jsem se tady třeba seznámil se spoustou lidma.*

I3: *Jo my to tady asi vnímáme víc pohodově.*

20. Dobře a řekli byste, že tu máte dobrou partu a že máte něco společného?

I1: *To mě na tom právě baví, že si tu najdete lidi (kámoše) s kým se můžete bavit, že máte něco společného. Že si rozumíte.*

I2+I3: ...

21. Fajn kluci, poslední otázka. Jak se cítíte být vnímání lidmi z okolí co nejezdí?

I1: Já třeba když jsem ještě nejezdil a nerozuměl tomu, tak mi to všechno přišlo úplně stejný ty triky. No a myslím si, že nás takhle přesně berou i ostatní. Myslím si, že skejťáky vnímají všichni jako vandaly strašný.

I2: Jo to jo no.

I1: Ale já to neřeším, protože mě to baví.

I3: Občas, když jedu na koloběžce třeba ze školy, tak mi přijde, že se na mě všichni koukaj jako na nějakýho namachrovance.

I2: Někteří si myslí, že mě to hrozně mění. To, že chodím do skateparku. A pár mých spolužáků si myslí, že to je hrozně dětský, jezdit na koloběžce. Myslí si pořád, že koloběžka je pro děti.

M: Super. Kluci, já vám strašně moc děkuju, že jste mi věnovali svůj čas. Fakt jste mi řekli moc důležitý věci. Kdybyste mi chtěli ještě něco říct nebo třeba si nepřáli, abych s tímhle rozhovorem pracoval, tak to mám domluvený se správci, že když jim dáte do týdne ode dneška vědět, tak mi dají vědět a já s tím pracovat nebudu. Každopádně fakt moc díky, já se tu teď budu pohybovat dál, zkusím mít podobné rozhovory i s dalšíma lidma, co sem chodí. Když budete mít čas a chuť, přijed'te na závody, rád vás tam uvidím. Mějte se hezky, ahoj!